

ELINVOIMAA
KULTTUURISTA

SISÄLLYSLUETTELO

YRJÖ SOTAMAA JA SEIJA KULKKI	4	PANU LEHTOVUORI	57
Esipuhe: Elinvoimaa kulttuuria vahvistamalla – paikkakunnat uudenlaisen dynaamisen yhteistyön, hyvinvoinnin ja kasvun lähteinä		Kaupunkitila itsessään on kulttuuria – talouden uutta neljättä sektoria hahmottamassa	
ANNE BRUNILA	8	RAINER MAHLAMÄKI	62
Etelä-Korean kulttuurialto – HALLUY – ja kuinka se tehtiin		Elinvoimainen arkkitehtuurista	
RALF GOTHONI	14	ROSA MERILÄINEN	66
Muutos, kehitys ja edistys		Elinvoimaa kulttuurista – mitä ei voi mitata, sitä ei voi johtaa	
HENNA HELANDER	19	MARJO MÄENPÄÄ	71
Panostetaan seiiniin, tehdään kulttuurille tilaa!		Voiko kulttuurin vaikuttavuutta tutkia?	
KAARLO HILDÉN	23	MARKKU MÄKIJÄRVI	75
Kulttuuri – kelvoton, mutta korjattavissa		Kulttuurin ja kotiseudun yhteydessä on voimaa	
JUHA HUUSKONEN	29	MARKO NENONEN JA	
Elinvoimaa ja eloa		RUDOLF LAINE	78
EERO KASANEN JA KARI PULKKI	33	Kaikki uusi syntyy kulttuurisista merkityksistä – ei taloudesta	
Kulttuurin harrastajat ja tukijat yhdistykäämme!		MATTI RAUTIOLA	84
PIRKKO KASANEN	35	Kaupunkitila kulttuurin alustana	
Kauneuden kokemus ja alueen kehitys?		TIINA RITVALA	89
KARI KORKMAN	39	Kulttuuri yhdistää ajan ja paikan – menneen ja tulevan, kansallisen ja kansainvälisen	
Kulttuurifestivaalit paikallisina ekosysteemienä		MATTI SAARINEN	92
MIKKO KOSONEN	45	Viestintä ratkaisee kulttuurialallakin	
Kohti elinvoimaista Suomea		PIRJO SANAKSENAHO	98
SEIJA KULKKI	49	Elinvoimaa kulttuurista	
Ihminen ja kulttuuri, uudistumisen voima?		JUKKA SAVOLAINEN	101
		Kulttuuri ja luovuus ”movers and shakers”	
		ERIK SÖDERBLOM	104
		Ulos metsästä, rantaa kohti	

Toimittaja: Yrjö Sotamaa

© 2024 Kirjoittajat

Ulkoasu ja taitto: Annukka Mäkijärvi

Painopaikka: Meedia Zone, Kiili, 2024

ESIPUHE

ELINVOIMAA KULTTUURIA VAHVISTAMALLA – PAIKKAKUNNAT UUDENLAISEN DYNAAMISEN YHTEISTYÖN, HYVINVOINNIN JA KASVUN LÄHTEINÄ

Yrjö Sotamaa ja Seija Kulkki

Elinvoimaa kulttuurista -pamfletti on monipuolinen ja näkökulmiltaan rikas, moniääninen kulttuurinen kattaus. Se pohtii Ajan Henkeä, miten nähdään ihmisyyden arvot, kulttuurin, tieteiden ja taiteiden tila ja merkitys sekä Suomen kansainväliset, kansalliset, alueelliset ja paikalliset avoimelle yhteistyölle pohjautuvat kehitysmahdollisuudet. Miten Suomi ja paikkakunnat voivat uudistua? Miten luomme uutta elinvoimaa?

Näkemykseni on, että olemme kokonaisvaltaisessa murroksessa teollisen ja jälkiteollisen vaiheen jälkeen ja menossa johonkin uuteen, joka muuttaa olennaisesti ihmisen suhteen talouteen ja teknologiaan sekä laajemmin yhteiskuntaan ja maailmaan. Tämä nostaa valokeilaan ihmisen kasvun ja luovuuden suuren käyttämättömän potentiaalin, joiden merkitystä muun muassa Ralf Gothoni pohtii. Erik Söderblom ja Marko Nenonen korostavat tässä murroskohdassa suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden, moninaisuuden ja kokeilujen tärkeyttä.

Meneillään oleva murros on jo pitkällä, peruuttamattoman pitkällä. Kuten on myös luonnon tila ilmastosta muutoskourissa.

Merkittävät murroskohdat ovat pysäyttäviä epäjatkuvuuskohtia. Ei ole enää mahdollista jatkaa status quo'ta, enää ei edetä kuten aina ennenkin.

Murros epäjatkuvuuskohtana on uudenlaisia näkymiä avaava ikkuna sekä meneeseen että tulevaan.

Menneisyyteen avaavana ikkunana se voi siirtää meidät antiikin Kreikan kaupunkien arkkitehtuurin luomille ylväille pylväskäytävillä ja aukioille pohtimaan

Platon, Sokrateen ja Aristoteleen kanssa, mitä on ihmisenä oleminen, ihmisen vapaus ja vastuu, demokratia, etiikka, estetiikka ja kauneuskäsitys, puhetaito, valtion rooli, kansalaisuus ja kansalaisen roolit ja vastuut. Aristoteleen etiikan keskiössä olivat *virtues* eli hyveet ja oikea toiminta. Hän toteaa, että kaiken inhimillisen pyrkimyksen lopullisena päämääränä on *eudaimonia*, onnellisuus, kukoistus eli hyvä elämä. Onnellisuus syntyy mielen korkeimmanasteisesta toiminnasta, kyvystä ajatella ja tehdä hyvää.

Kaarlo Hilden toteaa myös esseessään, että ihmisillä on suuri tarve kokea merkityksellisyttä, kauneutta, arvokkuutta ja osallisuutta elämässään. Panu Lehtovuori ja Matti Rautiola kuvaavat omissa esseissään kaupunkitilan syvällistä kulttuurista merkitystä. Pirkko Kasanen, Pirjo Sanaksenaho ja Markku Mäkijärvi korostavat, että vahvistamalla kaikenlaista ympäristön laatua ja kauneutta sekä tuomalla kulttuuria ja hengenviljelyä elämään paikat ja alueet vahvistavat vetovoimaansa ja tukevat kasvun ja kehityksen mahdollisuuksia.

Rainer Mahlamäki haluaa asettaa kulttuurin tilojen rakentamisessa tavoitteen aina korkealle. Muistammekin, että antiikin Rooman kulttuuristen tilojen rakentamista, kuten Agrippan suunnittelemaa Pantheonin, ohjasivat pyrkimys ikuisesti kestävään, kauniiseen, ihmismieltä kohottavaan, ja toiminnallisesti onnistuneeseen kokonaisuuteen. Kustannustehokkuus oli ohjaavien periaatteiden listan loppupäässä. Henna Helander ehdottaa panostamista vanhoihin seiniin ja tilan tekemiselle uudelle rakennustaiteelle ja kulttuurille.

Historian ikkunan kautta näkyy myös antiikin Kreikan hyvinvointikaupunki Epidaurus, jonne Ateenasta hankkiuduttiin lepäämään. Epidaurus oli/on ihmisten hyvinvointia varten rakennettu paikka. Siellä on upealla akustiikalla toimiva teatteri- ja musiikinäyttämö, filosofisia keskusteluja varten oma Sali: Sal de Philosophy, kirjasto kaikkea maailman kirjallisuutta varten, parantoloita, kylpylöitä, uima-altaita, urheilukenttiä, puutarhoja, viljoja, terasseja ja Kaikkien Jumalten Temppelit: Zeus, Apollo, Afrodite, Hermes, Poseidon, Dionysos...

Kyseessä on Hyvinvoinnin Temppeli.

Miten elämässä, arjessa ja kaikissa ihmisten teoissa toteutuvat ikuiset kauneuden, hyvyyden, totuuden ja rakkauden arvot? Minkä roolin annamme aidolle keskustelulle, dialogille, vuorovaikutukselle, kulttuurille ja yhteistyölle?

Kun katsotaan kohti tulevaisuuden ikkunaa, voidaan nähdä kaupunkeja, alueita ja paikkakuntia, jotka on suunniteltu monipuolisiksi ihmisen ja luonnon hyvinvointia vaaliviksi keskuksiksi.

Teollisen globaalia taloudellista tehokkuutta ja teknologiaa korostavan talousvaiheen suur- ja teollisuuskaupunkien jälkeen ollaankin ilmeisesti kehittämässä uudenlaista kaupunki-ideaa? Kehitetään konseptia kukoistavasta monipuolisesti kulttuurista elinvoimaa ammentavasta kaupungista, alueesta ja paikkakunnasta? Nämä uudet kaupungit ovat vilkkaassa, avoimessa kansainvälisessä vuorovaikutuksessa, tervehtien muutosta ja uuden ajattelun siemeniä. Näissä kaupungeissa tavoitellaan yhteistyötä, joka antaa tilaa myös radikaalille luovuudelle, kuten Tiina Ritvala korostaa. Kulttuurisella viestinnällä on Matti Saarisen mukaan tässä menossa aivan keskeinen rooli, se generoi kehitystä.

Kulttuuripohjaiset Luovan Kasvun Keskukset voisivatkin olla innovatiivisia, uutta generoivia, erikoistuneita, korkealaatuisia, ja vahvoja design-, innovaatio- ja kulttuuriprofiililtaan. Ne ylittäisivät omavaraisuuteen, vaikka ovat samalla osa monipuolisia paikallisia ja kansainvälisiä yhteistyöverkostoja.

Kaupungeissa, alueilla ja paikkakunnilla tulisikin käynnistää kulttuurista ja ihmisten elämästä ja potentiaalista sekä osallistumisesta voimaa saava kokeellinen uudistumis- ja kehitystyö. Se loisi omavaraisuutta, huoltovarmuutta ja uudenlaista palvelu- ja elinkeinotoimintaa. Se ankkuroituisi paikallisuuteen, kulttuuriin sekä ihmisten ja luonnon hyvinvointiin.

Meidän pitääkin rakentaa Kari Korkmanin kuvaamalla tavalla kulttuurista elinvoimaa tuottavia monipuoliseen yhteistyöhön perustuvia ekosysteemejä. Yhteistyön ekosysteemiä hahmottelevat myös Eero Kasanen ja Kari J. Pulkki omassa esseessään.

Jukka Savolainen huomauttaa, että kulttuurikentän täytyy myös uudistua voidakseen osallistua uuden elinvoiman luomiseen. Juha Huuskonen kannustaa paikallisia yhteisöjä jakamaan keskenään tarinoitaan ja vinkkejään muutokseen.

Kyseessä olisi uudenlainen luovaan yhteistyöhön perustuva kasvun dynamiikka, jossa aineeton, kulttuurisista merkityksistä syntyvä kasvu astuu vahvasti aineellisen kasvun rinnalle. Mikko Kosonen korostaa esseessään, että kestävä kasvu on syvempää kuin määrällinen kasvu. Kestävän kasvun ja elinvoimaisuuden kehittäminen edellyttää tiivistä eri sektoreiden ja tasojen välistä yhteistyötä. On myös mietittävä millaisia kannustimia tarvitsemme pitkäjänteisen elinvoimaa luovan kehityksen tukemiseen. Aineettomaan kasvuun kytkeytyy olennaisesti myös Anne Brunilan esseessään käsittelevä luovien alojen suuri potentiaali. Rosa Meriläinen puhuu hyvinvointitaloudesta, joka ammentaa voimaansa nuorten yhdessä tekemisestä. Marjo Mäenpää haluaa ymmärtää kulttuurin yhteistyötä ja yhteisöjä synnyttäväksi, sivistystä, hyvinvointia, kauneutta, mielihyvää, jännitystä, rentoutusta,

vetovoimaa, pitovoimaa, huoltovarmuutta, taloutta ja innovaatioita kannattelevan kehityksen vipuvartena. Näin kulttuuri olisi keskiössä, eikä jäisi aina mariginaaliin.

Ihmisten ja luonnon hyvinvointiin erikoistumalla kaupungit, alueet ja paikkakunnat voisivat liittyä kansainväliseen yhteistyöhön, olla osa kansainvälistä kehitystä ihmisten ja luonnon hyvinvoinnin edellytysten parantamiseksi.

Tämä kehitystyö voi luoda paikallisen elämän lähtökohdista uudenlaisia sisältöisiä, kulttuurisia, sosiaalisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia, sekä palvelu- ja teknologisia keksintöjä ja innovaatioita.

Syntyy uudenlainen kollektiivisen kehityksen kulttuurinen kenttä. Tähän pitää myös sisällyttää kollektiivinen vastuu kulttuurin rahoituksesta. Tämä on haaste valtiolle, säätiöille, kansalaisille. Markku Mäkijärvi korostaa, että jokaisen kannattaa tukea kulttuuria omalla panoksellaan, koska se tuottaa tutkitusti parempaa elämää ja terveyttä.

PITKÄN MATKAN VÄREILEVÄ ALKU UUTEEN...

Mänttä-Vilppulan taidekaupungin Elinvoimaa Kulttuurista -aivoriihi haluaa olla alku monivuotiselle yhteistyölle. Emme tarjoa valmiita ratkaisuja, vaan kutsumme ihmisiä avoimeen keskusteluun ja pohdintaan tulevaisuudesta. Tämän tavoitteena on luoda paikkakuntien yhteistyönä monivuotinen hankekokonaisuus uudenselälle kulttuurin ekosysteemeistä elinvoimaa ammentavalle kehitykselle. Ideana on kansainväliseen yhteistyöhön perustuvan uudenselän kehitysdynamiikan luominen. Ensimmäisenä etappina on suunnitelma tämän pamfletin teemoihin pohjautuvasta laajasta kulttuurifoorumista Mänttä-Vilppulan taidekaupungissa elo-syyskuun vaihteessa 2025. Tähän kutsutaan mukaan monipuolinen joukko yhteiskunnan eri toimijoita kuten monet tämän pamfletin kirjoittajat korostavat. Kutsumme käyttöön sen laajan kehitysoptimismien, joka selvästi väreilee ilmassa.

Kiitämme kaikkia kirjoittajia innostavista ajatuksista ja innostuneesta vastauksesta kutsumme osallistua pamfletin toteuttamiseen.

ETELÄ-KOREAN KULTTUURIAALTO – HALLUY – JA KUINKA SE TEHTIIN

Anne Brunila

*Kun myrskyää, tyhmit rakentavat tuulensuojia, mutta
viisaat pyörittävät tuulimyllyä.*

AASIALAINEN SANANLASKU

Suomessa on parin viime vuosikymmenen aikana laadittu lukuisia työryhmäraportteja ja tiekarttoja kulttuurin ja luovien alojen toimintaedellytysten parantamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, Sitran, Business Finlandin ja alan toimijoiden toimesta. Jopa hallitusohjelmatasolla on tunnustettu luovien alojen ja kulttuurin voima hyvinvoinnin ja taloudellisen kasvun vahvistajana sekä tarve edistää näiden alojen kasvuedellytyksiä. Hienoista tavoitteista huolimatta toimenpiteet ovat jääneet pitkälti toteuttamatta. Investointien sijasta valtio ja kunnat ovat surutta leikanneet kulttuurialojen rahoitusta, näivettäneet niiden elinvoimaa, kasvupotentiaalia ja kansainvälistä kilpailukykyä.

Yksi maa on tehnyt täysin toisin toteuttamalla systemaattisesti ja voimaperäisesti strategioita, joilla se on kyennyt luomaan vahvan ja kansainvälisesti kilpailukykyisen kulttuuriteollisuuden, jonka positiiviset vaikutukset säteilevät laajasti koko talouteen ja yhteiskuntaan. Tämä poikkeuksellinen maa on Etelä-Korea, jonka kulttuurialto – Halluy – on valloittanut lyhyessä ajassa globaalit markkinat. Etelä-Korea on konkreettinen esimerkki siitä, miten taloudellisesti vahva ja kilpailukykyinen kulttuurituotanto on mahdollista synnyttää tietoisten strategisten valintojen ja toimenpiteiden avulla. Vastaavaa strategista valintaa ei Suomessa ole haluttu tehdä.

Vielä reilut kymmenen vuotta sitten Etelä-Korea oli kulttuurimaana valkoinen piste ja vain harva Korean ulkopuolella tiesi mitään korealaisesta kulttuurista, elokuvasta, musiikista, kirjallisuudesta tai taiteesta. Nyt tilanne on täysin toinen. 1990-luvun lopulla Korea teki ainutlaatuisen poliittisen päätöksen kehittää kulttuurista

ja viihdeteollisuudesta merkittävä vientisektori ja nousta johtavaksi populaarikulttuurin maaksi. Tänä päivänä Etelä-Korea on kiistatta maailmanluokan kulttuurivientimaa, jonka tunnettuus ja kulttuuriin perustuvan positiivisen maakuvan arvo on maailman kymmenenneksi suurin (Brand Finance -yhtiö). Voi vain ihaillessa ihmetellä miten Korea on lyhyessä ajassa valloittanut kuluttajat ympäri maailmaa musiikilla (K-pop), elokuvilla (K-movie), draamasarjoilla (K-drama), peliteollisuudella ja muodilla (K-fashion).

MITEN KOREA TEKI TÄMÄN IHMEEN?

Lähtökohdat Etelä-Koreassa olivat vaikeat. Japani kolonialisoi brutaalisti Korean 1910-luvulla ja maa jäi pahasti jälkeen yhteiskunnallisessa ja teknologisessa kehityksessä. Kolonialismin kausi päättyi vasta Japanin häviöön toisessa maailmansodassa. Vapauden sijasta alkoi Korean sota, joka jakoi maan kahtia ja raunioitti Etelä-Korean lähes täydellisesti. Sodan jälkeen Etelä-Korea kuului maailman köyhimpien valtioiden joukkoon, josta se halusi nousta nopeasti panostamalla vahvasti koulutukseen ja teknologiaan. 1990-luvun puoliväliin mennessä köyhästä Etelä-Koreasta oli tullut huipputeknologian ja laadukkaiden teollisuustuotteiden maa, jonka globaaleiksi brändeiksi syntyivät Samsung, LG ja Hyundai. Tänä päivänä Etelä-Korean talous on maailman 12. suurin. Ihme tämäkin!

Korean huikea taloudellinen nousu katkesi kuitenkin finanssikriisiin, joka iski pahasti Aasian maihin 1997. Selvitäkseen pahimmasta Etelä-Korea joutui ottamaan IMF:n hätärahoitusta, jota pidetään edelleen Kansallisen Häpeän Päivänä. Kriisin seurauksena kansainvälinen luottamus Korean talouteen romahti ja maan imago himmeni. Presidentti Kim Dae Jung teki silloin rohkean päätöksen nostaa tulevaisuuden avaintekijöiksi informaatioteknologian rinnalle kulttuurin ja luovat alat.

Kerrotaan, että yhtenä syykkeenä kulttuurin nostelle oli havainto, että amerikkalaisen Jurassic Park-elokuvan lipputulot olivat suuremmat kuin 1,5 miljoonan korealaisen Hyundai-auton myyntituotot. Presidentti Kim Dae Jungin ansiosta kulttuuriteollisuudesta tehtiin kansallinen projekti, jonka tavoitteena oli miljardien dollareiden vientitulot ja Korean maakuvan uudistaminen. Projektin esikuviksi otettiin USA:n elokuvatuotanto ja Ison-Britannian musikaalitarjonta.

Etelä-Korean kulttuuriministeriö ryhtyi panostamaan avokätisesti elokuvan tuotannon ja kulttuurisisältöjen rahoitukseen. Kotimaiset ja kansainväliset investoijat tulivat nopeasti mukaan ja valtio perusti luovien alojen ja viihdeteollisuuden tueksi miljardien Yhdysvaltain dollareiden Public-Private-rahastoja, joiden myöntämisen riskirahoituksen turvin elokuva-ala pystyi tekemään radikaaleja kokeiluja ja ke-

hittämään täysin uudenlaisia elokuvien ja draamasarjojen sisältöratkaisuja. Vuonna 2021 kulttuuriministeriö edisti kulttuuriviennin kasvua 5,5 miljardilla Yhdysvaltain dollarilla.

Riskin otto kannatti, sillä korealaiset elokuvat ja draamasarjat saavuttivat nopeasti valtavan suosion ympäri Aasiaa. Varsinaisesti Korean Aallon – Halluyin – katsotaan alkaneen korealaisista TV-draamoista, joita CCTV esitti Kiinassa vuonna 1997. Ensimmäinen elokuva, joka lanseerattiin käsitteellä Halluy oli nimeltään Swiri vuonna 1999. Halluy valloitti nopeassa tahdissa Aasian maiden lisäksi Yhdysvallat, Etelä-Amerikan ja monet Euroopan maat. Tänä päivänä kaikki suuret suoratoistopalvelut – Netflix, Max, Disney, Prime Video, Rakuten Viki, jne. – tarjoavat lukemattomia korealaisia draamasarjoja ja elokuvia sadoille miljoonille katsojille ympäri maailmaa.

Korealaisten elokuvien ja sarjojen maailmanlaajuinen suosio perustuu niiden vahvaan ja omaperäiseen tarinankerrontaan, monilahjakkaisiin näyttelijöihin, ohjaajiin ja elokuvan ammattilaisiin, oivaltavaan designiin, huumoriin, innovatiivisuuteen ja monipuolisiin lajityypppeihin. Korealaisen ohjaajan Bong Joon Hon Oscar-palkittu elokuva Parasiitti on hyvä esimerkki maailmanlaajuisesta menestyksestä sekä Squid Game-draamasarja, josta tuli Netflixin jymymenestys vuonna 2021 sen lyödessä laudalta kaikki aiemmat katsojaennätykset.

Elokuvien ja draamasarjojen vanavedessä korealainen pop-musiikki on saavuttanut ilmiömäisen kansainvälisen suosion ja nopean kasvun. K-popista on tullut menestystuote, jonka bändeillä on kymmeniä miljoonia faneja ympäri maailmaa.

Korealaisista pop-tähdistä, bändeistä ja kuuluisista näyttelijöistä on tullut Hollywood-tähtiin rinnastettavia megaluokan supertähtiä, jotka esiintyvät kansainvälisten muoti- ja kosmetiikkabrändien mannekiineina ja joiden ansiosta Korea on edustettuna kaikilla suurilla kansainvälisillä musiikki- ja filmifestivaaleilla.

HALLUYIN JOHTAMINEN

Korean Aallon syntymiseen ja kehittymiseen vaikuttivat monet samanaikaiset tekijät. Valtion rahoituksen ohella Korean Aallon menestystä ja valtavaa kasvua edistivät hallituksen toteuttamat talouden uudistukset, joilla vahvistettiin digitaalisia infrastruktuureja ja tekijänoikeuksia sekä purettiin laajasti talouden ja kulttuurialojen sääntelyä sekä sensuuria.

2000-luvun alussa Korean viihdeteollisuudelle oli ominaista suurteen viihdetoimistojen (mm. SM Entertainment, YG Entertainment, JYP Entertainment) ja kansainvälisten idolien syntyminen. Viihdetoimistot ovat ohjanneet ja antaneet pe-

rusteellisen ja monipuolisen koulutuksen elokuva- ja musiikkialalle pyrkiville nuorille kyvyille. Elokuvien ja musiikin lisäksi sisältötuotanto laajeni peliteollisuuteen, julkaisuihin, äänitteisiin, animaatioihin, sarjakuviin, muotoiluun ja designiin sekä mainosalalle.

Yksi Halluy-strategian tärkeä elementti on alusta saakka ollut potentiaalisten kohdeyleisöjen ja kontaktipintojen huolellinen kartoittaminen ja johtaminen. Hallitus ja sen alaiset virastot seurasivat aluksi tarkasti Aasian maita ja kulttuureita, jotta kulttuurialojen ja viihdeteollisuuden toimijat saisivat hyvän käsityksen siitä, minkälaisilla Korean Aallon kulttuurituotteilla on mahdollisuus menestyä.

Kohdeyleisöjen seuranta kattaa nykyään globaalit markkinat. Viihdeteollisuus, elokuva- ja AV-tuotantoyhtiöt, musiikkifirmat, pelifirmat, suuryritykset ja Korean hallitus sovittavat tarkasti yhteen tärkeät markkinointiponnistelut, jotta kuluttajille voidaan tarjota yhtenäinen kokemus Korean monipuolisesta kulttuuritarjonnasta.

Kulttuuriviennin tueksi Korean hallitus ja kulttuuriministeriö ovat järjestäneet aktiivisesti kulttuurifestivaaleja ja PR-kampanjoita, joiden keskeisenä tavoitteena on ollut Korean ainulaatuisen kulttuurin esitleminen ja tunnetuksi tekeminen. Korean kulttuuriministeriö on tähän mennessä avannut 35 Korean kulttuurikeskusta 30 maahan.

LUOVAN TALOUDEN STRATEGIAT 2012–2020

Korean Aallon alkumenestyksen siivittämänä presidentti Park Geun Hye julkisti vuonna 2012 virkaanastujaispuheessaan luovan talouden strategisen toimeenpano-ohjelman, jota on toteutettu seitsemällä osa-alueella. Strategian tavoitteena oli entisestään vahvistaa kulttuurin roolia taloudellisen kasvun moottorina.

Strategian onnistumisesta kertoo maailmanlaajuinen jatkuvasti kasvava suosio, katsojaennätykset ja kansainväliset palkinnot. Monet draamasarjat on kuvattu eksoottisen kauniissa ympäristöissä sekä valtavilla historiallisilla palatsi- ja tempelialueilla. Monipuolisuudesta kertovat modernit kaupunkidraamat ja tavallisten ihmisten elämästä kertovat arkiset tarinat. Elokuvat ja historialliset sarjat ovat lisänneet globaalia kiinnostusta niin Korean traditionaaliseen kuin moderniin kulttuuriin.

Syyskuussa 2020 Korean hallitus julkisti uuden strategian (Digital New Deal for Culture and Creative Industry) kulttuurin ja luovien alojen edistämiseksi ja kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistamiseksi. Hallitus sitoutui parantamaan globaalia kilpailukykyä rakenteellisilla uudistuksilla, rakentamalla digitaalisten online-sisältöjen edellyttämiä jakeluinfrastruktuureita, tukemalla sisältötuotantojen rahoitusta ja

alustoja sekä edistämällä uusien teknologioiden kuten tekoälyn, virtuaalisen todellisuuden ja laajennetun todellisuuden hyödyntämistä sisältötuotannossa ja pelialalla sekä laajentamalla sisältötuotannon tekijänoikeuksia ja immateriaalioikeuksia.

HALLUYN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Korean Aallon positiiviset heijastusvaikutukset Korean talouteen ja imagoon ovat olleet valtavat. Kulttuuriaallon edetessä myös korealainen kosmetiikka, ruokakulttuuri ja ravintolat ovat levinneet vauhdilla ympäri maailmaa, ja Koreasta on tullut suosittu kulttuurimatkailun kohde. Vuonna 2004 Halluyin arvioitiin vahvistaneen Korean taloutta noin 1,9 miljardilla Yhdysvaltain dollarilla ja vuonna 2019 jopa 12,3 miljardilla dollarilla (Korea Foundation for International Cultural Exchange).

OECD:n mukaan Korean saavutukset luovien alojen ja kulttuurisisältöjen kasvussa ja nopeudessa ovat ainutlaatuisia maailmassa. Korean kulttuuriteollisuuden globaali markkinaosuus oli 2,6 prosenttia vuonna 2021, mikä oli seitsemänneksi suurin maailmassa. Kulttuuriteollisuuden liikevaihto oli 114 miljardia Yhdysvaltain dollaria, vientitulot 12,4 miljardia dollaria ja alan työpaikkoja 680 000.

Korean Aallon vanavedessä Korean tulot turismista tuplaantuivat kymmenessä vuodessa, kun elokuvat, draamasarjat ja pop-bändit ovat innostaneet ihmisiä ympäri maailman kokemaan Korean kulttuurin paikan päällä. Korean turismiorganisaatio (Korean Tourism Organization, KTO) on hyödyntänyt maksimaalisesti ihmisten kiinnostusta Korean Aaltoon ja kulttuuriin. Matkoja järjestetään kuuluisien draamojen kuvauspaikoille, historiallisiin kohteisiin ja maailmanluokan pop-idolien konsertteihin. Vuonna 2019 Korea ansaitsi turismilla 21,5 miljardia Yhdysvaltain dollaria ja veti puoleensa 17,5 miljoonaa ulkomaista matkailijaa.

Hype Korean kulttuurialojen ja -viennin huiman kasvun ympärillä ei poista sitä tosiasiaa, että Korean vientitulot perustuvat edelleen lähes kokonaan korkealaatuisten teollisuustuotteiden vientiin. Kiistatonta kuitenkin on, että kulttuurivienti on parantanut Korean maakuva ja kansainvälistä mainetta merkittävästi. Se on myös vahvistanut teollisuustuotteiden imagoa: keskihintaisten ja keskinkertaisten tuotteiden valmistusmaa mielletään nyt sofistikoitujen ja huippulaatuisten teollisuustuotteiden ja brändien maaksi.

LOPUKSI

Reilut kymmenen vuotta sitten Korea tunnettiin lähinnä Korean sodasta. Tänä päivänä Korea tunnetaan korkeasta teknologiasta ja kulttuurista. Jopa Korean kielen opiskelusta on tullut suosittua, puhumattakaan korealaisen kosmetiikan, peliteol-

lisuuden ja korealaisen ruokakulttuurin räjähdysmäisestä suosiosta ympäri maailmaa. Korean historia, kirjallisuus ja taide kiinnostavat suurta yleisöä.

Suomessa voi hiktään, että kulttuurialojen kansainvälisen menestymisen esteenä on vaikea kieli ja ikävä sää. Outo kieli, kirjoitus tai Suomen kaltaiset sääolosuhteet eivät ole estäneet Korean luovien alojen globaalia menestystä ja kasvua. Myös Suomella on erinomaiset mahdollisuudet menestyä ponnistamalla omasta ainutlaatuisesta kulttuuristamme käsin. Menestys ei tule kuitenkaan ilmaiseksi vaan sen luomiseen on uskallettava rohkeasti panostaa ja on uskallettava kokeilla ja ottaa riskiä!

MUUTOS, KEHITYS JA EDISTYS

Ralf Gothóni

Kulttuuri ja kasvatusta luovat edellytykset kehitykselle ja edistykselle. Elämme kuitenkin muutosten aikaa. Muutos on siirtymä, jonka suuntaa ei etukäteen tunneta ja jonka lopputulos ei ole oleellinen. Kehitys taas on muutosta, jonka suunta on tunnettu riippumatta siitä, onko kehitys haluttu vai ei. Edistys on kehitystä, jonka suunta on sekä tiedostettu että toivottu. Suunta on valittu ja toiminta hallittu. Edistyksen päämäärät ovat tietoisesti arvopohjaisia.

IHMISEN KEHITTYMINEN JA KOLLEKTIIVINEN TIETOISUUS

Kulttuurin synty, muutokset, kehitys ja edistys voidaan hahmottaa ihmisen jatkuvana dynaamisena vuoropuheluna hänen itsensä ja ympäristönsä kanssa. Ihminen luo itse itsensä ja kehittää lahjakkuuttaan, identiteettiään, arvojaan, maailmankuvaansa, ihmiskäsitystään ja tietoisuuttaan. Tämä sisäinen vuoropuhelu kehittyy ihmisen mukana ajassa ja paikassa, heijastaa ja luo ympäröivää maailmaa.

Musiikissa, minun maisemassani, kamarimusiikki on ollut se emotionaalis-älyllinen kehitystie, jota kokiessa soittajat oppivat yhdessä ymmärtämään tietoisien ja tiedostamattoman mahtavaa maailmaa. Pohdimme tietoisesti sekä ideaalia tavoitetta että soivaa todellisuutta, johon yhdistyy suhteemme kasvatukseen, ammattiin asettumiseen ja kehittymiseen. Kyseessä on minuuden henkistietoinen, yksilöllinen, etsivä ulottuvuus, joka samalla tavoittelee korkeaa kollektiivista tietoisuutta.

Elämme Suomessa, jossa tänään 2024 kulttuuriksi kelpaavat kaikki ihmisen toiminnot ja jossa media tarjoaa arvojen laatueroja kieltävää tasa-arvoa. Äskettäisenä ”arvona” Ilta-Sanomien toimittajan käsittämätön ”raiskauskulttuuri”. Epävarma ihminen samastuu helposti yleisiin vakaumuksiin, kokien siten yhteisössä sijaintinsa merkittäväksi. Ryhmäegoismi on todellisuutta, jossa havaitaan, miten ryhmän ulkopuolisten kuvitelmat oman elämänsä merkityksestä voidaan nuijia olemattomiksi. Kyseessä on monimutkainen sosiaalisten ja henkilökohtaisten pyrkimysten välinen jännite.

KASVATUS KULTTUURISENA ALKULÄHTENÄ

Varhaislapsuus ja kasvatusta ovat alusta alkaen olennaisia yksilön ja yhteiskunnan kehitykselle. Lapsuus ennen kouluikää on äärettömän tärkeää aikaa, jolloin oikein havainnoin ja virikkein lapsen luonnollinen oppimishalu herää, ja elämän voimakas johdatus auttaa lapsen luonnollisen lahjakkuuden ja innostuksen edelleen kehittymistä.

Monet kasvatustieteiden kavahtavat mielestään liian nuorena alkanutta opiskelua. Esimerkiksi matematiikan, shakin, liikunnan ja kielten oppimisessa sekä nimenomaan musiikissa, jossa monet lapset aloittavat viulun tai pianon parissa jo 3–4 vuotiaana. Varhainen vauhti ei tietenkään ole ehto elämässä menestymiselle, mutta alkanut kokonaisvaltainen psykofyysinen kehitys on suuri apu persoonallisuuden muodostumiselle. Kuuluu on Arthur Rubinsteinin vastaus äidin kysymykseen, jos kuusivuotias lapsensa jo olisi tarpeeksi varttunut aloittamaan pianon soiton. Rubinsteinin vastaus oli: ”Menkää kiireesti kotinne, sille olette jo menettäneet parhaat vuodet”. Tiedämme, että kaikilla elämän aloilla yhä enemmän syntyy erityislahjakkuuksia, joiden koko kehityspotentiaalia tarvitaan viemään eteenpäin ihmiskunnan kehitystä ja edistystä.

ERILAISIA LAHJAKKUUKSIA

Miten voidaan kasvatuksessa käsitellä vaikeaa kysymystä lasten erilaisesta lahjakkuudesta? Kasvatukseen tulee vahvistaa jokaisen yksilöllistä kasvu- ja kehityspotentiaalia. Juuri se olisi demokratiaa, mutta järjestelmänä erilaisten lahjakkuuspotentiaalien ja tarpeiden huomioon ottaminen on vaikeata. Kasvattajien olisi kyettävä näkemään oppilaansa persoonallisuuksina, ymmärrettävä kunkin luonnollisen lahjakkuuden suunta ja tuettava sitä innostuksella ja jatkuvasti uusilla virikkeillä.

Juuri näin toimien tapahtuu musikaalisuuden kehittyminen parhaimmillaan kaikissa osaamisen vaiheissa siihen saakka, kunnes oppilas, iästä riippumatta, ei enää tarvitse opettajiaan. Hän on oppinut itse soutamaan sekä myötä- että vastavirrassa. Tätä opintietä ei voi systematisoida, koska kokemusten ja oivallusten tietoisissa tuloksissa on aina alitajunnan tuottamia ajoituksia.

Yleisesti todetaan, että koululaitos ei voi toimia yksilön keskittyvänä liian suurten oppilasmäärien, liian vähien ja heikosti palkattujen opettajien takia. Eikä kuitenkin uuden sukupolven kehityksen vahvistaminen ole sivistyneen maailman tärkeimpiä tehtäviä? Jos on, niin asia on saatava kuntoon, koska kehittyminen koskee kaikkia elossa olevia henkilökohtaisesti. Ajattelen merkittävien vaikuttajien kuten Maria Montessorin näkemyksiä lasten luovuudesta, Hermann Hessen nuoruudesta.

rison identiteettiä ohjannutta kirjallisuutta II maailmansodan jälkeen, Carl Gustav Jungin suurta tietoisuuden ja tiedostamattoman vuorovaikutuksesta sekä Ervin Laszlon tutkimuksia kosmisesta tietoisuudesta, jonka yleinen ymmärtäminen vapauttaisi ihmiskunnan uskontojen väärinkäsityksistä, sotien järjettömydestä.

KASVATUS DEMOKRATIAN TEKIJÄNÄ

Puhutaan myös kasvatuksen ja koulutuksen vaikutuksesta demokratiaan. Nähdään, että koulutuksen tulee luoda peruslähtökohdat yksilön ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiseen ja kehittämiseen. Kasvatuksen uskotaan vahvistavan yksilön vapautta, tasa-arvoa, vastuuta, kykyä kunnioittaa muita sekä kykyä osallistua yhteisten asioiden hoitoon.

On havaittavissa, että tämä peruslähtökohtien luominen ymmärretään liian usein vain vaatimuksena opettaa kaikille lapsille samat perustarpeet ja tiedot. Nuoriso oppii rasti ruutuun -tietoa, ajan hengen arvoja ja myöhemmin sosiaalimedian toimintamalleja. Luotetaan, että näin tapahtuu positiivinen yhteys todelliseen elämään, onnelliseen nuoruuteen ilman liian vaikeita haasteita.

Jos mahdollisuudet kavennetaan elämän välttämättömyyksien oppimiseen, menetetään merkittävä tulevaisuuden kehityspotentiaali. Saavutamme vain kapeasti kehitysmahdollisuuksia luovan, pysähtyneen maailman. Siitä kärsivät ne, joille pysähtyneisyys ei riitä. Suurelle osalle nuorista jää valitettavasti itsensä toteuttamisen mahdollisuus avautumatta ja koulutuksen suunnittelema onni toteutumatta.

Meitä on niiksi, joille elämä on luova haaste oivalluksille ja tiedostuksille, tai näiksi, jotka viihtyvät ja nauttivat ainutkertaisesta elämästään. Musiikissa tämä jako on sadunomaisesti tuotu esille Mozart/Schikanederin Taikahuilu-oopperassa.

EDISTYKSEN ENERGIAA EPÄJÄRJESTYKSEN VÄLTÄMISEKSI

Kehittymiseen ja erityisesti edistykseen tarvitaan energiaa. Kokemuksista tiedämme, että kasvatukseen ja kulttuuriin voi kohdistua suuriakin muutoksia, jotka heijastavat ympäröivän yhteiskunnan kehitystä myös taloudessa ja teknologiassa. Muutoksesta tuli 1990-luvulla muutisana, itseisarvo. Kaiken piti muuttua: traditiot saivat unohtua historiallisina jäänteinä. Edelleenkin pelkin muutoksin työllistetään, myydään ja siirretään valtaa.

Mutta arvojen ja päämäärien tiedostamattomuus niin yksilön kuin yhteisön elämässä tuottaa valintoja, joiden tulokset mitä suurimmalla todennäköisyydellä jäävät alttiiksi entropian, epäjärjestyksen, vaikutukselle. Jotta näin ei kävisi, tarvitaan arvojen erilaisuuksien ymmärtämistä ja niiden hyväksymistä.

Puutarha tarvitsee ravinteita, vettä, huolenpitoa, puutarhurin. Traditio tarvitsee sen merkityksen ymmärtämistä, huolehtimista sen elävyydestä, kehittämistä, asiantuntijoita. Jos haluamme hallittua, arvoihin pohjautuvaa kehitystä välinpitämättömyyden ja hallitsemattomien muutosten tilalle, tarvitaan pitkäjännitteisyyttä. Toivottavasti viljelyn, kulturan, merkitys ymmärrettäisiin kaikilla elämän aloilla.

Hyppäys muutoksesta ja kehityksestä edistykseen on iso ja vaativa. Se on pitkän, tasaisen tai kevyesti lasketellun alamäen jälkeen alkava vaativa, raskas ylämäki, yhteiskunnan ja organisaatioiden rakenteen ja päämäärien vaihdos, ei muutoksen vaan kehityksen uudelleensuuntaamiseen. Yhteisöissä edistys vaatii yhteistä oivalusta, älyä, viisautta, suuntavaistoa, suurta tietoisuutta, tahtoa, energiaa - ja rahaa.

EI NOUSUA ILMAN ARVOJA

Jos valtaa on vähän, on vastuu muutoksesta, kehityksestä ja edistyksestä vähäinen. Vastuu kasvaa suureksi, kun vallan valtikalla käännetään yhteisöjen arvoja tai elämän merkityksiä.

Monet ”merkkihenkilöt” löytävät elämäntehtävää ja valtaa muotisanojen, ”muutos, tasapuolisuus”, parista unohtaen satojen vuosien aikana kehitetyt henkiset ja usein vieläkin ylivoimaiset saavutukset, tiedostamatta miten niistä jatkaa.

On selvää, että arvojen puuttuessa aiheutuu hajaannusta ja epäjärjestyksiä koulutuksessa, suunnittelussa, yrityksissä rakentaa uutta, kehittyneempää ja edistyneempää. Olisi ymmärrettävä miten vähän me toistaiseksi ymmärrämme. Tehtävämme on taas tunnistaa elämäämme edelleen kannattelevat yhteiset, edistävät arvot. Ne on löydettävä ennen kuin pohjalta voi nousta.

SUMMA SUMMARUM

* *Yhteisöllisyys*

Ovatko sosiaalisesti kehittyminen ja itsensä kehittäminen vastakohtia? Saattavat olla, jos laadukkaan elämän päämääränä katsotaan olevan onnellinen elämä yhteisössä, jossa omat mahdollisuudet ja ympäröivän rikkaan arvomaailman haasteet jäävät taka-alalle. Tämän vastakohta on kieltämättä yhteisöstä ulkopuolinen, onneton elämän opiskelija, joka seuraa mielenkiintonsa synnyttämää kutsumusta, kehittäen mahdollista lahjakkuuttaan usein yksinäisyydessä, eikä välttämättä ollenkaan onnellisten tähtien alla. Vastakohtien balanssi on tietenkin toivottavaa..

* *Nykydemokratia*

Se vaikuttaa uskonnolta, joka kuljettaa nuoruudesta alkaen samastumaan ulkoiseen – käsitteistöihin, hyväksymään kolmiulotteisen todellisuuden ainoana ihmiselle oikeaksi tarkoitettuna harmoniana. Silloin jätämme käyttämättä rohkeutemme kokea lukemattomia elämän tarjoamia mahdollisuuksia, luottaa visioihin, mielikuvitukseen, unohtamme aavistuksemme, kaipuamme, sulkeudumme ympäristön arvoihin hyväksyen ne toimintoina, joiden erot ilmenevät pelkästään arvo-ongelmista vapaina erilaisuuksina.

* *Suomi*

On pienen maan luonnonvara sallia lahjakkuuksien kasvaa omaehtoisesti kehittymisensä vaatimusten mukaisesti. Urheilussa tämä on uudelleen ymmärretty köyhien vuosien jälkeen. Samoin alkavat musiikkimaailman muutostuvimman pimeät vuodet, 1990-luvulla alkaneet, olla takana päin. Yksilöt ovat tehneet tieteenalamme, kirjallisuutemme, musiikkimme, taiteemme, muutamat urheilulajit tunnetuiksi, mutta paljon matkustaneena ihmettelyn suomalaisen ulkomaanviennin saamattomuutta. Kansallisaarteemme kuten ruisleipä ja leipäjuusto ovat yhteisön kulttuuria, jota ilman maailma on köyhempi. Tilastollisesti pienenä kansana on tiedostettava mitä olemme saavuttaneet ja mitä kaikkea voimme saavuttaa, miten tänään voimme edistyä ja miten se tapahtuu. Näemme tulokset asiansa ymmärtäneiden erilaisuutena ympäristöönsä verrattuna.

* *Arvot*

Pitäisikö arvomaailma ajatella uusiksi? Se ei ole ulkopuolisesti tarkasteltu maailma vaan sisäisesti kehittyvän todellisuuden ymmärtämisen maailma. Tämän maailman vastakohta on todellinen ja helppo nimetä. Se on arvoton maailma, jossa haasteille, kutsumuksille, henkilökohtaiselle kiinnostukselle ei luoda kasvualustaa. Tiedämme, että yksilöllisyys voi muodostaa luovasti toimivan, demokraattisen yhteisöllisyyden, kun alojensa kehittyneet ihmiset rakentavat arvoista rakentuvaa maailmaa. Tässä asiassa kamarimusiikki on hengen demokratiaa äänten värähtelyissä ilmentyneenä.

PANOSTETAAN SEINIIN, TEHDÄÄN KULTTUURILLE TILAA!

Henna Helander

ARKKITEHTUURIN VOIMA

Arkkitehtuuri on kummallinen kulttuurilaji. Se sijoittuu merkilliseen risteyskohdaksi, eikä tottele mitään määreitä yksin. Siinä on menneisyys ja tulevaisuus, siihen on pakattu kansallinen muistimme. Se on aina läsnä ja muokkaa siten tapamme olla ja elää. Kuten Winston Churchill sanoi 'Me muokkaamme rakennettua ympäristöä, jonka jälkeen se muokkaa meitä'.

Arkkitehtuurista voi lukea syntyäikansa arvot ja ihmiskäsityksen, mutta sen käyttöarvo määritellään nykyhetkessä. Onko vallalla kokonaisvaltainen käsityöarkkitehtuuri, jolle on annettu taide ja symbolimerkityksiä kuten kansallisromantiikka eli jugend? Vai sodasta toipumisen, ihmisiä lohduttava, pienipiirteinen 1950-luvun romanttinen arkkitehtuuri? Vai ehkäpä uuden ajan virtaviivainen ja teollinen arkkitehtuuri kuten 1960-luvun graafinen aikakausi, jolloin arkkitehdit saivat suunnitella futuristisia kohteita riskejä pelkäämättä?

Arkkitehtuuri on parhaimmillaan rakennustaidetta, se tuottaa hyvää oloa, ajatuksia, ihmetystä ja tunteita. Yksityiskohdat, huolella valittujen materiaalit, varjot seinällä, eivät ole vain arkkitehtien hifistelyä. Kauniista viimeistelystä nauttii monet käyttäjät ja kokijat, joko tietoisesti ja analysoiden tai osana suurempaa kokonaisuutta alitajuisesti.

Rakennukset voivat lisätä hyvinvointiamme aivan kuten luontokin. Olemmekin vasta raapaisseet pintaa arkkitehtuurin potentiaalista. Esimerkiksi erään tanskalaisen tutkimuksen mukaan viihtyisällä ja monimuotoisella arjen arkkitehtuurilla, kohtaamispaikoilla ja luontoyhteydellä, voidaan jopa vähentää ikäihmisten lääkemääriä.

Millainen on arkkitehtuurin rooli tämän päivän Suomessa? Millaisia ihmisiä haluamme olla?

ROOLIPELIN MUSTAPEKKA

Arkkitehtuuri ei ole rakentamisen sivutuote, se ei synny itsestään. Sitä täytyy haluta ja siihen pitää panostaa. Jokaisen rakennuksen pystyttäminen Suomen ilmastossa, lakipykälät täyttävillä nykytekniikan viritelmillä vaatii pääomia ja resursseja, tekee sen hyvin tai huonosti. Meillä ei ole varaa rakentaa ilman arkkitehtuuria. Se ei ole kestävää eikä kaunista, eikä se edes toimi.

Viime vuosina arkkitehtuuri on alkanut vajota numeroiden ja selvitysten alle. Puhtaan rationaalinen puhetapa on ottanut vallan rakentamisessa. Kokemuksellisuudelle, kulttuurille ja paikan hengelle jää yhä vähemmän tilaa. Samalla kosketus inhimillisyyteen, arkkitehtuuriin ja kauneuteen katoaa meidän elinympäristöstämme.

Arkkitehtuurin syntyminen edellyttää, että arkkitehdeillä on taiteellista vapautta. Muuten heidän roolinsa typistyy toteutusdokumenteja laativiksi teknisiksi pääsuunnittelijoiksi. Tilallisuutta, mietittyä materiaalisuutta, viimeisteltyjä yksityiskohtia ei voi tehdä tiukassa excel-ohjauksessa. Sivuuuttamalla arkkitehtuurin arvo saadaan vain näivettynyttä toistoa, putkilomaisia huoneita, ylisuuria komplekseja, ahdistavia sisäänkäyntejä ja huonoja näkymiä.

Ohjaavatko rakenteet kehityksen suuntaa? Kenellä on valta rakentamisessa? Esitämmekö oikeita kysymyksiä?

TEHOKKUUS VEI SEINÄT

'Ei seiiniä vaan sisältöä!' on ollut slogan kulttuurin kentällä. Olisiko jo aika päivittää kulunut slogan kokonaisvaltaisempaan näkemykseen?

Seinät ovat Suomessa kulttuurin suoja, niille ei ole vaihtoehtoa karujen olosuhteiden vuoksi. Elämme Euroopan pohjoisimmassa maassa, kylmässä ja pimeässä Pohjolassa. Vietämme sisätiloissa yli 90 % ajastamme. Se on kylmä fakta. Lyhyt kesä hurmaa ja saa kulttuurin kukkimaan, mutta pohjatyö tehdään, tuotetaan ja pääosin esitetäänkin sisällä lämpimässä. Ilman seiiniä kulttuuri paleltuu.

Mutta millaisia seiiniä katselemme ja millaiset ovat tilat niiden sisällä? Herättävätkö ne intoa ja ideoita vai latistavatko ne mielen? Taipuvatko ne vain yhteen muotoon?

PATINANSIETOA JA NAHISTUVAA KAUNEUTTA

Korjaaminen ei ole vain vanhan rakennuksen ymmärtämistä ja muokkaamista uuteen käyttöön. Se on myös uuden luomista vanhan sävellyksestä inspiroituneena, tasapainoilua uuden ilmaisun ja vanhan kieliopin ja tarinan välillä. Tämän harmo-

nian ja kontrastisuuden suhteen ei ole olemassa valmiita oppikirjoja tai mallineita. Korjaaminen, muuttaminen ja lisärakentaminen ovat taiteilua materiaalin, yksityiskohtien ja dimensioiden parissa. Se on korjaamisen rakennustaidetta, korjausarkkitehtuuria.

Korjaaminen on myös toiminnallisuuden uutta tulkintaa, rakennuksen seinien rajoissa, toisinaan rajoja rikkoen. Parhaimmillaan arkkitehtuuri ja kulttuurin tilatarpeet löytävät toisensa ja synnyttävät uusia näkymiä.

Korjausrakentamisen monet ulottuvuudet modernissa rakennuskannassa näkyvät muun muassa JKMM Arkkitehtien Kirkkonummen kirjasto Fyryssä. Uusi kuori on nielaissut sisäänsä 1980-luvun rakennuksen. Yleispätevän systeemiin sijaan talossa on pieniä soppeja, yllättäviä kulmia ja nyrjähtänyttä hierarkiaa. Patinäkäsityksen myllerrys on koettavissa Arkkitehti Simo Freesen suunnittelemassa Circon harjoittelusalissa Suvilahdessa. Tämä rakennus, jonka alkuperäinen arkkitehti on Selim Lindqvist, on ensimmäisiä Suomessa todella rujoksi jätettyjä tiloja uusilla niukoilla elementeillä. Se on tehty samaan henkeen, kun olemme sittemmin tottuneet näkemään Tallinnan Telliskiven kaltaisissa paikoissa.

Millaisilla rakennuksilla teemme vetovoimaista Suomea täällä asuville ja tänne matkustaville? 'Kaikki matkailu on arkkitehtuurimatkailua', todettiin eräässä matkailuseminaarissa. Ei ehkä aivan noin, mutta melkein.

ONGELMARAKENNUKSET – AJATUSVÄÄRISTYMÄ?

Halveksitut ongelmarakennukset, ensimmäisen parasta ennen -päivämäärän ylittäneet tyhjät ostoskeskukset, sairaalat ja toimistorakennukset ovat uusi aarteistomme. Nämä vankkarunkoiset rakennukset, joille on lyöty kertakäyttö- tai liian vaikea muuksi muuttaa -leima odottavat poimijaansa.

Vanhon rakennusten pitää taipua moneksi, tyhjyys on rakennuksen tuho. Kansallisesta omaisuudestamme 500 miljardia euroa on kiinni rakennuksissa, siis 45 % koko Suomen omaisuudesta. Se on valtava määrä rahaa sidottuna seiiniin. Purkamisen ja tyhjillään pitämisen sijaan, meidän tulee miettiä miten voimme muokata ja käyttää aarrettamme.

Suomen rakennukset ovat Euroopan nuorimpia, vain viitisen prosenttia rakennuskannastamme on rakennettu ennen itsenäisyyttämme. Samalla olemme onnistuneet nousemaan modernin arkkitehtuurin suurmaaksi. Kansainvälisen kiinnostuksen takia Euroopan ensimmäinen arkkitehtuurimuseokin perustettiin Suomeen vuonna 1956. Meidän erikoisuutemme ovat olleet ylellisten palatsien sijaan, vaati-

mattoman niukkuuden arkkitehtuurin koulut, asuinrakennukset, kirjastot ja sairaalat. Silloinkin pystyimme kääntämään arkkitehtuurin voimaksi.

Samalla meidän pitää ravistella käsityksiämme tavoitteista ja riskeistä. Ajatuksemme korjauksen rankkuudesta on pahasti ylimitoitettu. Suomessa hallitsee edelleen uudisrakentamisen kulttuuri, jossa vanhaakin korjataan uudeksi.

Vanhojen rakennusten luova käyttö on tulevaisuuden elinehto ilmastokriisin keskellä. Keskustelemme esimerkiksi lentomatkestämisen vastuuttomuudesta, kun 37 % kaikista hiilidioksidipäästöistä aiheutuu rakentamisesta. Keskustelemme muovikorkeista, kun materiaalista puolet menee rakentamiseen, muovistakin 20 %. Keskustelemme kotitalouksien biojätteestä, kun puramme keskimäärin 39-vuotiaita toimistorakennuksia.

Arkkitehtuuri ei ole kertakäyttötuote.

Olisiko aika julkiselle keskustelulle rakentamisesta ja arkkitehtuurista suurien kysymyksiä yhteydessä?

2020-LUVUN JULKISET KULTTUURITILAT

Entä jos panostaisimmekin seiniin? Kulttuurielämä tarvitsee tilansa tehdä ja esittää, innostaa ja innostua. Rakennusten ylläpito ja korjaaminen ovat kulttuuritoimijoiden osaamisen ulkopuolella, siksi tilojen käytön tulisi olla toimijalleen niin helpoa ja edullista kuin mahdollista.

Kukoistava kulttuuri tarvitsee ammattimaisesti hoidettuja kulttuuritiloja, uudella tavalla toteutettuna. Uudisrakentamisen sijaan voimme luoda aivan uuden tavan luoda kulttuurin tekemisen paikkoja, vanhoihin kiinteistöihin, matalalla kynnyksellä tai osia virittäen. Korjataan ja muutetaan vain välttämätön. Lisätään innostavia ja viimeistelyjä uudisosia. Ei haikailla enää uuden kiiltävän perään.

Entä jos Suomi lähtisikin tarjoamaan tiloja kulttuurin tekemiseen niin sanoituissa ongelmakiinteistöissä, kauniissa parantoloissamme ja pienissä ostareissamme? Isosti ja systeemillä, modernin rakennuskantaa hyväksi käyttäen. Kiinteistöjen vaatimien peruspääomien takia juurien pitää olla syvällä ja tuen tulla peruskalliosta asti. Perustetaan ohjelma tai säätö esimerkiksi tanskalaisen Realdanian hengessä, etsitään Euroopasta toimivia malleja kiinteistöjen ja sisällön uudenlaiseen yhteispeliin. Korjataan ja tehdään pitkän tähtäyksen liiketaloudelliset suunnitelmat. Annetaan ongelmien ja ratkaisujen kohdata. Varmistetaan kansallissomaisuutemme, tehdään hyvinvointia, kirkastetaan maakuva.

Panostetaan vanhoihin seiniin ja tehdään tilaa uudelle rakennustaiteelle ja kulttuurille!

KULTTUURI – KELVOTON, MUTTA KORJATTAVISSA

Kaarlo Hildén

Tuntureiden ja ulkosaariston kitukasvuisissa, maatanuolevissa käppyröissä on jotakin hyvin suomalaista. Niukkaravinteinen maaperä ja karut kasvuolosuhteet vaativat paitsi sinnikkyyttä, myös pysymistä matalana, suojassa tuulten tuiverrukselta. Maata on rakennettu sisulla ja sitkeydellä eikä edullisten lähtökohtien siivittämänä. Haihatteluun ei ole varaa eikä itsestään pidä liikoja luulla.

Nämä lähtökohdat huomioiden kehitys on ollut hämmästyttävä. Tarinaa Suomesta luotiin kulttuurisena projektina, joka synnytti elinvoimaista taidetta, sivistyksellisiä ihanteita ja näitä tukevaa lainsäädäntöä, rakenteita ja instituutioita. Eteenpäin ohjasi halu tarjota seuraavan sukupolven edustajille yhtäläiset mahdollisuudet paitsi korkeampaa elintason, myös monipuoliseen sivistykselliseen kasvuun ja kehitykseen. Ei yhtä ilman toista.

Historian vaikeita vuosikymmeniä ei kannata romatisoida. Nykyisessä hyvinvointiyhteiskunnassa useimmat asiat ovat huomattavasti paremmin, mutta jotakin olemme myös menettäneet. Suomalaisilla on ollut yhteinen päämäärä ja jaettuja unelmia, vaikka keinoista niihin pääsemiseksi on ollut erimielisyyttä.

Nyt on hukassa keinojen lisäksi myös päämäärä ja arvopohja. Vaikka valtaa pitävät perustelevat pelastustoimien välttämättömyyttä ja vaihtoehdottomuutta tomerasti, Suomen ongelma säilyy: mitään innostavaa visiota tavoiteltavasta tulevaisuudesta ei ole, eivätkä esitetyt ratkaisut tunnu uskottavasti tavoittavan ongelmien juurisyytä. Lisämausteensa keitokselle antaa ilmapiiri, joka on latistava yhdistelmä vaihtoehdotonta vastakkainasettelua, ankeaa realismia ja näköalattomuutta. Kasvu sakkaa, kun kulttuurinen maaperä köyhtyy.

LÖYDÖKSIÄ KULTTUURIN KRIISIN RUUMIINAVAUksesta

Suomi ei ole kulttuurin kriisissään yksin. Yhdysvalloista levinnyt kulttuurisodan käsite yksinkertaistaa asiaa liaksi – taustalla on vyyhti erilaisia kehityskulkuja, joiden juuret ovat pitkällä niin ajallisesti kuin maantieteellisesti. Kelvottomaksi käyneen

kulttuurin huolellisempi ruumiinavaus ylittää tekstile asetetut merkkimäärärajoitukset, mutta nostan esille muutamia löydöksiä.

Vapautuminen ajattelun ja kulttuurin kahleista

Kautta vuosituhsien uskontojen, kulttuuriperinnön ja myöhemmin tieteen tehtävänä on ollut auttaa ihmistä vapautumaan sellaisista ajatusharhojen tai primitiivisten viettien vankiloista, jotka ovat olleet haitaksi yksilölle, ympäristölle tai molemmille. Samalla ne ovat omalle ajalleen ja kulttuurilleen ominaisella tavalla pyrkineet ohjaamaan meitä kohti korkeampia päämääriä.

Tieteen ja teknologian voittokulun taustalla vaikuttanut humanismi on korostanut vapautumistavoitteessaan yksilön oikeutta itse määritellä, mikä hänelle on parhaaksi. Kun konsumerismi vähitellen määriteli nämä yksilön vapauspyrkimykset kuluttamisen kautta, syntyi nopeaa talouskasvua. Niin kauan kuin tätä individualismia on seurannut tieteen kriittinen ajattelu ja taiteen kokonaisvaltainen itsereflektio, on kehitys ollut monelta osin hyvää.

Ongelmat alkoivat kuitenkin kasautua, kun tähän kehitykseen liittyi vapautuminen kahdesta keskeisestä kulttuurievoluutiota ohjanneesta tekijästä. Tieteellisen tiedon kumuloituminen ja siitä seurannut ymmärryksen vähittäinen syventyminen pysähtyi, kun tietoverkot vapauttivat meidät vertaisarvioinnin, vastuullisen tiedonvälityksen ja kriittisen ajattelun kahleista. Vihdoinkin voimme kaikki esteettä levittää toisillemme mitä tahansa näkemyksiä ja uskoa niihin vapautuneesti.

Toinen individualistisen vapauden virstanpylväs on mahdollisuus irtautua myös jaetusta arvoperustasta sekä uskontojen, taiteen ja kulttuuriperinnön painolastista ja ihan itse päättää, mikä on oikein. Tai oikeammin saamme valita, minkä kuplan muodostamaa kokoelmaa toisistaan irrallisia mielipiteitä ja ajattelun, ilmaisen ja käytöksen normeja haluan lähteä toistamaan – me kun olemme vapautuneet myös tarpeesta kriittisesti arvioida niitä.

Oli sitten kyse hengen tai ruumiin ravinnosta, meillä on vapaus valita loputtomien vähintäänkin turhien, mutta usein myös haitallisten, vain hetkellisesti itsekkäät tarpeemme tyydyttävien vaihtoehtojen välillä. Lopputuloksena on kulttuuri, jossa meille jokaiselle on syntynyt vapaus antautua addiktioillemme ja mielemme primitiivisimmille piirteille.

Kulttuurin kasvusta käpertyviin kupliin

Yhtenäiskulttuurin jälkeisiä sirpaloituneita yhteisöjä enää pidä kasassa kulttuuriset kokemukset, vaan selkeästi formuloidut ja verkossa leviävät koodistot siitä, miten

ryhmän sisällä tulee puhua, ajatella ja toimia. Identiteettiä rakennetaan ennemmin tekemällä performatiivista ja eksplisiittisiin määritelmiin perustuvaa eroa johonkin toiseen ryhmään kuin liittymällä osaksi implisiittisesti määriteltyä kollektiivista kulttuuriperintöä ja sen vähittäistä evoluutiota. Internet ja sosiaalinen media evoluution ympäristönä myötävaikuttavat kehitykseen: vuorovaikutus ei enää perustu maantieteelliseen läheisyyteen, vaan siihen, keiden seuraan algoritmi sinut ohjaa.

Edellä kuvattu kehitys tuottaa merkillisiä tilastoilmiöitä. Yhdenvertaisuudesta tunnetussa Suomessa jakolinjoja syntyy niin naisten ja miesten, nuorten ja ikäkämpien, itä- ja länsisuomalaisten kuin maahanmuuttajien ja kantaväestön välille. Esimerkkinä sukupuolittuneesta kehityksestä toimii Taloustutkimuksen teettämä mielikuvatutkimus, jossa vain 13% miehistä mutta peräti 65% naisista piti taiteen koulutusalaan kiinnostavana.

Kun kulttuurievoluutio pirstoutuu globaalien kuplien sisällä tapahtuvaksi ajattelun rajoittamiseksi, on vaikea nähdä, miten kehitys johtaisi kohti korkeampia hengen viljelyn päämääriä. Valitettavasti ajoitus tälle kyvyttömyyskehitykselle on erityisen onneton meitä vaivaavien viheliäisten ongelmien vuoksi. Elämme ajassa, jossa ei tunnu löytyvän niin suurta tulevaisuutta uhkaavaa kysymystä, ettei siitä käytävää keskustelua voisi vesittää vastakkainasettelulla, väärinymmärtämisellä ja väkäämisellä.

Pahoinvoinnin kulttuuri

Kulttuurimme ja kestävänsä tulevaisuuden vaatiman muutoksen välinen ristiriita on osa aikamme mielenterveyskriisin patologiaa. Ahdistus ja masennus ovat luonnollisia reaktioita, kun tiedämme toimivamme väärin eikä kulttuuri tarjoa välineitä käsitellä ristiriitaa. Polarisaatio kertoo siitä, että olemme ottaneet käyttöön epäkypsiä psyykkisiä puolustusmekanismeja puskureina tätä ahdistusta vastaan. Yhteiskunnallinen ”keskustelu”, jossa itseämme suojataksemme kiellämme, syyttemme ja lohkomme maailmaa mustavalkoiseksi, tuottaa heikonlaisesti oivalluksia ja ratkaisuja, mutta sitäkin enemmän pahoinvointia.

Digitalisaatiolla on oma roolinsa kulttuurin kriisin patologiassa. Muodostamme identiteettiämme ja ymmärrystämme maailmasta yhä enenevässä määrin alustajättien moderoinaan polarisoivan ja huomiohakuisen informaation pohjalta. Kulttuurimme, arvomme ja ajatuksemme eivät ole enää omiamme, vaan algoritmien ohjauksen tulosta. Demokratian ja markkinoiden perusperiaatteet kääntyvät päälle, kun kehitystä eivät ohjaa kansalaisten tai asiakkaiden tarpeet, vaan ne tahot,

joilla on teknologian tuoma valta muokata kyseisiä tarpeita. Jotta kehitys todella palvelisi ihmistä, on ohjaus palauttava omiin käsiimme.

Yhä kyvykkäämpi teknologia ja tekoäly pysyvät hyvinä renkeinä vain, jos niitä ohjaa taiteen ja tieteen läpivalaisema ja jaettuun kulttuuriin kudottu arvopohja. Ohjauksen onnistuminen tosin edellyttää, että pystyisimme ymmärtämään ja sopimaan, mikä lopulta on arvokasta ja tavoittelemisen arvoista.

SUOMALAISIA INNOVAATIOVINOUUMIA

Suomella on hieno tavoite paluusta vuoden 2010 tasolle tutkimus- ja kehitystoiminnan investoinneissa. Kun leikkausten keskellä päätetään lisäpanostuksista, korostuu vaatimus vaikuttavuudesta. Suomessa investointien aikaansaama tuottavuuden kasvu on kuitenkin ollut umpisurkeaa viimeiset viisitoista vuotta. Esimerkiksi Ruotsissa innovaatioiden vaikutus tuottavuuteen on peräti 17-kertainen Suomeen nähden. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen raportin mukaan merkittävin selittävä tekijä maiden välisessä erossa on se, että Ruotsi panostaa huomattavasti enemmän aineettomiin tuotannontekijöihin.

Edellä kuvattua ongelmaa pahentaa suomalaisten taipumus arvostaa vain sitä, mikä on mitattavaa, hallittavaa ja kouraan tuntuva. Tärkeinä pidettyjen ”kovien” ja vähemmän tärkeiden ”pehmeiden” alojen välinen arvovinouma näkyy kahdessa viime vuonna julkaistussa tutkimuksessa. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toteuttaman tutkimuksen mukaan 87% Business Finlandin jakamista innovaatiotuista menee miesten johtamille projekteille, jotka lisäksi keskittyvät voimakkaasti teollisuuden ja teknologian kehitykseen. Palvelualojen, luovien alojen, julkisen sektorin ja naisvaltaisten alojen huippuosaajien panosta ei osata tai haluta hyödyntää, eikä näiden alojen innovaatiopotentiaalia tunnusteta. 2023 tehdyn Lähtijät-tutkimuksen mukaan 70% johtoryhmissä istuvista naisista on miettinyt työpaikan vaihtoa viimeisen vuoden aikana. Miksiköhän?

Vääristyneet ohjausmallit tuovat toisenlaisia vinoumia. Perinteisesti vahvojen teollisuusalojen lobbausvoima vaikeuttaa elinkeinorakenteen aitoa uudistumista. Rahoitusmekanismit ja markkinat ohjaavat osaoptimointiin, matalaan riskitasoon ja korkeintaan keskipitkään aikaperspektiiviin, jossa menestystä mitataan vain kunkin teollisuuden alan oman taloudellisen hyödyn näkökulmasta. Vaikka tällä kehitysohjeella on saavutettu paljon, se kuuluu menneeseen maailmaan: kaikki aikamme isot ongelmat ovat sekä syntyneet että jääneet ratkaisematta tämän kapeakatseisen mallin seurauksena. Viheliäiset ongelmat ovat luonteeltaan systeemisiä ja vaativat monien eri tekijöiden keskinäisvaikutusten samanaikaista huomioi-

mista. Kapeasti yhden sektorin tai yrityksen taloudellisen hyödyn arvioinnin sijaan on välttämätöntä tarkastella innovaatioiden arvoa pitkän tähtäimen ekologisten, inhimillisten ja taloudellisten kokonaisvaikutusten näkökulmasta. Muutoin ylläpidämme kierrettä, jossa kaupallisesti kannattavat investoinnit synnyttävät ongelmia, joita ei ole kaupallisesti kannattavaa ratkaista.

KITUKASVUSTA KUKOISTUKSEEN

Vaikka syvimmät psykologiset ja emotionaaliset tarpeemme ovat vaikeasti kaupallistettavissa, täytyy niihin vastaamisen olla yhteiskuntakehityksen ytimessä. Esimerkiksi suomalainen neuvolajärjestelmä on innovaatio juuri siksi, että palvelu tarjottiin maksuttomasti kaikille. Neuvolajärjestelmä on myös taloudellisesti kannattava, jos mittaustapa huomioi kustannusten lisäksi imeväiskuolleisuuden alenemisen tuomat kansantaloudelliset hyödyt.

Hiljattain edesmenneen Kaija Saariahon säveltämä ja Sofi Oksasen librettoon pohjautuva ooppera *Innocence* säteilee arvoa yhteiskuntaan monella tasolla. Lukuisia palkintoja voittanut ooppera käsittelee kipeitä yhteiskunnallisia ja inhimillisiä kysymyksiä tavalla, joka järkyttää, liikuttaa ja yhdistää teoksen kokijoita riippumatta heidän taustoistaan. Eri puolilla maailmaa loppuunmyydyt esitykset tuottavat työtä ja tuloja muun muassa taiteilijoille, oopperataloille, hotelleille ja ravintoloille, samalla vahvistaen kuvaa Suomesta maana, josta nousee maailmaa muuttavia taiteilijoita. Teos uudistaa myös oopperataiteen perinnettä ja nostaa sen yhteiskunnallista merkitystä ajassamme. Se on lukuisilla mittareilla aito innovaatio, vaikkei sitä perinteisesti sellaiseksi ymmärretä.

Tarvitsemme arvolähtöistä kehitysohjeita, jossa tunnustetaan ekologisten reunaehtojen ja aineellisen hyvinvoinnin lisäksi myös ihmisen tarve kokea merkityksellisyyttä, kauneutta, arvokkuutta ja osallisuutta. Tiedämme tarkkaan, mikä on julkisen velan kehitys ja pyrimme päättäväisesti korjaamaan tilannetta. Mutta koska olet viimeksi nähnyt lukenut laskelman siitä, miltä Suomen kehitys näyttää inhimillisen ja ekologisen pääoman näkökulmista?

Meidän suomalaisten on opittava ymmärtämään patenttien ohella myös tekijänoikeuksien, aineettoman arvonluonnin sekä humanististen ja taidealojen rooli yhteiskuntakehityksessä ja innovaatiojärjestelmässä. Jos kasvua ja kehitystä haetaan Suomessa lähinnä raaka-aine- ja energiantensiivisistä teollisuudesta ja materiaalisesta kulutuksesta, rakennamme itsellemme umpikujan. Planetaarisissa rajoissa kasvua ei voi jatkaa muun kuin aineetonta pääomaa ja inhimillistä arvoa luovan talouden alueella.

Kestävää ja kokonaisvaltaista kasvua ei kuitenkaan tapahdu, jos kulttuuriseen maaperään ei saada uutta voimaa. Kansallisessa henkisen ja intellektuaalisen ravinnon lautasmallissa merkittävä osa digitaalisten alustojen ravinneköyhästä, eriyttävästä ja riippuvuutta luovasta sisällöstä on korvattava tutkitulla tiedolla ja ennen kaikkea taiteen luovuutta ja hyvinvointia ruokkivalla kokemuspääomalla. Sillä taiteella on kyky koskettaa yli heimorajojen ja rikkoa jämähtäneitä asetelmia. Taide on inspiraation vihreä lähde nuivien asenteiden autiomaassa ja latausasema väsähtäneille. Se on peili, jonka kautta saamme kurkistaa maailmaan, johon järkemme ei ulotu.

ELINVOIMAA JA ELOA

Juha Huuskonen

Yhteiskuntamme tarvitsee taloudellista kasvua, mutta globaalissa kontekstissa tämän kasvun seuraukset ovat akuutilla tavalla hälyttäviä. Tästä seuraa paradoksi – tarvitsemme kasvua, mutta samaan aikaan kasvun hillitsemistä (englanniksi 'degrowth').

Tämä paradoksi johtuu osaksi vain mielikuvituksemme puutteesta. Ajatus kasvusta pelkistetään usein numeroihin, jotka voivat liikkua vain yhdellä akselilla, kuten koko Suomen bruttokansantuote. On paljon haastavampaa kuvitella jotain ihan muuta: yhteiskunta, joka ei ole vain jollain tavalla 'vähemmän' kuin nykyinen, vaan perusuonteeltaan ratkaisevasti erilainen.

Antti Salminen ja Tere Vadén ovat viimeisen viidentoista vuoden aikana tehneet tärkeää ja uraauurtavaa työtä tutkimalla fossiilikapitalismin ilmenemistä suomalaisten kielenkäytössä ja arjessa. Heidän kirjasarjansa¹ on käsitellyt 'fossiilisyntaksia', josta olemme tulleet riippuvaiseksi, sekä hahmotellut tapoja tästä riippuvaisuudesta irroittautumiseen. Esimerkki fossiilisyntaksista on lause 'tankkaamme ysivitosta bensa-asemalla'. Emme tiedä, mistä tämä kyseinen polttoaine tulee ja valtaosa meistä ei tiedä, millaisen prosessin kautta se on muuttunut 'ysivitoseksi'. Tästä huolimatta halvan 'ysivitosen' saatavuus tuntuu monille meistä jokaisen kansalaisen perusoikeudelta, jonka haastaminen synnyttää voimakkaita tunteita.

Yksi kirjasarjan avaintermeistä on 'elo', joka on osaltaan synonyymi elämälle, mutta myös laajempi ja avoimempi termi. Elostä koostuvat mm. "vatsabakteeristo, koivukuja, karhunpentu, taloussihteeri, itiöemä, punajäärä ja koleraepidemia"².

Miksi olemme päätyneet tilanteeseen, jossa energia ja elo ovat toisilleen vastakkaisia voimia? Miksi olemme riippuvaisia elolle tuhoisista 'energiapommeista'? Salminen & Vadén eivät tarjoa näihin kysymyksiin selkeitä tai yksinkertaisia vastauksia. Heidän kirjoituksensa ovat kuitenkin olleet tärkeä kimmoke sille, että organisaationi HIAP (Helsinki International Artist Programme) päätyi etsimään toisenlaisia toimintamalleja – toisenlaista 'eloa'. Tämä tapahtui pääasiassa vuosina

¹ Energia ja kokemus (2013), Elo ja anergia (2018), Merkitys ja ala-aine (2024)

² Elo ja anergia (2018)

2018–2020 toteutetun spurtin aikana, jolloin oppaamme ja kumppanimme oli Hyrynsalmella sijaitseva Mustarinda-residenssi³.

Tavoitteenamme oli pienentää organisaation ekologista jalanjälkeä kolmeen alueeseen liittyen – ruoka, energia (sähkö, lämmitys) ja matkustus⁴. Ruoan suhteen teimme suoraviivaisen muutoksen: päätimme tarjota vain kasvipohjaista ruokaa. Energia oli aiheena haastava – emme pystyneet tekemään muutoksia suoraan itse, vaan jouduimme neuvottelemaan vuokranantajamme kanssa fiksumman energijärjestelmän asentamisesta. Kolmen vuoden dialogin jälkeen tämä onnistui.

Yksi HIAPin päätehtävistä on kansainvälisyyden kehittäminen, joten matkustuksen päästöjen vähentäminen oli lähtökohtaisesti haastava ajatus. Tässä kuitenkin onnistuttiin, ja vaikutukset ovat olleet mielestäni pelkästään positiivisia. Matkustuskäytäntöjen muuttamisen kautta olemme saaneet ainakin aavistuksen erilaisesta 'elosta'.

Vuoden 2019 alusta lähtien HIAPin henkilökunta on lähtökohtaisesti käyttänyt ekologisia matkustusmuotoja, eli matkustanut maata ja merta pitkin. Olennaisin kulkuväline on juna, jonka ekologinen jalanjälki on murto-osa lentokoneeseen verrattuna.

Ekologinen matkustaminen on hitaampaa ja usein myös kalliimpaa. Tästä johtuen matkat on suunniteltava jo hyvissä ajoin etukäteen, ja niiden suhteen on tehtävä tarkempia valintoja. Matkojen kesto on yleensä noin 2–3 viikkoa, ja yhden matkan aikana vierailaan useammassa kohteessa. Nämä ovat yksinkertaisia muutoksia, mutta ovat vastahangassa vallitsevan tehokkuusajattelun suhteen.

Yksi tapa hahmottaa toiminnassamme tapahtunut muutos on visualisoida se kartan muodossa. Aikaisemmin kartta HIAPin yhteistyökumppaneista oli sirpaleinen ja pistemäinen. Kartassa olivat kohteet jonne lensimme usein, ja lähiseudut jäivät katveeseen – me yksinkertaisesti vain lensimme niiden yli. Nyt HIAPin kartassa on enemmän rakennetta ja jatkuvuutta. Tiiviit dialogit ovat lähiseudulla ja lähimaissa – Ruotsissa, Tanskassa ja Baltian maissa. Junat kulkevat näiden maiden kautta, ja matkat tarjoavat mahdollisuuden säännöllisiin tapaamisiin ja parantavat ammatillisten dialogien laatua. Säännölliset kohtaamiset ovat johtaneet yhteistöihin, jotka on ollut mahdollista toteuttaa ekologisemmin.

³ Mustarinda-seura ”kurottelee kohti jälkifossiilista kulttuuria yhdistämällä tieteellistä tietoa ja kokemuksellista taiteellista toimintaa”. <https://mustarinda.fi/info>

⁴ Post-Fossil Transition -hanke, <https://www.hiap.fi/pofo/>

Toinen kiinnostava muutos on ollut ammatillisen roolin ja yksityisen elämän rajan liudentuminen. HIAPin on mahdoton velvoittaa henkilökuntaa tekemään kahden viikon kestoisia työmatkoja. Nämä ovat mahdollisia ainoastaan, jos ihmiset itse kokevat ne mielekkäiksi ja pystyvät järjestämään ajan näille matkoille. Tämä vaatii perheen tai lähipiirin sitoutumista ja osallistumista, ja he tulevat osalliseksi tätä muutosta. Uskon, että jatkossa tulemme tarvitsemaan yhä enemmän vastaavanlaista työn ja yksityiselämän yhteispeliä – niistä tulee ekologisesti kestävämpi kudelma, joka on vuorovaikutuksessa energian rytmien kanssa. Esimerkiksi sähkön saatavuus tulee jatkossa olemaan tärkeä kysymys, ja ”sähkö on tuotettavaa ja sitä pitäisi mieluummin käyttää silloin, kun sitä on paljon ja se on halpaa”⁵.

Henkilökohtaisesti ekologinen matkustaminen on lisännyt elämän laatua. Olen pystynyt suunnittelemaan kalenteriani paremmin, kun minulla on hyvä syy sanoa 'ei' pikaisella varoitusajalla ilmaantuville matkaehdotuksille. Junassa matkustaminen on luksusta – on aikaa lukea, kirjoittaa, rauhoittua. Kun tähän tottuu, tuntuu ajatus lentämisestä yhä vastenmielisemmältä. Lentokoneen kiihdyttäessä kiitoradalla voi fyysisesti tuntea, kuinka on itse osallisena valtavan kerosiinimäärän polttamiseen.

Yksi tärkeä oppi on ollut se, että yksityishenkilöihin verrattuna organisaatioiden on paljon helpompi tehdä toimintaansa ekologisesta näkökulmasta merkittäviä muutoksia. Organisaatioille on luontevaa asettaa kunnianhimoisia tavoitteita ja näihin pohjautuen esittää vaatimuksia, ilman että heitä leimataan 'hankaliksi tapauksiksi' tai 'ilonpilaajiksi'. Organisaatioiden puitteissa voidaan tarkastella kokonaisuuksia ja tehdä pitkäjänteisiä taloudellisia satsauksia, jotka olisivat haastavia yksityishenkilöille.

Millä tavoin tämä kaikki edellä kuvattu liittyy pamfletin pääaiheeseen, alueiden ja paikkakuntien vetovoimaan ja elinvoimaisuuteen?

Energia tulee olemaan jatkossa yhä enemmän paikallisempaa ja tiiviimmässä suhteessa säätilöihin, vuodenaikoihin ja luonnonolosuhteisiin. Suomessa parhaiten toimivat ratkaisut tulevat olemaan erilaisia kuin Ranskassa, Italiassa, Brasiliassa tai Kiinassa. Paikkakuntien tasolla on myös mahdollista tehdä paljon, ja tässä kulttuurilla on tärkeä rooli. Inspiraationa voi toimia esimerkiksi vuonna 2005 käynnisty-

⁵ Suomalaiset lataavat sähköautojaan ”väärin” – Matti Lipsanen kehitti pienen palikan, joka säästää selvää rahaa. Helsingin Sanomat, 28.6.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009678917.html>

nyt Transition Network⁶, joka tuo yhteen paikallisia yhteisöjä jakamaan tarinoita ja vinkkejä fossiilisista polttoaineista irtautumiseen.

Luonto on paikallista, samoin luontokato. Kuten Tere Vadén toteaa, on luontokato poliittisesti vaikeampi ongelma kuin ilmastonmuutos. Poliitikot kaipaisivat tähän selkeää mittaria, mutta ”koska luontokato ei tarkoita vain yhtä asiaa, sellaista ei ole eikä tule. Yhtä mittaria ei voi olla, koska biodiversiteetti on niin monimuotoinen asia. Päättäjät toivovat, että tutkijat sanoisivat täsmällisesti, mitä tehdä. Kun yleispätevää neuvoa ei ole, tämä tulkitaan niin, ettei tiedetä, mitä pitäisi tehdä. Halutaan täsmällisyyttä ja kustannustehokkuutta luontokadon torjunnassa, ja kun sitä ei saada, ei tehdä mitään. Niin siinä sitten käy, että vaikka haluamme suojella luontoa, emme osaa.”⁷

Vaikka luontokato on monimutkainen ilmiö, on se paikallisella tasolla kuitenkin selkeää ja konkreettista. On tärkeää sanoa, että ”uhanalaisia ovat tämä metsä, tämä harju, tämä järvi”⁸. Tällä tavoin voimme toivon mukaan päästä kiinni kestävämpään, monimuotoisempaan ja rikkaampaan elinvoimaan ja eloon.

⁶ Transition Network: <https://transitionnetwork.org/stories/>

⁷ Luontokato on myös ihmisen kokemusmaailman köyhtymistä, Image, 3.5.2024. <https://www.apu.fi/artikkelit/luontokato-on-myos-ihmisen-kokemusmaailman-koyhtymista>

⁸ Ibid

KULTTUURIN HARRASTAJAT JA TUKIJAT YHDISTYKÄÄMME

Eero Kasanen ja Kari Pulkki

Kulttuuria (taidenäyttelyt, konsertit, teatteri, design, arkkitehtuuri, kirjallisuus, elokuvat, yhteiskunnalliset tapahtumat) harrastavat tutkimusten mukaan eniten koulutetut keski-ikäiset (naiset), mutta laajemmin katsottuna kulttuuria harrastavat lähes kaikki suomalaiset. Usein samat aktiivit harrastavat ja käyvät monissa tapahtumissa. Monet aktiivit harrastajat kuuluvat useaan taide- tai kulttuuritapahtumia tukevaan yhdistykseen. Osassa näistä yhdistyksiä on kymmeniä jäseniä, osassa jopa tuhat jäsentä. Nämä yhdistykset ja tukiorganisaatiot järjestävät jäsenille tapahtumia, kohtaamisia ja myös matkoja kotimaassa ja ulkomaille.

Jotta näiden kulttuuria (laajasti ymmärrettynä edellisten lisäksi pop- ja pop-up-tapahtumat) kuluttavien ihmisten ääni ja vaikutus saataisiin näkyviin suomalaisessa yhteiskunnassa tarvittaisiin vahva kuluttajia yhdistävä järjestö tai toimija, joka kykenee toimimaan yhteistyössä kulttuurin tuottajien ja rahoittajien kanssa. Mukaan tulisi saada laajasti eri ikäisiä ja edustajia myös vähemmistökuultuureista ympäri maata. Tiedetään, että kansalaisyhteiskunnassa tarvitaan voimakkaita ja isoja järjestöjä, jotka yhdistyvät jonkun asian, aatteen, harrastuksen, ongelman, kansanryhmän, sairauden tms. ympärille. Tällainen vahva järjestö kykenee sekä palvelemaan yksittäisiä asiasta kiinnostuneita kansalaisia että neuvottelemaan tehokkaasti valtion, kuntien, rahoittajien ja muiden järjestöjen kanssa. Vahva järjestö voisi siten sekä omien jäsentensä tuella että kiinnostuneiden ulkopuolisten tukijoiden avulla varmistaa kulttuuritapahtumien jatkuminen ja kehittyminen. Tämän hetken taloustilanteessa monien jo vakiintuneidenkin kulttuuritapahtumien jatkuminen on epävarmaa.

Hyviä esimerkkejä järjestöistä, joihin kuuluu satojatuhansia jäseniä ja jotka kykenevät palvelemaan jäsenistöään monipuolisesti sekä edistämään yhteistä asiaa ovat esimerkiksi: Syöpäjärjestöt, Martat, Autoliitto, Metsästäjäliitto, Suomen Purjehdus ja Veneily ry.

Kulttuurin kuluttajien yhdistämiseksi on useita vaihtoehtoja: Esimerkiksi nykyiset kulttuurin harrastajien yhdistykset ja tukijärjestöt voisivat yhdistyä uudeksi

”Kulttuurin ystävät ry:ksi”, joka sitten ottaisi huomioon yhdistyneiden yhdistysten jäsenten toiveet ja muodostaisi alajaoksia tai -sektioita, joiden järjestämiin tapahtumiin kuitenkin kaikki voisivat osallistua. Uusi ”Kulttuurin ystävät ry” kykenisi yhdistämään kymmeniä tuhansia kulttuurin harrastajia eri aloilta ja järjestämään arvokkaita etuja, kiinnostavia matkoja ja mielekästä toimintaa erilaisissa alayhdistyksissä. Samalla jäsenmaksulla ja -kortilla voisi saada alennuksia ja pääsyn useaan kulttuuriharrastukseen. Kulttuurin tuottajat, kunnat ja valtio olisivat varmasti kiinnostuneita yhteistyöhön tällaisen vahvan harrastus- ja etujärjestön kanssa. Myös liike-elämässä aktiivinen joukko herättäisi kiinnostusta ja mahdollistaisi tukea kulttuuritapahtumille.

TAVOITTEEKSI ON ASETETTAVA 100 000 JÄSENTÄ
ENSIMMÄISEN 5 VUODEN AIKANA!

Eräs mahdollisuus olisi yhdistää tapahtumat ja käyttäjät uudella ”kulttuurikortilla”, jonka tuotto jaettaisiin sitten tapahtumille ja käyttäjille käyntimäärien suhteessa.

Valtakunnallinen Kulttuurin ystävät ry kykenisi järkevästi organisoituna tarjoamaan tukea sadoille eri alayhdistyksille tai siihen kuuluville jaostoille. Tällöin kulttuurin harrastamisen edellytykset paranisivat, kustannukset alenisivat ja tarjonta monipuolistuisi.

Mikäli tällaista yhteisyhdistystä ei syntyisi, yhdistykset voisivat sopia aiempaa tiiviimmästä yhteistyöstä yhdistysten kanssa esimerkiksi jäsenmaksualennuksista niille, jotka jo kuuluvat muihin yhdistyksiin. Tällä tavoin, alentamalla liittymiskynnystä, saataisiin lisää jäseniä useisiin yhdistyksiin. Tähän voitaisiin liittää esimerkiksi kanta-asiakaskortin tapainen etuus.

Näemme kulttuurien ystävien liittymisen yhteen välttämättömänä ja toteuttamiskelpoisena ratkaisuna, joka tarjoaisi kulttuuritapahtumille lisää tukea ja jatkuvuutta sekä harrastajille mahdollisuuksia laajentaa näköalaa ja vaikutusta suomalaiseen kulttuuriin!

KAUNEUDEN KOKEMINEN JA ALUEEN KEHITYS?

Pirkko Kasanen

MITÄ KAUNEUS MERKITSEE MEILLE? VITAMIINI, LAASTARI, PERUSARVO?

Nautin kauneuselämyksistä: taideteoksista, arkkitehtuurista, kaupunkiympäristöstä, luonnosta – ja kodin ikkunan kehystämästä näkymästä sekä kauniista esineistä. Koen hyvää oloa, ylevyyttä, rauhaa tai innoitusta, riippuen tilanteesta ja elämäksestä. Olen myös kokenut ikävää oloa, rauhattomuutta ja latteutta ympäristöissä, joista kauneus puuttuu. Tiedän, että meitä on muitakin.

On parasta tunnustaa heti, että käytän käsitteitä suurpiirteisesti. Tässä arvelen, että ”kauneus” ja ”esteettisyys” tarkoittavat suunnilleen samaa asiaa. Olen sen verran perehtynyt estetiikan tutkijoiden pohdintoihin, että tiedän, että asia on paljon mutkikkaampi, mutta nyt pärjätään näin.

Pohdintoja esteettisyydestä, siis varmaankin myös kauneudesta, esittää *Arjen estetiikka* -kirjansa johdannossa myös estetiikan tutkija Ossi Naukkarinen: ”Niin kauan kuin muistan, olen ihmetellyt voimaa, jolla kauniit maisemat, kömpelöt rakennukset, komeat autot, karismaattiset ihmiset, tarttuvat laulut ja hämmentävät maalaukset vaikuttavat minuun ja muihin. Jotkut niistä vetävät vastustamattomasti puoleensa ja keinauttavat johonkin tavanomaisuuden yläpuolelle, toiset aiheuttavat pahaa oloa ja tyrkkivät luotaan. Käyttäytymiseeni vaikuttaa jatkuvasti se, miltä maailma silmissäni, korvissani ja muissa aisteissani näyttää, kuulostaa ja tuntuu. En usko olevani erityistapaus, sillä useimpien ihmisten suhde maailmaan lienee suurelta osin esteettinen, ja juuri se tekee elämästä elämisen arvoista. Mutta miksi? Ja mitä se tarkoittaa?”

Kauneuden hyvää tekevään vaikutukseen viitataan itsestäänselvyyttenä niin filosofisissa teksteissä kuin sisustuslehdissä. Sen paremmin filosofit kuin sisustajat eivät kuitenkaan tätä vaikutusta enemmälti pengo tai perustele.

Suomalainen teos *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi* pyrkii käsittelemään asiaa, ja tarjoaa vastaukseksi vihjeitä ja asiaa sivuavia artikkeleita. Johdannossa Kalle Puo-

lakka pohtii: ”Taide ja muotoilu ovat osa esteettistä hyvinvointikeskustelua. Esimerkiksi sairaaloihin sijoitetun taiteen on todettu edistävän potilaiden viihtymistä ja parantumista. Myös muotoiluratkaisuista on haettu vauhtia hyvinvoinnin edistämiseen. Kokonaisvaltaisempaa näkemystä estetiikan ja hyvinvoinnin välisistä kytköksistä ei kuitenkaan ole vielä yritetty tehdä. Mitä on esteettinen hyvinvointi? Minkälaisista kokemuksista ja asioista on kyse, kun esteettisestä puhutaan hyvinvoinnin yhteydessä? Onko esteettisillä arvoilla ja kokemuksilla oma paikkansa hyvinvointia edistävien tekijöiden joukossa? Minkälaiset ympäristöt ovat merkityksellisiä hyvinvoinnin näkökulmasta?”

Samassa teoksessa Arto Haapala esittää kysymyksen, jota itsekkin pohdin: ”Esteettisiä arvoja ja niiden asemaa nyky-yhteiskunnassa voi tuskin kiistää. Sekä esteettisen käsitteestä että hyvästä elämästä ja hyvinvoinnista on hyllymetreittäin tutkimusta. Tätä taustaa vasten on yllättävää, että esteettisestä hyvinvoinnista tai esteettisesti hyvästä elämästä ei ole kirjoitettu juuri lainkaan. Mikä voisi olla syy tähän laiminlyöntiin?”

Haapala miettii vastausta. Käsite itsessään ei ole syyllinen tähän laiminlyöntiin. Esteettinen hyvinvointi ei ole sisäisesti ristiriitainen käsite, eikä epäinformatiivinen. Ei myöskään triviaali tai arkaluonteinen. Haapala päätyy toteamaan: On vain ollut niin paljon muuta tutkittavaa.

Kauneus on siis tärkeää, ja vaikuttaa meihin monin tavoin. Haluan ymmärtää paremmin, miten kauneus vaikuttaa ihmiseen, mitä se tekee ihmiselle. Tai suuremmin: mikä rooli kauneudella on elämässä? Onko se hyvinvointia lisäävä vitamiini, ruhjeita hoitava laastari vai syvälinen perusarvo, hyvyyden ja totuuden rinnalla, jota ilman elämme vajaasti ja puutteellisesti?

Oikeastaan voisimme sopia, että kauneus voi olla kaikkea tätä. Jokapäiväisessä elämässä ja rutiineissa pienet, tutut ja lempeät kauneuselämykset tuottavat hyvää mieltä ja siten varmaankin hyvinvointia, kuten vitamiini. Stressin keskellä tai vaikkapa sairaudesta toipuessa pääseminen kauniiseen ympäristöön tai kauneuselämysten äärelle saattaa helpottaa oloa, rauhoittaa ja antaa intoa selviytyä vaikeuksista ja tarttua elämään. Kauneus on myös asennetta: huolenpitoa ja halua parantaa, huomaavaisuutta ja toiminnan laatua. Laastari, ja henkilö, joka laittaa laastarin paikalleen, hoitavat.

Suuret kauneuselämykset vievät suurten asioiden äärelle. Estetiikassa puhutaan ylevästä, vastakohtana tavanomaiselle. Kohtaamme ikuisuutta ja äärettömyyttä. Tällaisia elämyksiä voivat olla huikeat maisemat, tähtitaivas, eri vuosisatojen vau-arkkitehtuuri, taideteokset, musiikkielämykset.

Olkoon kauneus kaikkea tätä, yleviä elämyksiä ja myös arjessa ja rutiineissa läsnä olevaa esteettistä asennetta ja sen tuomista myös vaikeisiin tilanteisiin. Kauneus kaikilla tasoilla ylevöittää ja sen puute latistaa elämää, koska jotain oleellista puuttuu.

KAUNEUSELÄMYKSET TUKEVAT ALUEEN KEHITYSTÄ

Aletaan nyt rakentaa siltaa kauneudesta alueen kehitykseen. Tämä pohdinta perustuu toisaalta omiin kokemuksiini ja estetiikan lueskeluun. Toisaalta mukana on muistoja kulttuurimaantieteen tohtoriopinnoistani, ja erityisesti sijaintiteorian kehityksestä omien jatko-opintojeni jälkeen.

Kohtaamme kauneuselämyksiä aina jossakin paikassa. Julkinen tai yksityinen tila, sisätila tai ulkotila, urbaani tai luonto, tarjoaa mahdollisuuksia tuttuihin ja turvallisiin, esteettistä iloa tuottaviin näkymiin ja kokemuksiin, siis hyvää tekevää vitamiinia. Nämä tilat ja niiden saavuttaminen on parhaimmillaan suunniteltu ja toteutettu laadukkaasti eli esteettisesti, ja ne tukevat ja mahdollistavat elpymistä vaikeuksista, huolenpitoa ja huomaavaisuutta, siis tarjoavat parantavaa ja lohdutavaa laastaria. Osa ympäristöstä, kuten erityiset maisemat, upeat rakennukset ja taide, tarjoaa huikeita elämyksiä, jotka nostavat arjen yläpuolelle. Saamme tunteen siitä, että on jotain suurta ja hienoa, sinänsä arvokasta.

Nämä myönteiset tunteet ja niihin liittyvät muistot asettuvat osaksi sitä mielikuvaa, mikä meillä on tietystä paikasta, ilman että sitä erikseen pohtisimmekaan.

Tällainen myönteinen mielikuva ja tunne vahvistavat haluamme olla, asua tai vieraila paikassa, toimia siinä ja kehittää sitä.

Nyt tullaan maantieteelliseen sijaintiteoriaan. Varhaiset versiot teollistumisen ajalta korostivat raaka-aineen, energian ja työvoiman saatavuutta ja toisaalta markkinoiden sijaintia. Valmistettavan tuotteen ominaisuudet kuten säilyvyys tai paino vaikuttivat osaltaan siihen, missä kohdassa oli optimaalinen tuotantopaikka. Maisemat ja arkkitehtuuri eivät tässä paljoa painaneet. Tällainen paikka kehittyi taloudelliseksi ja kulttuuriseksi keskuksiksi, joka parhaimmillaan loi edellytyksiä myös estetiikalle.

Huippuosaajista, teknologian kehittäjistä ja innovoijista tuli aikanaan, viime vuosisadan lopulla merkittävä tuotannon tekijä ja yrityksille ilmeinen kilpailuetu. Paikalle piti saada näitä ihmisiä, jotka olivat liikkuvia ja joilla oli valinnanvaraa työnsä ja asumisensa suhteen. Vetovoimaisia paikkoja olivat kauniit, vilkkaat, kulttuuria tarjoavat ja usein myös liberaalit paikat, joihin halutut huippuasiantuntijat mielellään asettuivat. Tämä kehitys oli itseään vahvistavaa.

Tämän jälkeen on tapahtunut paljonkin. Itseään vahvistava kehitys on kuumentanut vetovoimaisten alueiden asuntomarkkinat ja tuottanut muutakin haitallista: liikennemuutoksia, päästöjä yms. Kasvuun voi liittyä myös sosiaalisia ongelmia. Osajat alkavat etsiä tuoreempia ratkaisuja.

Samalla tietotekniikan kehitys on mahdollistanut yhä useammille yhä vapaamman sijoittumisen. Yksi hakeutuu suurkaupunkiin, toinen lähelle luontoa, vaikka työpaikka tai toimeksiantaja olisi sama kummallakin. Näissä valinnoissa ympäristön kaikinpuolinen laatu ja viihtyminen siinä ovat ratkaisevia. Tiedostamattomakin esteettiset elämykset ja niiden tuottama arkinen hyvä olo, elpyminen ja kokemus jostain suuremmasta vahvistavat halua olla ja elää paikassa ja olla osa sen kehittymistä.

Kehittämällä kaikenlaisen ympäristön laatua ja kauneutta ja tuomalla kulttuuria elämään alueet vahvistavat vetovoimaansa ja tukevat kasvun ja kehityksen mahdollisuuksia.

VIITTAUKSET

Kasanen, Pirkko (2023). Miksi pohdin kauneutta? Maria Akatemian Katseita-blogi 13.9.2023

<https://www.mariaakatemia.fi/miksi-pohdin-kauneutta/>

Naukkarinen, Ossi (2011). Arjen estetiikka. Aalto-yliopisto. Taideteollinen korkeakoulu.

Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide+Muotoilu+Arkkitehtuuri 1/2011.

Haapala, Arto, Kalle Puolakka ja Tarja Rannisto (toim) (2015). Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi.

KULTTUURIFESTIVAALIT PAIKALLISINA EKOSYSTEEMEINÄ

Kari Korkman

Elinvoimaa kulttuurista -hanke kysyy miten alueita ja paikkakuntia voidaan nostaa uuteen nousuun. “Miten luodaan kulttuurista elinvoimaa tuottavia monipuoliseen yhteistyöhön perustuvia ekosysteemejä? Miten luodaan samalla uudenlaista kehitysoptimismia ja immateriaalisen kasvun dynamiikkaa? Voidaanko luoda uudenlaisia kollektiiviseen oppimiseen ja yhteistyöhön perustuvia paikkakuntien verkostoja?” (Seija Kulkki)

Tapahtumat saattavat ihmisiä yhteen. Kulttuuri aina vuorovaikutuksessa, paikallisessa sosiaalisessa ympäristössä. Voitaisiko olettaa, että tavoitteellisella, pitkäjänteisellä työllä kulttuurifestivaalien ympärille voisi rakentaa omia ekosysteemiä?

Kulttuurielämä huipentuu vuosittain monilla eri festivaaleilla. Finland Festivals -ketjuun kuuluu noin 90 paikallista kulttuurifestivaalia, joissa vuonna 2022 kävi yhteensä 1,5 miljoonaa ihmistä. Useat niistä ovat toimineet jo kauan; Helsingin juhlat, Pori Jazz, Savonlinnan oopperajuhlat, Kuopio tanssi ja soi. Festivaalituotannot noudattavat perinteistä vuosikiertoa, jossa aktiivinen toiminta kohdistuu seuraavan festivaalin valmisteluun, lippujen myyntiin ja ohjelmiston esittämiseen. Kun kaikki on ohi, yhteys yleisöön usein katkeaa – kunnes on jälleen lipunmyynnin aloittamisen aika.

Ihmiset hakeutuvat tilaisuuksiin, joihin kokoontuu samoista asioista kiinnostuneita ihmisiä. Ihmiset kaipaavat uusia näkökulmia ja ideoita, haluavat esitellä osaamistaan, näkyä ja tulla huomatuksi. He etsivät uusia mahdollisuuksia liiketoiminnalle, uralla etenemiselle, henkilökohtaiselle kasvulle tai yksinkertaisesti uudelle tiedolle. Kulttuurifestivaalit monipuolisine tapahtumineen tarjoavat ihmisille viitekehysten, jossa verkostoitua.

Mitä jos festivaalien yhteys verkostoihin säilyisi? Olisiko toimintamalleja mahdollista muuttaa niin, että festivaalit palvelisivat ympäri vuoden? Yleisö todennäköi-

sesti haluaisi seurata teatteritaiteen, jazzmusiikin tai oopperan kuulumisia kaikkina vuodenaikoina. Voisiko vuorovaikutteisesta suhteesta sidosryhmiin rakentua kulttuurista elinvoimaa tuottavia ekosysteemejä?

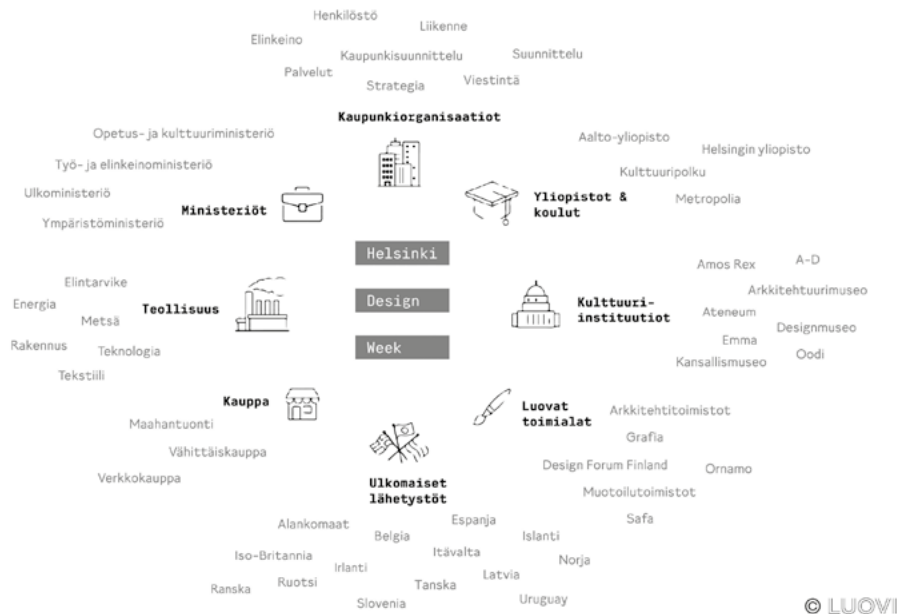
FESTIVAALIN VERKOSTO

Luovi perusti vuonna 2005 muotoilu- ja arkkitehtuurifestivaali Helsinki Design Weekin (HDW). Visio oli yhteisöllinen kaupunkifestivaali, joka osallistaa ja sitouttaa tekijät.

Kuratoitujen päätapahtumien rinnalle tuotiin tasavertaiset, tärkeät satelliittitapahtumat, jotka valittiin mukaan avoimen tapahtumahaun kautta.

Tänä päivänä jokainen ohjelmiston tekoon osallistuva hyödyntää toiminta-alustaa omiin tarkoituksiinsa ja tuo mukanaan sisältöjä ja resursseja. Samalla kaikki yhdessä levittävät sanomaa, tekevät tapahtumabrändistä tunnetun ja ovat kasvataneet siitä Pohjoismaiden suurimman designfestivaalin.

Helsinki Design Week Sidosryhmien toiminta-alusta

Kaupunkiorganisaatiot

Arkkitehtuuri ja muotoilu ovat Helsingin kulttuurillisia ainutlaatuisuustekijöitä, jotka kasvattavat kaupungin kiinnostavuutta ja houkuttelevuutta. Kaupunkiorganisaatio hyödyntää laajasti muotoilun keinoja omissa toimissaan. Espoo osallistuu designviikolle Aalto-yliopiston Otaniemen kampusalueen opiskelijanäyttelyiden sekä EMMA-museon satelliittitapahtumien kautta.

Koulut ja yliopistot

Koulut ja yliopistot osallistuvat vuosittain HDW:lle, jotta opiskelijat voisivat esitellä osaamistaan ja päästä yhteyteen yritysten ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Yliopistot profiloivat itseään näyttelyjen ja yleisötapahtumien kautta. Ne tavoittelevat lisääntyvässä määrin yhteishankkeita yritysten kanssa.

Kulttuuri-instituutiot

Kulttuuri-instituutiot suorittavat itselleen annettua tehtävää osallistumalla festivaalille joko omilla tuotannoillaan tai tarjoamalla tilojaan ulkopuolisille kulttuuritoimijoille. Kulttuuri-instituutioiden henkilöstöjen ammattitaito, osaaminen ja yhteydet ovat tärkeitä muille sidosryhmille.

Luovat alat

HDW perustettiin parantamaan muotoilijoiden toimintaedellytyksiä. Avointen ovien Open Studios on esimerkki tätä edistävästä tapahtumasta. Se kannustaa suunnittelutoimistoja avautumaan ja verkostoitumaan. Työntarjoajat ja -tekijät tapaavat toisiaan, opiskelijat tutustuvat työelämään, projektit löytävät tekijöitä ja yritykset asiakkaita.

Suurlähetystöt

Kansainväliset yhteydet ovat elintärkeitä Suomen kaltaiselle pienelle kulttuurimaalle. HDW:n Design Diplomacy -tapahtumaformaatti avaa suurlähetystöjen residenssejä alan ammattilaisille ja suurelle yleisölle.

Teollisuus

HDW on sovelletun taiteen eli muotoilun puolestapuhuja. Teollisuudella on luonnollinen roolinsa tuotteiden kehittämisessä ja valmistamisessa. Kaikki eri teollisuudenalat hyödyntävät näyttelyitä ja muita tapahtumia esitelläkseen uutuuksia asiakkailleen, mutta myös kohdatakseen tärkeitä yhteiskunnallisia sidosryhmiään,

opiskelijoita, suunnittelijoita ja alihankkijoita. Teollisuus arvioi muotoilun keskeiseksi kilpailukeinokseen..

Kauppa

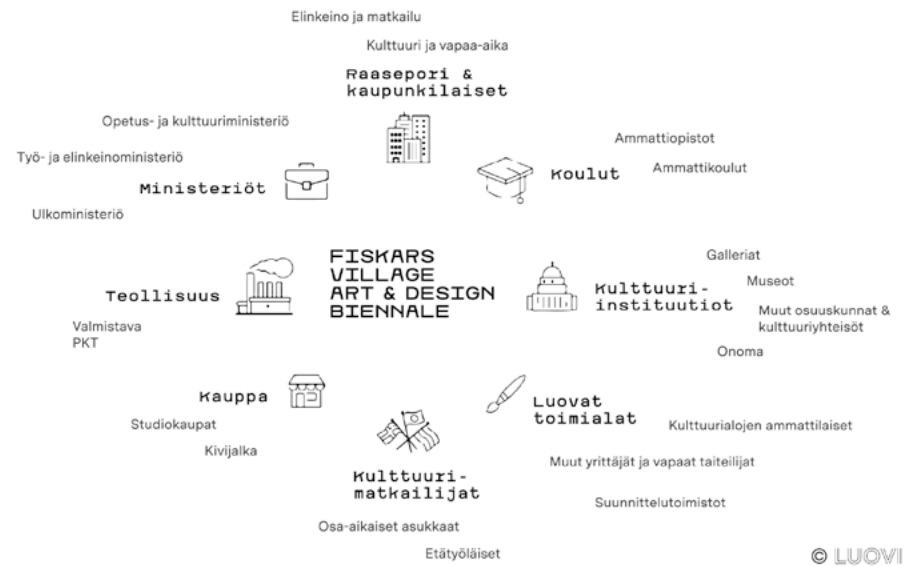
Muotoiluviikot ovat kaikkialla maailmassa vähittäiskaupalle ja showroomeilla lanseerausviikkoja, joissa tavoitellaan huomiota kuluttajilta ja ammattiestajilta. HDW:llä voi lisäksi tyhjentää varastoja Design Market -varastomyyntitapahtumassa.

Ministeriöt

HDW on suomalaisen muotoilun aina ajankohtainen näyteikkuna, jota UM hyödyntää sitä kansainvälisten mediavierailujen ajankohtana. OKM toteuttaa omaa missiotaan tukemalla isoja valtakunnallisia kansainvälisiä festivaaleja. Useilla ministeriöillä kuten TEM ja YM on erillishankkeita, joiden esittelyn alustaksi Helsinki Design Week on sopiva.

Fiskars Village Biennale

Sidosryhmien toiminta-alusta

VERKOSTOMALLIN MONISTETTAVUUS

Vuonna 2019 Luovi perusti Fiskars Village Art & Design Biennalen. Sen ohjelmisto rakentuu alueen identiteettiin ja se toteutetaan yhteistyössä paikallisen osuuskunta Onoman kanssa. Kansainvälinen taide- ja muotoilubiennaali tarjoaa matkailijoille ja paikallisille asukkaille korkeatasoista ja monipuolista kulttuurisisältöä.

Raaseporin kaupunkiin sijoittuvassa biennaalissa Luovi hyödyntää samaa toimintamallia kuin HDW:llä. Ohjelmistosta löytyvät tarkkaan kuratoidut temaattiset tapahtumat ja -näyttelyt, jotka linjaavat toiminnan suuntaa. Mukana on aina myös avoin haku rinnakkaisohjelmistoon, jolla osallistetaan paikallisia kulttuurialan toimijoita. Yksittäiset osallistujat hyötyvät Fiskarsin biennaalin viestinnällisistä resursseista, joissa monikanavaisella Helsinki Design Weekly -medialla on keskeinen rooli. Yhdessä kaikki hyötyvät yhteyksistä, joita yhteistyöverkosto luo.

Vuonna 2024 Luovi on käynnistämässä uusia paikallisia kulttuurifestivaaleja, jotka perustuvat sen toimintamalliin ja siitä saatuihin kokemuksiin erilaisissa ympäristöissä.

MEDIOITUMALLA YMPÄRIVUOTISEKSI

Parhaimpina vuosina HDW:llä on 150 000 muotoilusta ja arkkitehtuurista kiinnostunutta kävijää. "Mitä jos yrittäisimme pitää heistä kiinni festivaalin jälkeenkin?"

Helsinki Design Weekin nykyinen toimintamalli sai alkunsa vuonna 2015, kun festivaaliorganisaatio päätti tavoitella ympärivuotisuutta. Tavoitteena oli tehostaa ja vakauttaa toimintaa, mahdollistaa aiempaa pitkäjänteisempää suunnittelua ja kartoittaa uusia ansaintamalleja.

Ympäriavuotisuus toteutettiin perustamalla oma media. Tänä päivänä itsenäinen muotoilu- ja arkkitehtuurimedia Helsinki Design Weekly on säännöllinen uutiskirje, aktiiviset sosiaalisen median kanavat sekä oma, viikoittainen radio-ohjelma valtakunnallisella radiokanavalla. Lisäksi järjestetään Weekly Talks -tapahtumia pitkin vuotta.

Varainhankinnan kannalta keskeisten yrityskumppanuuksien määrä on lisääntynyt ympärivuotisuuden myötä, koska se tarjoaa enemmän tilaisuuksia yhteistyölle. Weekly on tänä päivänä mediakumppani lukuisille hankkeille – mukaan luettuna Fiskars Village Art & Design Biennale – joissa tavoitellaan taiteista, arkkitehtuurista ja muotoilusta kiinnostunutta kohderyhmää.

PAIKALLISISTA KULTTUURIFESTIVAALEISTA EKOSYSTEEMEIKSI

“Kulttuuriorganisaatiot eivät useinkaan ymmärrä, miten laaja ekosysteemi niiden ympärillä on. Siksi potentiaaliset kumppanuudet jäävät huomaamatta. Ekosysteemiä ajattelun hyödyntäminen edellyttää organisaatiokulttuurin muutosta ja organisaatorisen oppimisen kehittämistä”, sanovat Aalto-yliopiston Ville Eloranta ja Risto Sarvas (Ekosysteemit ovat elinvoiman lähde myös kulttuurialalla, Anna-Mari Typö, 27.3.2023, Aalto-yliopisto).

Paikallisten kulttuurifestivaalien ympärillä on aina laajoja verkostoja, toistaiseksi tunnistamattomiakin. Näkemykseni mukaan festivaalien on tulevaisuudessa mahdollista määrittää itsensä medioiksi ja siten kasvattaa vaikuttavuuttaan. On selvää, että festivaalien ydintehtävään, kulttuuritoiminnan fasilitointiin, niiden resurssit eivät ympärivuotisesti useinkaan riitä. Median kaltainen toiminta; säännöllinen, jatkuva yhteisön sitouttaminen voi kuitenkin olla ratkaisu, kun sidosryhmäverkostoja vahvistetaan kohti aktiivisia ekosysteemejä. Ekosysteemityö kantaa hedelmää, kun avauksia syntyy tasavertaisessa vuorovaikutuksessa, ”alhaalta ylöspäin”. Ekosysteemin toimijat alkavat elää omaa elämäänsä.

KOHTI ELINVOIMAISTA SUOMEA

Mikko Kosonen

Suomen nopea kehitys maatalousyhteiskunnasta teolliseksi hyvinvointiyhteiskunnaksi on maailmanlaajuinen menestystarina vailla vertaakaan. Tämän poikkeuksellisen kehityksen takaa löytyy monia tekijöitä, joista keskeisimmät liittyvät vahvaan haluun menestyä itsenäisenä kansakuntana, vahvaan sivistysuskoon ja luottamukselliseen rajat ylittävään yhteistyöhön.

Kulttuurin rooli tässä kehityksessä on keskeinen. Itsenäisyyden takaa löytyy kulttuuriin nojaava kansallisuusaate, joka yhdisti suomalaiset ja loi pohjan luottamukselle ja sivistysuskolle, jotka ovat pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareita. Merkittävät julkisen vallan panostukset koulutukseen ja terveydenhoitoon taas mahdollistivat Suomen sodanjälkeisen ajan poikkeuksellisen talouskasvun aina 2010-luvun alkuun asti. Vahva talouskasvu mahdollisti uusien hyvinvointipalvelujen kehityksen ja panostukset kulttuuriin, jotka yhdessä loivat kaikkia suomalaisia palvelle ‘hyvän kierteen’.

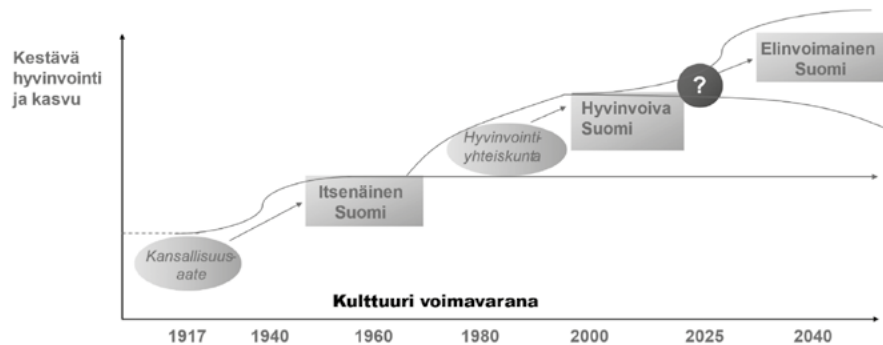
Nyt tämä hyvän kierre on kuitenkin huolestuttavalla tavalla hidastunut. Talouskasvumme on jäänyt pahasti kilpailijamaitamme jälkeen ja nykyinen meidän on mahdotonta ylläpitää nykyistä elämäntapaamme ja rahoittaa vanhenevan väestömme kasvavia palvelutarpeita. Tähän kun lisää ilmastonmuutoksen haasteet ja sosiaalisten ongelmien lisääntymisen, on selvää, että uudenlaista ajattelua ja toimintaa tarvitaan. Jatkuvasti heikkenevä nykytilanne ei korjaannu itsestään eikä vähittäisillä parannuksilla.

Maailma ympärillämme on muuttunut radikaalisti ja meidän on nyt uskallettava kysyä itseltämme ovatko kaikki nyky-yhteiskuntamme rakenteet ja toimintaperiaatteet edelleen toimivia? Aktivoivatko ne ihmisiä, yrityksiä ja instituutioita pyrkimään omaan parhaaseensa, ja jos ei, niin miksi? Miten geopolitiikka, ilmastonmuutos, väestön kasvava monimuotoisuus, digitalisaatio ja tekoäly sekä kasvava kompleksiteetti ja muutosnopeus haastavat nykyistä tapaamme luoda hyvinvointia

ja kestävä kasvua? Millaisia kokonaan uusia elinvoiman lähteitä, tavoitteita ja toimintaperiaatteita tarvitsemme?

Seuraava kaavio kiteyttää haasteemme. Jos kansallisuusaate oli se konsepti, joka mahdollisti itsenäisyyden ja hyvinvointiyhteiskunta aina viime vuosiin asti jatkuneen hyvinvoinnin, niin mikä on se konsepti, joka mahdollistaa elinvoimaisen Suomen? Millaista uudenlaista ajattelua ja toimintaa se edellyttää?

Kohti Elinvoimaista Suomea

On selvää, että tarvitsemme jatkossakin kasvua, muttei mitä tahansa kasvua. Vahvaltakin talouskasvulta putoaa pohja, jos sen ekologisten ja sosiaalisten ulkoisvaikutusten kustannukset kasvavat liian korkeiksi. Ilmastonmuutoksen kiihtyminen ja sosiaalisten ongelmien kasvaminen osoittavat selvästi, ettei tähänastinen talouskasvumme ole ollut kestävä.

Kestävän kasvun toteuttaminen on kaikkea muuta kuin yksinkertaista, koska se edellyttää tasapainoilua neljän eri luonteisen ja aikajänteellä todentuvan tavoitteen välillä. Taloudellista kestävyttä voidaan mitata yksiselitteisesti bruttokansantuotteella ja liikevaihdolla, kun taas sosiaalisen ja ekologisen kestävyden mittaaminen on huomattavasti vaikeampaa, koska niihin liittyy arvovalintoja ja niiden tulokset ovat todennettavissa usein vasta sukupolvien kuluttua. Mittaamisen helppous ja lyhytnäköisyys ovatkin yksi keskeinen syy siihen, että taloudellinen kestävyys liian usein 'kävelee ekologisen ja sosiaalisen kestävyden yli'.

Puhumattakaan kulttuurillisesta kestävydestä, jonka todentaminen on sen abstraktin luonteen johdosta kaikkein vaikeinta. Kulttuuria ei koeta talouskasvun,

ilmaston, turvallisuuden ja terveyden kaltaisina välttämättömyyksinä, vaan pahimmassa tapauksessa ne nähdään vain pienen eliitin yksinoikeutena, josta voidaan tiukan paikan tullen leikata. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin on toki viime aikoina kiinnitetty lisääntyvässä määrin huomiota, mutta sen syvällisempää merkitystä kaiken inhimillisen toiminnan innoittajana ja kolmen muun kestävyysulottuvuuden (sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen) mahdollistajana ei vielä riittävästi tunneta ja tunnusteta. Tämä näkyy ikävällä tavalla viime aikojen säästötalkoissa, joissa kulttuuri on lähes unohdettu. Ja kuitenkin, kuten kaaviossa esitetty Suomen historia osoittaa, sen merkitys hyvinvoinnin ja kasvun lähteenä on keskeinen.

Kestävä kasvu siis enemmän ja syvempää kuin volyymin kasvu. Se on osaamisen, kulttuurin, innovatiivisuuden ja toiminnan puitteiden pitkäjänteistä kehittämistä siten, että niiden yhteisvaikutuksena yhteiskunnan ja siinä toimivien yritysten ja kansalaisten elinvoimaisuus vahvistuu.

Tämä on helpommin sanottu kuin tehty. Kestävän kasvun ja elinvoimaisuuden kehittäminen edellyttää tiivistä eri sektorien ja tasojen välistä yhteistyötä, joka asettaa suuria haasteita sekä yrityksille että julkisen sektorin toimijoille, jotka ovat tottuneet toimimaan tehokkaasti oman "kuplansa" sisällä varsin lyhyellä tähtäimellä. Sen paremmin yritysten kuin poliittisten päättäjien kannustinjärjestelmät eivät myöskään suosi kestävä kasvun edellyttämää pitkäjänteistä yhteistyötä.

Uudet ratkaisut edellyttävät uudenlaisia ongelmanratkaisuareenoita, joissa kaupungeilla ja alueilla on keskeinen rooli eri toimijat yhteen kokoavana voimana. Kaupunki on se lähinnä kansalaisia oleva toiminnan taso, jossa kaikki keskeiset toimijat kohtaavat. Kaupunkien ja alueiden pitäisikin nähdä itsensä 'elävinä laboratorioina' (living labs), jossa uusia palveluja kehitetään yhdessä kansalaisten, yritysten, kulttuuriväen, oppilaitosten ja kaupungin oman henkilöstön kanssa. Uusien kestävä kasvua synnyttävien innovaatioiden kehittäminen edellyttää eri ikäisten ja taustaisten ihmisten yhteistä ponnistelua. Parhaimmillaan tämä synnyttää hyvän kierteen, joka houkuttelee paikkakunnalle uusia osaajia ja investointeja, jotka mahdollistavat uusien entistä parempien palvelujen kehittämisen ja tätä kautta alueen elinvoiman vahvistumisen. Parhaita käytäntöjään avoimesti keskenään jakavat elinvoimaiset alueet ja kaupungit voivat edelleen oppia toisiltaan kiihdyttäen näin koko maan hyvän kierrettä.

Taidetta ja kulttuuria ei tässä yhteistyössä pitäisi nähdä erillisenä muulla toiminnalla rahoitettavana saarekkeena, vaan hyvinvoinnin ja kasvun keskeisenä mahdollistajana ainakin kahdella tapaa. Kaikki uusi yhtäältä kumpuaa luovuudesta ja toisaalta, ja toisaalta, taide voi olla keskeinen osa uutta tuotetta tai palvelua. Tästä

syystä esimerkiksi digitaalista teknologiaa ei tulisi nähdä vain palveluprosesseja tehostavana apuvälineenä, vaan ennen kaikkea uudenlaisten taideteosten sisään rakennettuna osana. Parhaimmillaan näin syntyneet taideteokset tarjoavat ihmisille uusia elämyksiä ja uutta kestävää kasvua paikallisille yrityksille.

Onnistunut yhteiskehitys on mukana olevien toimijoiden erilaisista intresseistä johtuen aikaa ja malttia vaativa kehitysprosessi. Yhteiskehittämisen ensimmäinen vaihe onkin luottamuksen rakentaminen, joka vaatii suurta avoimuutta. Jokaisen yhteiskehittämiseen osallistuvan tahon (organisaatio ja/tai yksilö) on avoimesti kerrottava millaista lisäarvoa hän voi tuoda prosessiin ja mitä hän odottaa muilta. Kaikkien osallistujien on myös kyettävä yhdessä hahmottamaan mitä heiltä vielä puuttuu yhteisen vision toteuttamiseksi. Tämä kaikki edellyttää riippumattoman 'fasilitaattorin' käyttöä, jonka päätehtävä on kuljettaa prosessia ammattitaitoisesti eteenpäin valmistelemalla yhteiset tapaamiset ja dokumentoimalla huolellisesti niiden tulokset eri vaiheissa.

Eri sektorien välisen yhteistyön orkestrointi edellyttää erityisesti kaupungin henkilöstöltä uudenlaisia valmiuksia. Heidän on kyettävä kokoamaan yhteen sopiva joukko alueen kehittämistä innostuneita eri alojen asiantuntijoita, jotka yhdessä luovat alueelle mukaansatempaavan vision ja sitä kohti johtavan tiekartan. Heidän on myös osattava myydä oma visionsa yksityisen ja säätiökentän toimijoille, joiden osaamista ja rahoitusta uusien palvelujen kehittäminen edellyttää. Oppilaitosten rooli on tässä kehitystyössä keskeinen, koska niissä opiskelevilla nuorilla on sekä osaamista että kiinnostusta oman tulevaisuutensa rakentamiseen.

Kestävä kasvu edellyttää myös uudenlaista käsitteistöä. Uusia ratkaisuja ei luoda kilpailijoita vilkuilemalla, vaan ne syntyvät ainoastaan omaa missiota määrätietoisesti seuraamalla. Yritysten ja julkisen sektorin toimijoiden onkin uskallettava tavoitella kilpailuedun sijaan ns. elinvoimaetua, joka syntyy vain tiiviin yhteiskehityksen tuloksena. Elinvoimaetua on toisin kuin kilpailuetua vaikea kopioida, koska a) se on juurrutettu vahvasti alueen luontaisiin vahvuuksiin ja olosuhteisiin, ja b) sen kehittämiseen on osallistunut suuri joukko erilaisia toimijoita.

Uskon vahvasti, että Suomella on pienenä, hyvin koulutettuna ja yhteistyökykyisenä maana erinomaiset edellytykset tavoitella edellä kuvatun elinvoimaisen yhteiskunnan edelläkävijyyttä. Tämä kehitys – kuten ei terve yhteiskunnallinen muutos koskaan – tapahdu kertarysäyksellä, vaan pienin askelin innostuneiden paikallisten ihmisten toimesta. Mäntällä on mielestäni hyvät mahdollisuudet toimia tämän kehityksen yhtenä veturina.

IHMINEN JA KULTTUURI, UUDISTUMISEN VOIMA?

Seija Kulkki

MITÄ ON KULTTUURI?

Kulttuuri on olennainen osa ihmisyyttä ja ihmisuus on kulttuuria. Tämä ihmisenä olemisen peruslähtökohta voi helposti unohtua keskellä yhteiskuntien, kansainvälisen geopolitiikan, talouden ja teknologian murrosta sekä ilmastokriisiä.

Kulttuuri on kaikessa inhimillisessä läsnä olevaa, sisäänrakennettua. Se on yksilöllistä, sosiaalista ja yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja kehitystä ohjaava syvä-rakenne tai syväprosessi, jonka voi erehtyä ottamaan itsestään selvyytenä. Sen merkityksen voi maailman menossa 'sokeana kiiruhtaessaan' helposti sivuuttaa, jättää hahmottamatta ja tiedostamatta.

Se on kuin ilma, jota hengitämme. Josta syystä sen eksistentiaalisen luonteen usein unohdamme.

Kulttuuri alitajuisina, tiedostamattomina ja tiedostettuina käyttäytymis- ja toimintamalleina vaikuttaa kaikkeen: miten suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, erilaisiin ongelmiin ja tapoihin ratkaista ne sekä yhteiskunnan ja maailman kehitykseen.

Kognitiotieteissä, sekä tietoa ja tietoisuutta tutkivissa tieteissä kulttuurista vuorovaikutusta ohjaavien näkemysten ja ajattelun oletetaan ankkuroituvan hiljaisen tiedon, tiedostamattoman ja alitajunnan alueelle.

Kulttuurin kehitystä luonnehditaan ilmiönä fenomenologiseksi, reflektiiviseksi ja kokemuksiin perustuvaksi. Kulttuuri muodostuu dynaamisesta alitajuisen ja tietoisuuden vuorovaikutuksesta, jossa koko ajan elää käsitys omasta ja yhteisestä identiteetistä, maailmankuvasta ja ihmisyydestä. Tämä jatkuva alitajuis-tietoinen vuorovaikutus ohjaa, miten ymmärrämme ajan ja paikan sekä suhteemme yhteiskuntaan, teknologiaan ja talouteen. Se hahmottaa luontosuhdettamme sekä tapaamme ratkaista elämään liittyviä yksilöllisiä ja yleisiä ongelmia.

Kyseessä on eksistentiaalinen kokonaisuus¹, joka 'ui syvällä arvojemme meressä': Mikä on suhteemme kauneuteen, rakkauteen, hyvyyteen, totuuteen, ihmisyteen, ihmisarvoon, vapauteen, tasa-arvoon, vastuuseen...?

Kulttuurin, tieteiden ja taiteiden keinoin ihmiset yksilöinä ja yhdessä luovat uutta tapahtumallista, visuaalista, musiikillista, konseptuaalista, emotionaalista, symbolista, arkkityypistä, syys- ja seuraussuhteita sekä muita selitysmalleja ja lainalaisuuksia jäsentävää tulkintaa ja ymmärrystä menneistä, ajassa olevista ja tulevasta ilmiöistä ja tapahtumista.

Kulttuuri, tieteet ja taiteet 'artikuloivat' tietoisuuden yksilöllisen ja kollektiivisen alitajuksen ymmärryksen meneillään olevasta kehityksestä.

KULTTUURIN, TIETEIDEN JA TAITEIDEN ROOLI MURROKSISSA?

Sen tiedostaminen, 'Missä mennään? Mistä on kyse? Mitä on tapahtumassa? vaatii yhteistä pohtimista, yhteisymmärrystä.

Näin on erityisesti merkittävässä murroskohdissa, kun 'Kaikki Muuttuu'.

Barokki syntyi 1500–1600 lukujen vaihteessa Italiassa. Se oli suurten löytöretkien ja renessanssin jälkeinen kulttuurinen kausi, jonka perustulkinta ja ymmärrys maailmasta ilmeni ei vain musiikissa ja arkkitehtuurissa, vaan myös yhteiskunnallisessa ja institutionaalisessa kehityksessä. Euroopassa vahvistui kansallisvaltiokehitys. Wienin Secession 1800–1900-lukujen vaihteessa loi Art Nouveau'n kokonaistaideteollisen liikkeen uudistamaan sen ajan arvo- ja kulttuurista pohjaa Itävalta-Unkarin hajoamisen jälkeiseen vaativaan ajankohtaan. Meillä Suomessa samaan aikaan Sibelius, Saarinen, Gallen-Kallala ja muut vahvistivat Suomen kansallista identiteettiä ja yhteisymmärrystä suomalaisuuden kehityssuunnasta edellytyksenä itsenäisen Suomen syntyyn.

On tulkittu, että merkittävässä yhteiskunnallisissa murroskohdissa kulttuurin, tieteiden ja taiteiden rooli on olennainen uuden yksilöllisen ja kollektiivisen identiteetin, arvopohjan, maailmankuvan, ihmiskäsityksen ja ongelmien hahmotus- ja ratkaisukyvyyn luojana.

Helsingin Sanomissa on käynnistynyt mielenkiintoinen puheenvuorojen sarja kulttuuria koskevaan yleiseen huoleen liittyvänä. Suomen Kulttuurirahaston toimitusjohtaja Susanna Pettersson (HS 28.1.2024) on huolissaan, että Suomi on menettämässä arvopohjansa ja romahtamassa sisänpäin. Kirjailija Joel Haahtela (HS 11.2.2024) on huolissaan ajattelukyvyyn säilymisestä Suomessa kaiken tietotulvan

¹ Hurley, S.L. (1998): *Consciousness in Action*, Harvard University Press

keskellä. Hän kysyy, pidetäänkö ihmisten omaa itsenäistä ajattelua yhteiskunnallisena uhkana? Samana päivänä (HS 11.2.2024) ohjaaja Erik Söderblom kysyy, onko kulttuurikenttä hiljaisuudellaan onnistunut tekemään itsensä tarpeettomaksi. Hän näkee, että taiteella on yhteiskunnallinen tehtävä, jota mikään muu yhteiskunnan osa ei käsittele.

TEKNOLOGIS-TALOUDELLISET MURROKSET

Nykykehitystä leimaavat teknologiset taloudelliset murrokset, jotka ovat vallankumouksellisia uusien kasvu- ja kehitysvaiheiden käynnistäjiä.

Jules Verne (1860) muistelee kirjassaan² hetkeä kahvilassa Pariisin Champs Élysée'llä, jolloin hän pohti: Olemmeko todistamassa humanismin aikakauden loppua? Onko meidät valtaamassa teknologian aikakausi? Menettävätkö kirjallisuus, runous, musiikki ja taiteet merkityksensä tärkeänä ihmiselämää ohjaavina arvoina ja sisältöinä? Ovatko ihmiset alistamassa elämänsä teknologialle? Jos näin on, se muuttaa olennaisella tavalla kaiken elämässä.

Vernen pohdintojen jälkeen on eletty läpi useampikin teknologiset taloudellinen kasvu- ja kehitysvaihe³. Brittein saarilta liikkeelle lähtenyt teollinen vallankumous käynnistyi 1800-luvulla uusilla teollisuuden energiaratkaisuilla, sähkömoottorit tehostivat teolliset prosessit. Sitten junat ja muu liikenne autoineen päivineen muuttui olennaisesti hyötymällä uudesta teknologiasta ja energiasta. 1900-luvun loppupuolella informaatio- ja kommunikaatioteknologia (ICT) ja Internet tehostivat tiedon siirron, yhteyden pidon ja kommunikaation.

Matkan aikana ihmiset siirtyivät maataloudesta ja käsityöammateista kaupunkeihin ja tehdastyöhön, teolliset tuotantoprosessit ja tavaroiden kuljetukset laajentuivat paikallisista kansainvälisiksi. Kansainväliset palvelut ja tuotanto edellyttivät kansainvälistä tiedonsiirtoa, yhteistyötä ja yhteydenpitoa, globaalisti 24/7. Syntyi 'ajaton ja paikaton' globaali talous globaaleine tuotanto-, teknologia- ja palveluketjuineen.

Nämä teknologiset taloudelliset kehitysvaiheet ovat muuttaneet ihmisten elämää kokonaisvaltaisesti. Ne ovat luoneet uusia 'systeemisiä tasoja' sekä muuttaneet ihmisen ja 'systeemien' välisen suhteen. Vernen aikaan saattoi merkittävin yhteis-

² Jules Verne (1860), *Paris at the end of the XXth Century (Paris au XXe Siècle)*, copyright 1994, Hachette Livre.

Käsikirjoitus on mahdollisesti kirjoitettu ennen vuotta 1860, mutta se julkaistiin Vernen kuoleman jälkeen 1900-luvun alussa. Verne-tutkijat ovat olleet teoksesta innoissaan, se on saanut lähes myyttisen statuksen.

³ Carlota Perez (2003): *Technological Revolutions and Financial Capital: The Dynamics of Bubbles and Golden Ages*, Edward Elgar

kunnallinen 'systeeminen taso' olla perhe, suku, lähiyhteisö tai kaupunki. Vaikka löytöretkiä ja muita laajempia seikkailuja tehtiinkin maailman ympäri maailmankuvan laajentamiseksi. Nyt 2000-luvulla, ihminen on osa monitasoisista ja moniulotteista systeemistä kokonaisuutta. Kyse on samanaikaisesti läsnä olevista globaaleista, kansainvälisistä ja paikallisista teknologis-taloudellisesta 'systeemeistä' ja niiden jatkuvassa liiketilassa olevista rakenteellisista muutoksista.

Teknologia ja talous muuttavat ihmisten elämää jatkuvasti.

MENEILLÄÄN OLEVA TEKNOLOGIS-TALOUDELLINEN MURROS?

Vuonna 2016, Schwab⁴ herätteli ihmisiä tiedostamaan neljännen teollisen vallankumouksen piirteet ja vaikutukset. Schwab kuvaa neljättä teollista vallankumousta mahdollisuutena muodostaa esineiden, koneiden ja laitteiden, rakenteiden ja ihmisten välinen näkymätön 'systeeminen kenttä', jossa kaikki voi liittyä kaikkeen. Näkymätön teknologioita toinen toisiinsa liittävä kenttä muodostuu digitaalisuudesta sekä esimerkiksi mobiileista supertietokoneista, älykkäistä roboteista, itseohjautuvista autoista ja muista itseohjautuvista esineistä, neuro-teknologiaa hyödyntävistä aivojen lisälaitteista, vaikkapa neuroproteeseista, bioinformatiikkaa hyödyntävistä lisälaitteista ja -lisäominaisuuksista, jne. Monet näistä uusista teknologioista hyödyntävät aivotutkimusta, neurotieteitä, kognitiivisia tieteitä, genetiikkaa ja geenimuuntelua sekä koko ajan kehittyvää tekoälyä (AI).

Schwab toteaa, että tämä teknologis-taloudellinen vaihe muuttaa olennaisesti ihmisen ja systeemien välisen suhteen, ja suhteen teknologiaan ja talouteen.

Vuonna 2023 Organization Science⁵ julkaisi laajaan kirjallisuusanalyysiin ja empiiriseen aineistoon perustuvan artikkelin tekoälyn systeemisistä ominaisuuksista sekä vaikutuksista yritysten ja työn organisointiin.

Artikkelissa todetaan, että pitää ymmärtää, että tekoäly ei ole tuote tai yksittäinen esine. Se ei ole myöskään alusta kuten Internet ja Big Data. Se on aivan oma kategoriansa, jota artikkeli nimittää mieluummin 'kollektiiviseksi mieleksi' joka osallistuu ihmisten kanssa ryhmätöihin olemalla *Member of the Collective Team of Minds*. Tekoäly voi siten olla olennainen osallistuva tuki kulttuuri-, asiantuntija- ja tietotyössä, myös terveydenhoidossa. Mutta se myös haastaa monella tavalla ihmisten työn ja toiminnan.

⁴ Klaus Schwab, World Economic Forum, 2016

⁵ Callen Anthony, Beth A. Bechky, Anne-Laure Fayard: "Collaborating" with AI: Taking a System View to Explore the Future of Work (2023). Organization Science.

Artikkeli toteaa, että tekoäly muuntuu ja kehittyy jatkuvasti, itsenäisesti ja näkymättömästi. Tämä kehitys on ihmisen ymmärryksen ja kontrollin ulkopuolella, tavoittamattomissa.

Puhutaan *generatiivisesta tekoälystä*.

Brittiläis-kanadalainen professori Geoffrey Hinton (s. 1947), tietokone-, tekoäly ja neuroverkkotutkija sekä syväoppimisen kummisetä, on viime aikoina varoittanut tekoälyn kytkeytyvien kokonaisvaltaisten teknologisten 'kollektiivisen mielen' 'kenttien', AGI:n (artificial general intelligence) eksistentiaalisista riskeistä.

Prof. Hinton näkee, että kaikkeen ulottuva yleistekoäly, *General-Purpose AI*, vastaa vaikutuksiltaan teollista ja yhteiskunnallista vallankumousta, joka käynnistyy sähkön käyttöönotosta energiana. Olemme siirtymässä kokonaan uuteen aikakauden ihmiskunnan, talouden ja teknologian kehityksessä.

Prof. Hinton irrottautui Googlelta vuonna 2023 ja ryhtyi Kanadassa Torontossa sijaitsevan Vector Institute'n tieteelliseksi neuvonantajaksi.

Vielä 2023 alussa prof. Hinton uskoi, että näköpiirissä olevat eksistentiaaliset riskit realisoituisivat 30–50 vuoden kuluessa. Nyt hän näkee niiden olevan jo realisoitumassa ja lisääntyvästi läsnä parin seuraavan vuosikymmenen kuluessa.

Käytännössä siis jo nyt.

Maaliskuussa 2023 prof. Hinton antoi BBC:lle haastattelun. Siinä hän toi esille, että generatiivinen kaikkeen ulottuva tekoäly ylittää hyvin pian ihmisen aivojen kapasiteetin. Hän toteaa, että tällä uudella teknologisella kokonaisuudella on vallankumouksellinen kapasiteetti voittaa ihmiskunta: *'wipe out humanity'*. Tämä teknologinen kokonaiskapasiteetti on kykenevä ihmisen kontrollin ulkopuolella luomaan omia valta- ja kontrollitavoitteitaan.

Ongelma taloudellisesti voi olla, että tämä kokonaiskapasiteetti kyseenalaistaa ihmisten työn ja toimeentulon.

Meneillään oleva kehitys on nostanut esille monia eettisiä ja moraalisia pohdintoja. Kehitys vaikuttaa merkittävästi ihmisen rooliin kehityksessä ja siten koko yhteiskuntaan.

On herännyt keskustelua myös kulttuurin, tieteiden ja taiteiden autonomiasta. Sekä myös ihmisen autonomiasta meneillään olevassa kehityksessä.

Kehitys voi antaa autoritaarisille hallinnoille mahdollisuuden heikentää avointa ja demokraattista yhteiskuntakehitystä.

ONKO IHMISELLÄ JA KULTTUURILLA UUDISTAMISVOIMAA?

Onko ihminen ja kulttuuri uudistumisen voimana siten jo 'pudonnut kerkasta'?

Korvaako tekoäly ja siihen liittyvä kokonaisvaltainen teknologinen mielen kenttä osittain ihmisen kulttuurisen ja muun työn ja toiminnan? Olemme jo todistaneet, että Hollywood'in elokuvatuotannon käsikirjoittajat lakkoilevat huolissaan työn jatkuvuudesta. Elokuvien tuottajat kokeilevat kokonaisten tekoälyn tuottamien elokuvien tuotantoja. Monet kirjailijat ja laulajat ovat huolissaan, että heidän kirjoitustyyliinsä ja -sisältönsä tai laulun äänensä ja sisältönsä esiintyvätkin tekoälyn tuottamissa produktioissa. Tieteellisen tutkimuksen ja tekoälyn suhdetta pohditaan.

Tekoälystä on todettu, että se on kollektiivisena mielenä sisältää kaiken ihmisen tähän asti tuottaman kulttuurisen, tieteellisen, taiteellisen ja muun sisällön. Tätä kollektiivista mieltä ohjaavat ja jäsentävät itseohjautuvat ja jatkuvasti kehittyvät algoritmit. Syntyy koko ajan uutta tekoälypohjaista maailmankuvaa, ihmiskäsitystä, arvopohjaa, ongelman ratkaisukykyä ja tiedollista sisältöä?

Väitämme kuitenkin, että ihminen ei ole vielä kokonaan 'pudonnut kerkasta'!

Nyt on korkea aika tajuta, että ihmisen ja kulttuurin uudistavaa voimaa tarvitaan enemmän kuin koskaan! Ja laajalla rintamalla. Ihmisen on tultava tietoiseksi omasta eksistentiaalisesta vastuustaan.

Ihmisen tulisi nähdä ihmisuus ja kulttuuri merkittävänä uudistavana voimana. Ja toimia sen hyväksi!

MITEN TÄSTÄ TULISI EDETTÄ?

1990-luvulta 2000-luvun alkuun kehitystä ohjanneen tietoyhteiskuntanäkemyksen mukaan ihmiset olivat tärkeä generatiivinen kehitystä luova ja tasapainottava voima, joka pystyi haastamaan ja vahvistamaan teknologian ja talouden kehitystä.

Käytiin paljon organisaatioiden ja instituutioiden rajat ylittävää luovaa dialogia. Oli paljon kokeellisesta kehitystyötä. Vahvistettiin avoimen yhteiskunnan yhteistyörakenteita ja -prosesseja. Kehitettiin kaupungeja ja kansalaisia osallistavia tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeita (TKI) ja niiden menetelmiä. Luotiin *citizen science*- tutkimusmenetelmiä, toimintojen ymmärrystä kehittäviä *action research* menetelmiä, sekä pilotoivaa 'hands-on'-otetta. Vuonna 2016 näin toimittiin Euroopassa yli 300:ssa kaupungissa ja paikkakunnalla.

Nyt tarvitaan kuitenkin kokonaan uudenlaista generatiivista uudistavaa voimaa!

Ihmisen ja kulttuurin uudistavaa voimaa tarvitaan nyt olosuhteissa, joissa teknologisesti-taloudellinen kehitys on siirtynyt syvälle osaksi ihmisyyttä ja ihmisten jokapäiväistä elämää. Teknologisesti-taloudellinen kehitys ei enää rajoitu pelkästään rajattuihin 'pilttuisiin' teollisten prosessien, liikenteen sekä tiedon siirron ja kommunikaation alueella.

Kehitys on astunut ihmisyyden, kulttuurin ja itse elämän ytimen sisälle.

Tämä kehitys- ja uudistumishaaste kutsuu esiin uudenlaista yhteistyötä:

1. Kehitys ankkuroidaan ihmisten elämään. Alueilla ja paikkakunnilla tulisi käynnistää kokonaisvaltainen kulttuurista ja ihmisten osallistumisesta voimaa saava kokeellinen uudistumis- ja kehitystyö, joka ankkuroituu paikallisuuteen, kulttuuriin sekä ihmisten ja luonnon hyvinvointiin. Kyseessä on uudenlainen dynaamiseen yhteistyöhön perustuva kasvun dynamiikka. Ankkuroitumalla paikallisuuteen ja ihmisten elämään, se voi samalla liittyä kansainväliseen yhteistyöhön, olla osa kansainvälistä kehitystä. Tämä kehitystyö voi luoda paikallisen elämän lähtökohdista uudenlaisia sisällöllisiä, kulttuurisia, sosiaalisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia, sekä palvelu- ja teknologisia keksintöjä ja innovaatioita. Tästä voidaan oppia muilla paikkakunnilla. Syntyy uudenlainen kollektiivisen kehityksen kulttuurinen kenttä. Se voi myös synnyttää uudenlaista kasvudynamiikkaa ja vaikuttaa positiivisesti meillä olevaan teknologia- ja talouskehitykseen. Se ottaisi myös huomioon kaiken tekemisen ja toiminnan vaikutuksen ihmisten ja luonnon hyvinvointiin

2. Eurooppalainen ihmiselämään ankkuroituva kulttuuria vahvistava (teknologisesti-taloudellinen) kehityshanke? Tarvitaan kehityksen kansainvälistä ankkurointia kulttuurin ja ihmisten uudistamisvoiman laajemmaksi vahvistamiseksi vastapainona ja tasapainottajana meneillään olevalle teknologisesti-taloudelliselle kehitykselle. Eurooppa voisi käynnistää nykyisen vaativan kriisivaiheen aikana/jälkeen eurooppalaista elämänmuotoa, arvoja ja kulttuuria vahvistavan merkittävän kehitysvaiheen/-hankkeen. Kyse on läntisiin ihmisarvoihin, yksilön autonomiaan, vapauteen, vastuuseen sekä tasa-arvoon perustuvan uuden kulttuurisen vaiheen, uuden kulttuurikauden luomisesta ja vahvistamisesta.

3. Ihmiset uudenlaisen yhteisöllisen kulttuurin, viisauden ja kasvun luojiksi! Olli-Pekka Heinonen (2021) toteaa, että hyvinvoinnin ja vaurauden kasvu luonnonvarojen hyödyntämällä on tullut tiensä päähän. Ratkaisut maailmanlaajuisiin kriiseihin

hin eivät löydy pelkästään teknologisista innovaatioista, paremmista johtajista tai markkinamekanismeista.

Meidän kaikkien on muutettava ajattelutapaamme perin pohjin. Ihmiskuvamme ja tietokäsityksemme on käynyt yksipuoliseksi, jolloin elämän merkityksellisyyden kokeminen rapautuu. Kykymme toimia eettisesti heikentyy. On kuin kulkisimme täällä maailmassa eksyneinä ilman eettistä ja esteettistä kompassia.

Tarvitaan yhteisöllistä viisautta ja elämän merkityksellisyyden luomista ja kokemista vuorovaikutuksen keinoin.

Tarvitaan kokonaisvaltainen kulttuurinen muutos.

Sadussa Prinssi herätti suudelmalla Prinsessa Ruususen.

Meidän ihmisten tulisi kuitenkin itse herätä tajuamaan eksistentiaalinen vasuumme ja kehityspotentiaalimme!

LÄHTEITÄ:

Anthony, Callen; Bechky, Beth A. and Fayard, Anne-Laure (2023): "Collaborating" with AI: Taking a Systemic View to Explore the Future of Work, Organization Science
Heinonen, Olli-Pekka (2021): Eletään Ihmisiksi: Yhteisöllistä viisautta etsimässä, Tammi
Hinton, Geoffrey (Youtube, 60 min.): AI's benefits and dangers.
Hurley, S.L. (1998): Consciousness in Action, Harvard University Press
Perez, Carlota (2003): Technological Revolutions and Financial Capital: The Dynamics of Bubbles and Golden Ages, Edward Elgar.
Schwab Klaus, World Economic Forum, 2016
Verne, Jules (1860), Paris at the end of the XXth Century (Paris au XXe Siècle), copyright 1994, Hachette Livre

KAUPUNKITILA ITSESSÄÄN ON KULTTUURIA – TALOUDEN NELJÄTTÄ SEKTORIA HAHMOTTAMASSA

Panu Lehtovuori

Viime lukuvuonna Tampereen yliopistossa oli vieraana ryhmä ukrainalaisia arkkitehtiopiskelijoita. He tutkivat sellaisia Ukrainan kaupunkien tiloja ja ilmiöitä, jotka voisivat toimia tulevan jälleenrakennuksen aineksina: Puhuttiin konkretian kautta toiveiden ja utopioiden Ukrainasta.

Opiskelijat löysivät 26 tulevaisuuden mallia (1). Näistä itselleni jäi mieleen hydropark. Sana tarkoittaa monimuotoista kaupunkipuistoa, jonka olennainen osa on vesi ja hiekkaranta. Pääosin neuvostoaikana luodut hydroparkit ovat Ukrainassa suosittuja sosiaalisen elämän keskipisteitä.

TILAN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

Hydropark on esimerkki siitä miten kaupunkitila ja kaupunkikulttuuri – identiteetti ja elämisen tapa – kietoutuvat yhteen. Monille ukrainalaisille arjen tapaamiset, sunnuntaikävelyt ja vaikkapa elämäkumppanin löytäminen usein sijoittuvat näihin ilmaisiin ja leikkisiin kaupunkipuistoihin. Elämä on erilaista kuin pubien Britanniassa tai saunojen Suomessa.

Juuri tätä tarkoittaa se, että kaupunkitila itsessään on kulttuuria. Kaupunkitila on olennainen (ei toki ainoa) yhteiskunnan rakenteellinen tekijä. Kaupunkitila kantaa kulttuuria, ja on siinä mielessä historiallinen. Samalla kaupunkitila antaa mahdollisuuksia ja asettaa rajoja. Se luo ja uusintaa kulttuuria, ja on siinä mielessä futuristinen ja tulevaisuuteen suuntava, jopa radikaali.

Valtaosalle meistä suomalaisista (2) kaupunkitila ja kaupunkiarkkitehtuuri ovat välttämättömiä oman tekemisen konteksteja. Opiskelu, perhe-elämä, ansiotyö, vapaa-ajan harrastukset, terveys, kulttuuri, politiikka... On oikeastaan vaikeata erottaa toisistaan tilaa, sen käyttöä ja meidän tiloille ja toiminnalle antamiemme merkityk-

siä. Tilat ovat merkityksellisiä ja rakenteistavia; ne antavat suunnan ja mielen niin yksilöille kuin koko yhteiskunnalle.

SUOMI MURROKSESSA

Tämän kirjan esseitä yhdistää ajatus siitä, että suomalainen yhteiskunta on murroksessa. Minulle olennainen kysymys on se, miten kaupunkitila ja -arkkitehtuuri, kulttuuriksi ymmärrettyinä, voivat tätä murrosta suunnata.

Voidaan ajatella, että kaupunkisuunnittelu, tai laajemmin yhdyskuntasuunnittelu, on tilan tuottamisen keskeinen instituutio. Olen kauan sitten tehnyt havainnon siitä, että yhdyskuntasuunnittelun isot käänneet tuntuvat osuvan talouden lama-aikoihin ja sosiaalisiin kriiseihin (3). Pikakirjoittaja Ebenezer Howard ideoi murroksellisen Garden Cityn Britannian 1870-luvun lopun Pitkän laman aikoihin. Arkkitehti Le Corbusieriin henkilöityvä modernistinen käänne osui yhteen vuoden 1929 Suuren laman kanssa. Rationaalisen ylhäältä alas etenevän modernistisen suunnittelutavan kritiikki – katuelämä, osallistuminen, itsesuunnittelu, ekologia – muotoutui 1970-luvun alun öljykriisin maisemassa. Tälle murrokselle kasvot antoi journalisti Jane Jacobs ja teorian filosofi Henri Lefebvre.

Nyt olemme talousmittareinkin huonossa jamassa, mutta tottakai ilmastokriisi, luontokato, demokratian rapautuminen ja Venäjän sota Ukrainassa ohittavat talousmurheet. Polykriisin keskellä on kysyntää kaupunkirakentamisen käännteelle. On aika ja mahdollisuus löytää kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelulle uusi yhteiskunnallinen tehtävä.

UUSI AGENDA

Olemme Tampereen yliopiston yhdyskuntasuunnittelun tutkimusryhmässä tehneet osaltamme työtä uuden agendan määrittelemiseksi. Kollektiivisella ponnistuksella on saatu aikaan ainakin muutamia vaikuttavia ideoita siitä, mitä kriisin yli auttava ja murroksen jälkeen nouseva yhdyskuntasuunnittelu, kaupunkirakentaminen ja arkkitehtuuri saattaisivat olla.

Ensiksi, puhumme transformatiivisesta eli kestävyysmurrosta nopeuttavasta suunnittelusta, jota luonnehtivat pitkä tähtäin, laajentuva yhteistyö ja epävarmuuden sietäminen (4). Toiseksi, ajatus biodiversiteettikäänneestä antaa suunnittelulle murroksen yli katsovan, planetaarista hyvinvointia parantavan sisällöllisen tavoitteen (5). Luultavasti ensimmäistä kertaa historiassa keskeinen yhteiskunnallinen instituutio, yhdyskuntasuunnittelu, tekee työtä muiden lajien eteen, ei vain ihmisen.

Kolmanneksi, on syytä haastaa käsitys kaupunkitilan kiinteistöliiketoimintaan su-pistuvasta taloudellisesta merkityksestä. Muut arvot alleen lakaisevan tehokkuuden asemesta yhteiskunnallisesti toivottavan toiminnan kriteeriksi alkaa vakiintua paikallisia kiertoja korostava rekursiivisuus (6).

Jätän transformatiivisuuden ja biodiversiteettikäänneen nyt taustalle ja syvennän uuden agendan kolmatta, kaupunkitilan ja kaupunkikulttuurin taloudelliseen merkitykseen liittyvää osaa.

REKURSIIVINEN KAUPUNKITUOTANTO TALOUDEN

NELJÄNTENÄ SEKTORINA

Peruskoulusta tuttua on jakaa kansantalous kolmeen osaan: alkutuotantoon, teollisuuteen ja palveluihin. Jaottelun taustalla on Jean Fourastién ja Colin Clarkin 1930-luvulla alkanut työ kansantalouden tilinpidon määrittelemiseksi.

1. Alkutuotanto – kalastus, metsästys, kaivostoiminta ja maatalous – on riippuvaista luonnosta. Tätä luonnontuotantoa ihmiset ovat aina käyttäneet. Vähitellen luontoa on muokattu: varhaiset urbaanit sivilisaatiot rakentuivat yhtäjalkaa maatalouden neoliittisen murroksen kanssa.

2. Teollinen vallankumous on mullistanut ihmiskunnan kasvot 1800-luvun alun Englannista nykypäivän Kiinaan ja Filippiineille. Tavaroiden suurimittainen tuottaminen vaatii paljon raaka-aineita, työvoimaa ja pääomaa samaan paikkaan, teollisuuskaupunkiin. Globaali urbanisaatio on teollisen yhteiskunnan edellytys ja sen tulos.

3. Kehittyneissä yhteiskunnissa valtaosa arvonlisästä tulee palveluista. Jotkin kommentaattorit ovat halunneet jakaa tätä tertiäristä talouden sektoria osiin. Olennaista kuitenkin on se, että fyysisten raaka-aineiden sijaan pääoma yhdistää nykyisin työn aineettomiin hyödykkeisiin, dataan. Urbanissa todellisuudessa skaala kasvaa ja sosiaaliset erot jyrkkenevät (7).

Miten kaupunkitila ja -kulttuuri liittyvät tähän kansantalouden selitysmalliin?

2000-luvulla on puhuttu paljon “kaupunkien ajasta”, “urbaanista vallankumouksesta” ja “kaupunkien voitosta”. Tässä keskustelussa harmittavaa on se, että globaali kaupungistuminen – monin osin ekstraktiivisten ja epätasa-arvoisten poliittisten ja taloudellisten päätösten tulos – kuvataan virheellisesti luonnollisena kehityskul-

kuna, joka antaa kaupungeille ja niiden kasvusta hyötyville tahoille oikeutuksen saamalla poliittisia ja taloudellisia tavoitteita.

Asia on syytä nähdä toisin päin. Erityisesti suurimmat kaupungit kasvavat ja ovat yhteiskunnalle, myös Suomessa, entistäkin tärkeämpiä. Tämä lähtökohta on melko kiistaton. Mutta: nyt meidän on tunnistettava kasvavien kaupunkien sosio-materiaalinen todellisuus, toisin sanoen kaupunkitila ja siihen kiinnittynyt inhimillinen elämä, neljäntenä koko kansantalouden kannalta olennaisena omaehtoisena ja murroksellisena sektorina, 'kaupunkituotantona'.

Muutamia alustavia huomioita:

Sosiaalista ja taloudellista arvoa luodaan kaupungeissa uusilla tavoilla, vaikkapa jakamalla ja kohtuullistamalla. Kaupunkien 'kvartaarinen' arvonluonti liittyy yhteyksiin ja yhteiskehittämiseen konkreettisissa tiloissa ja tilanteissa. Tätä paikallista, jokaisessa kaupungissa ja naapurustossa omanlaistaan arvonluontia voidaan nimittää 'rekursiiviseksi'. Kierrot ovat lyhyitä, tuotteet heti käytössä ja mahdolliset jätteet uuden tuotteen tai palvelun lähtökohtina saman tien.

Rekursiivinen arvonluonti ei useinkaan ole rahassa mitaten erityisen tehokasta. Tavoite onkin uusi: sen sijaan että harvat rikastuvat, koko kaupunkiyhteisö voi paremmin. Muutosten tuloksena pääsemme tilanteeseen, jossa yhteisönä ja yhteiskuntana tekemämme työn tulokset ovat käsin kosketeltavasti omassa käytössämme, eivät etäisten toimijoiden virtuaalileillä.

Ajattele rantabulevardin kutsuvaa tunnelmaa: eivätkö ihmiset läsnäolollaan ja käyttäytymisellään tuota arvoa? Yhteisöllinen kirjasto: eivätkö naapuruston asukkaat tuota arvoa toisilleen jakamalla kirjansa ja samalla henkilöhistoriansa? – Monet kekseliäät ja keskenään erilaiset vertaistuotannon, aktivismin ja mukautuvan uudelleenkäytön muodot ovat kaupunkilaisille tärkeitä. Ne ovat kaupunkien yhteishyödykkeitä, jotka pitäisi nähdä uuden rekursiivisen kaupunkituotannon ver-soina.

Uskon, että talouden neljännen sektorin tunnistaminen auttaa asemoimaan uudelleen keskusteluja kestäväydestä, talouskasvusta, julkisen vallan roolista ja kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. Voimme esimerkiksi nähdä selvemmin sen, miksi julkista kaupunkitilaa muuttavat kiinteistöhankeet monissa tapauksissa itse asiassa kuluttavat, siis vähentävät, arvoa, vaikka saattavatkin ansaita rahaa omistajilleen. Yhteinen etu olisi antaa kaupunkituotannon tiloille voimaa ja jatkuvuutta (8).

LOPUKSI

Kaupunkitilan syvällistä kulttuurista merkitystä kuvaamaan sopii monen ajattelijan suuhun tarjottu viisaus, jonka mukaan olemme vapaita toimimaan, mutta emme itse asettamistamme lähtökohdista. Tyhjä taulu – tabula rasa – kuuluu filosofiaan mutta ei kaupunkitiloihin ja kaupunkituotantoon.

Ukrainalaiset opiskelijat ovat jo palanneet kotimaahansa. Ukraina selviää sodasta vahvan kansalaisyhteiskuntansa ansiosta – kaupunkeihin ja kaupunkiyhteisöihin kiinnittyneiden voimavarojen avulla. Kaupungit ovat sitkeitä. Jälleenrakentaminen on tässä hahmotetulle kaupunkituotannolle aivan erityinen tilanne ja mahdollisuus.

***

- (1) Rajaniemi, Juho; Serhiuk, Iryna; Anttila, Ilari (2023). *Urban Reconstruction Patterns*. Tampere School of Architecture, <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-3056-9>
- (2) Vaikka haluan puhua tässä erityisesti kaupungeista ja kaupunkien tiloista, aivan samalla tavalla pienet taajamat ja maaseudun hajakylät antavat ihmisille omat raaminsa.
- (3) Lehtovuori & Varna (2017). Urbanism at a turning point – Modern, Postmodern, Now. *The 6th Baltic Sea Region Cultural Heritage Forum*. Tukholma: Riksantikvariämbetet, 86-98.
- (4) Neuvonen, Alekski & Lehtovuori, Panu (2024). Transformatiivisen yhdyskuntasuunnittelun käänne. *Futura* 2/24 (tulossa).
- (5) Rajaniemi, Juho; Koskinen, Anna; Mazaherylaghab, Hamed; Neuvonen, Alekski; Sirén, Elina; Uimonen, Laura; Chudoba, Minna; Lehtovuori, Panu & Rantanen, Annuska (2024). The biodiversity turn in urban planning: The present and futures of a paradigm shift. *Landscape and Urban Planning* (tulossa).
- (6) Banks, David Adam (2016). Anti-Authoritarian Metrics. Recursivity as a strategy for post-capitalism. *Teknokultura: Revista de Cultura Digital y Movimientos Sociales*, vol. 13(2), 2016, 405-438.
- (7) Castells, Manuel (1989). *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*. Oxford: Blackwell.
- (8) Ruoppila, Sampo & Lehtovuori, Panu (2019). Tilallisten innovaatioiden suojele kaupunkiuudistuksessa. *Yhdyskuntasuunnittelu*, vol. 57(4), 63-67, <https://doi.org/10.33357/ys.88633>.

***

Kiitokset Riina Lundmanille tekstin kommentoinnista.

***

<https://research.tuni.fi/turns/>

ELINVOIMAINEN ARKKITEHTUURISTA

Rainer Mahlamäki

Suomi on tunnustettu kulttuurimaana. Kuvataide, musiikki, arkkitehtuuri, muotoilu ja elokuva ovat vuorollaan saaneet osakseen kansainvälistä arvonantoa ja huomiota. Suomi koetaan lähes myyttisenä, kulttuuria arvostavana, eteenpäin katsovana maana. Ulkomailla tämä maineen palo kytee edelleen. Kulttuurielämä on keskeinen ja kiistaton osa yhteiskunnan rakenteiden, talouselämän ja politiikan muodostamia verkostoja.

Monet maamme paikkakunnista ovat saavuttaneet tunnettuutensa ja luoneet profiilinsa kulttuurin avulla. Mitä olisi Pori ilman Jazzeja tai 1980-luvun rock-bändejään? Tai Savonlinna ilman oopperaa tai Kuhmo ja Kaustinen ilman kesän festivaalejaan? Suomalaisten vuosikellossa on vakiintunut paikka kesän kulttuuritapahtumille. Ne muodostavat luontevan kehyksen ihmisten keskinäisille tapaamisille ja rauhallisen mahdollisuuden nauttia taiteen läsnäolosta. Suomen lyhyt kesä ja kulttuuritapahtumat – taidamme puhua maailmanmitassakin harvinaisesta ilmiöstä, suorastaan yltäkylläisestä ja valikoimaltaan laajasta kulttuurin noutopöydästä.

Suomalaisen kulttuurin tarjonta on siis monipuolista ja sille annetaan tunnustusta. Miten tilanne vaikuttaa alan sisältä katsottuna? Mikä on kulttuurin elinvoima? Yleinen ilmiöhän on, että vaikeina talouden aikoina kulttuuripalveluiden rahoitusta laitetaan jäihin. Tätä virttä on valitettavasti nytkin veisattava. Kulttuuri kun katsotaan ylimääräiseksi ja ei-niin-tarpeelliseksi huviksi. Kuitenkin monissa tutkimuksissa on todettu, että kulttuuriin sijoitetut pääomat tulevat yhteiskunnalle takaisin eri muodoissa. Kulttuuri rasvaa niin talouden rattaita kuin parantaa ihmisten yleistä hyvinvointia.

Olen arkkitehtina yli kolmen vuosikymmenen aikana saanut suunnitella lukuisia julkisia rakennuksia kulttuurin tarpeisiin tai toiminut näiden rakennusten hankevalmistelussa tai arkkitehtikilpailujen tuomaristoissa. Olen myös saanut seurata sisältä päin joidenkin kulttuurialan organisaatioiden toimintaa ja todeta ne arjen haasteet ja vaikeudet, joiden kanssa ala kamppailee. Yksi keskeinen ongelma on, että valtion tuella joko osin tai kokonaan toteutetut kulttuuritoimintaa palvelevat raken-

nukset eivät saa riittävästi julkisia varoja tarpeellisiin peruskorjauksiinsa ja kiinteistöjensä ylläpitoon. Talot rapistuvat samalla kun toimijoiden päivätyölle suunnatut rahat vähenevät. Tilanne on monen organisaation kohdalla raaan arkinen.

Jokainen Suomessa rakennettu kulttuurirakennus on pitkän, harkitun valmistelun ja suunnittelun tulos. Päärahoittajan, julkisissa hankkeissa valtion, tulisi huolehtia lapsestaan myös sen aikuisiällä. Julkiset rakennukset ovat myös itseisarvo, osa kansakuntamme kulttuuria ja historian muistia, parhaimmillaan osa pitkää rakennuskulttuurin perintöä. Jo pelkästään tämän vuoksi rakennuskannan ylläpito on välttämätöntä.

Kartalla Suomi piirtyy yhdyskuntarakenteeltaan harvaan rakennettuna ja hajanaisena maana. Sen elinvoimaa nakertaa tyhjenevän maaseudun ja pikkukaupunkien kuihtuminen. Kulttuuritoiminnan edellytyksiä ja kehitystä tapahtuu siellä, missä on resursseja ja toimintaa ylläpitäviä verkostoja. Tai organisaatioissa, joilla on mahdollisuus pyrittää toimintaansa yksityisin varoin. Uusien kulttuuria palvelevien rakennusten tai tilojen toteutukselle näkymät ovat huonot. Nyt on aika huolehtia jo rakennettujen kiinteistöjen ylläpidosta ja korjaustöistä.

Kulttuuria palvelevista hankkeista on löydettävissä monia ja monenlaista elinvoimaa luovia esimerkkejä. Palataanpa ajassa hieman taaksepäin. Oletan, että tämän kirjoituksen lukijat tuntevat niin sanotun Bilbao-ilmiön. Se on kulunut mutta oiva esimerkki siitä, miten yksittäinen kulttuurille pyhitetty rakennus, tässä tapauksessa taidemuseo voi luoda syrjäisen ja nuutuneen, teollisesta toiminnasta tyhjentyneen kaupungin imagon uusiksi. Yksi rakennus, kuuluisa arkkitehti ja kaupungin päättäjien sekä talouselämän yhteistyö nostivat Bilbaon kaupungin muutamassa vuodessa maailmanlaajuisesti suosituksi kulttuurikaupungiksi. Siitä huolimatta, että Bilbao-ilmiötä ei ole onnistuttu juuri toistamaan, tapaus osoittaa, että kulttuuri ja kulttuurirakennukset luovat todellista ja konkreettista elinvoimaa. Hampuri ja sen karhealle satama-alueelle pystytetty, arkkitehtuuriltaan jo nyt ikoninen konserttitalo on todellinen vetonaula, kulttuuritoiminnan ja matkailun moottori. Muutamia vuosia sitten Helsinki tavoitteli Guggenheim-hankeellaan samankaltaista ilmiötä. Hanke ei koskaan toteutunut, mutta parhaillaan arkkitehdit kilpailevat samaan paikkaan rakennettavasta uudesta arkkitehtuuri- ja designmuseosta. Molemmat aihepiirit tarvitsevat ja ansaitsevat ajanmukaisen rakennuksen – olisivat tarvinneet sitä jo vuosikymmeniä sitten. Hankkeen visio on tuttu maailmalta: rakennetaan laadukkaat tilat kahdelle merkittävälle suomalaiselle museo-organisaatiolle ja samalla pyritään kohottamaan kaupungin imagoa kulttuurikaupunkina. Onnistuessaan kokonaisuus, rakennus ja sen tarjoamat näyttelyt tuovat kaupunkiin kulttuurinälkäisiä

kuluttajia ja lipputuloja. On toisen keskustelun aihe, onko valittu rakennuspaikka oikea tai pitäisikö uudisrakennuksen sijasta miettiä jonkun käytöstä poistuvan rakennuksen peruskorjausta. Olennaista on, että museo saa uudet tilat ja että odotettavissa on myös arkkitehtuuriltaan kiinnostava teos. Ja suomalaisesta arkkitehtuurista ja designista kiinnostuneet matkailijat ovat todellakin tänne tervetulleita.

Aika on kenties ajanut ohi Bilbaon museon kaltaisten luomusten. Tarvitsemme tähän maailman tilanteeseen sopivia ratkaisuja – rakennuksia, jotka edustavat tämän ajan vaatimusten mukaista korkeatasoista arkkitehtuuria. Kyse on arvojen muutoksesta, maailmanlaajuisista ympäristökysymyksistä. Arkkitehtuuri siirtyy hiljaksen kohti kestävämpää rakentamisen tapaa. Suomi seuraa maailman tapahtumia rauhallisesti ja luo omaa polkuaan myös arkkitehtuurin saralla. Tuore esimerkki maltillisesta ja arkkitehtuuriltaan onnistuneesta kulttuurirakennuksesta on Tammisaaren Chappé-taidemuseo. Sen nöyrä, ympäristöä ja paikan henkeä kunnioittava, rakennuspaikan aineksista koottu arkkitehtuuri on sekä vaatimaton että itsellinen. Museohanke kunnioittaa ja vahvistaa laajemminkin pienen kaupungin perinnettä ja sen elinvoimaa. Hyvä esimerkki on myös Mänttä, joka on vakiinnuttanut paikkansa ympärivuotisen taidekeskuksena ja jossa uusilla, kansainvälistäkin huomiota saavuttaneilla rakennuksilla on oma roolinsa. Molemmat museot ovat tuoneet paikkakunnille uutta vireyttä ja bussilasteittain kulttuurinälkäistä väkeä. Kotkan Kantasataman ja Merimuseon aluetta laajennetaan todelliseksi kulttuuri-palveluitten keskukseksi.

Kulttuurin tilojen rakentamisessa tavoite pitää asettaa aina korkealle. Jos rakennamme uutta tai jos uudistamme, kaksi tavoitetta on täytyttävä: toimivat tilat kulttuurin tuottajille ja kokemuksellinen arkkitehtuuri. Aika ajoin kuulee käytettävän sanontaa, että ”emme sijoita seiniin vaan toimintaan”. Tämä on väärin, sillä molempia tarvitaan, niin toimintaa kuin seiniäkin.

Julkista rakentamista koskevassa keskustelussa toistuu sana monikäyttöisyys. Voitaisiinko kulttuurin palveluita sijoittaa nykyistä enemmän muiden julkisten palveluiden sekaan, samoihin rakennuksiin? Esimerkkejä toki löytyy. Tosin Alvar Aalto kirjoitti jo 1950-luvulla Suomen arkkitehtiliiton puheenjohtajana, että julkinen rakennus on menettämässä arvoasemansa. Hän viittasi juuri tähän monikäyttöisyyden ajatukseen, joka hänen mukaansa latistaa julkisen tilan arkkitehtuurin arkirakentamisen tasolle. Alvarin huomio oli relevantti: latteutta ja keskinkertaisuutta, mitään sanomatonta joustavaa monitoimisuutta on rakennettu aivan liikaa. Arkkitehtuurin suunta näyttää kuitenkin olevan pois erikoisrakennuksista kohti toiminnallisesti yleispätevämpää tapaa. Lisäksi suunta on kohti korjaavaa ja täydentävää

rakentamista, mikä merkitsee myös mahdollisuuksia yllättäville ja persoonallisille kulttuuritilojen ratkaisuille. Kannattaa poiketa vaikkapa Tanssin talossa Helsingin Kaapelitehtaalla!

Tämän artikkelin katsannossa haluaisin nähdä Suomen tulevaisuuden niin, että voisimme risteillä ympäri maata ympärivuotisesti kulttuurikohteiden muodostamien keitaiden verkostossa. Tämä on jo nyt mahdollista, mutta on ryhdyttävä toimiin, jotta keitaiden vedensaanti turvataan.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA – MITÄ EI VOI MITATA, SITÄ EI VOI JOHTAA

Rosa Meriläinen

U seän kunnan ja maakunnan tavoitteena on vahvistaa elinvoimaansa kulttuurilla, mutta harva on asettanut sille mittareita. Mitä ei voi mitata, sitä on vaikea johtaa. Esseessäni hahmottelen mittareita, joilla paikallista tai alueellista elinvoimaa voi kulttuurin osalta mitata.

Myös laadulliset mittarit ovat mittareita. Ne auttavat päättäjää hahmottamaan millaisia vaikutuksia halutaan julkisilla investoinneilla saada.

BRÄNDIMIELIKUVA JA -TUNNETTUUS

Elinvoima-, vetovoima- ja pitovoimatutkimuksissa kulttuuri lasketaan pehmeisiin tekijöihin, jolla alueen henkeä ja mainetta muutetaan. Kaupunkia ei pääsääntöisesti ole yhtään sen viisaampaa verrata yritykseen kuin valtiotakaan, mutta teen sen nyt kuitenkin. Monen arvokkaan yrityksen arvokkain omaisuus on sen brändi. Aineeton pääoma on pääomaa.

Suomalaisista yrityksistä monella vahvalla brändillä on pitkä tarina, täynnä mielikuvia joihin kiinnittyä: Fazer ja Marimekko esimerkkeinä. Esimerkiksi minulle Marimekko symboloi tasa-arvoista, iloista ja vapaata elämäntapaa, jossa naisetkin saa kulkea paljain jaloin kallioilla ja maata varjossa juomassa drinkkejä. Elämä saa olla mukavaa.

Myös osa kaupungeista ja alueista synnyttää vahvoja mielikuvia ja tunnesiteitä. Nämä ovat asioita, joita voi tutkia ja tutkitaankin. Mielikuvat syntyvät toki muistakin elementeistä kuin kulttuurin avulla, mutta jos kaupunki esimerkiksi haluaa vahvistaa omaa brändiään jollakin vetonaulalla, sen tunnettuutta pystyy mittaamaan.

Erottuuko kaupungin oma festivaali muista festivaaleista, mitä mielikuvia siihen liittyy, ja kiinnittyvätkö mielikuvat kaupunkiin? Onko kaupungissa Posankan ja Toripolliisin kaltaisia tunnettuja julkisen taiteen teoksia?

Kaihdan kulttuurin ja taiteen osalta jyrkkiä käsitelmärittelyjä, mutta brändimielikuvan osalta puhuisin erikseen taiteesta. Taiteen vahvuus on omaperäisy-

dessä. Synnytetään jotain uutta, jota muut sitten voivat halutessaan jäljitellä. Monet elämäntavan muokkaajat ovat kiinnittyneet tavalla tai toisella taiteeseen.

Tämä tarkoittaa sekä suomalaisen designin ja arkkitehtuurin suurta tarinaa kuin vaikkapa Bauhaus -liikettä, jossa haluttava moderni elämäntapa liittyi selvästi ajan taiteeseen. Siksi Euroopan unionilla on nyt pyrkimys New European Bauhaus -hankkeella edistää vihreää siirtymää tekemällä kestävästä elämäntavasta taiteen ja muotoilun avulla haluttavaa.

Voisin olettaa, että vaikkapa Kainuun liiton tuore kulttuuriponnistus tehdä Nälkämään laulusta raskaan musiikin versio, olisi sellainen investointi, jonka onnistumista voisi mitata brändimielikuvan ja -tunnettuuden näkökulmasta.

Nälkämään laulu on hyvä esimerkki siitä, että brändimielikuvalla kannattaa olla syvät juuret kulttuuriperinnössä. Maailman arvokkaimpien brändien joukossa on Louis Vuittonin kaltaisia yrityksiä, joiden tarina on toistasataa vuotta vanha. Pitkä historia yhdistettynä uusiutumiskykyyn on se juttu, jolla tunnettuutta rakennetaan. Uskon, että Suomessa on paljon hyödyntämättä taiteen ja kulttuuriperinnön potentiaalia siksi, että ei uskota, että se oma pieni ja kummallinen juttu voikin olla todella arvokasta.

Hyvä esimerkki kulttuuriperinnön kääntämisestä myös taloushyödyksi on saamelaismuseo Siida, joka on luotu yhdessä saamelaisyhteisön kanssa. Se valittiin vuonna 2024 vuoden eurooppalaiseksi museoksi, ja sen ovilaskuriin kirjautui vuonna 2023 138 000 käyntiä. Se on kova luku suhteutettuna Inarin kylän asukaslukuun, joka on 783 asukasta.

UUSIUTUMINEN

Elinvoima vaatii eteenpäinmenoa. On synnyttävä uusia juttuja, uusia yhdistyksiä, uusia intoilunaiheita, uusia tapahtumia. Se vaatii myös sitä, että joitain vanhoja juttuja loppuu. Asiolla on elinkaarensa.

Olen nyt työskennellyt päätoimisena kulttuurilobbarina viisi vuotta. Siitä ajasta olisi ison ajan saanut kulumaan negatiiviseen ja reaktiiviseen toimintaan positiivisen ja proaktiivisen sijaan eli aina jossain joku toimija on menettänyt rahoituksensa ja minä olisin voinut pontevasti soittaa kunnanjohtajalle, että ei, väärin tehty.

Kulttuurialalle on kuitenkin elintärkeää ymmärtää se, että joku asia joskus myös loppuu. Se on tietysti ikävää, jos loppuva asia on se oma harrastus. Olen käynyt paikkakunnilla, joissa on aktiivinen ja monipuolinen kulttuurielämä, mutta silti saatan tavata toimijaa, jota kovasti harmittaa, ettei uusia vapaaehtoisia juuri hänen yhdis-

tykseensä ole tullut ja kaikki aktiivit ovat eläkeläisiä. Samaan aikaan naapuritalossa saatetaan valmistella todella upeaa kulttuuritapahtumaa aivan eri kohderyhmälle.

Tapaan myös säännöllisesti kulttuurituottajaksi opiskelevia nuoria, sillä heidän avullaan saan tärkeää tietoa paitsi siitä millaisia nuoria alalle hakeutuu, myös kuulen heidän kokemuksiinsa työharjoittelusta. Eräs opiskelija kertoi harjoittelustaan seutukaupungissa, jossa oli harmiteltu, ettei kaupunkilaisia kulttuuri kiinnosta. Kaupunki järjesti perinteistä runotapahtumaa kirjastossa ja voivotteli, etteivät nuoret tule. Nuori kulttuurituottaja oli ujusti ehdottanut, että ehkä nuoret toivovat jostain muuta.

Olisi tietysti hienoa, jos ihmisillä olisi loputtomasti aikaa ja kunnalla loputtomasti rahaa. Silloin riittäisi vapaaehtoisia, kävijöitä ja rahoitusta myös jokaiselle uudelle jutulle, ilman että yhdenkään vanhan jutun täytyy kuolla. Kuplettilaulajien tilalle syntyi jotain uutta. On ymmärrettävää, että äänilevykauppoja ei enää ole kaikkialla.

Olen nuorena ollut Tampereella mukana kuntapolitiikassa ja muistan erään pitkän linjan herran kertoneen, että onneksi meillä ei ole enempää taidekoulutusta kaupungissa, koska muuten kaikki vastavalmistuneet taideopiskelijat jo kohta perustavat oman teatterin ja vaativat sille rahaa. Minusta siinä on oivallisesti muotoiltu positiivinen ongelma: jos kaupungissa on nuoria taiteilijoita täynnä tekemisen paloa.

Vuosikymmenestä toiseen muuttumattomana jatkuva kulttuurinrahoitus kyllä voi onnistua tappamaan nuoruuden innon, mutta onneksi useimmissa kaupungeissa on oltu varsin ketteriä. Uutta on syntynyt ja esimerkiksi Tampereen kulttuurielämän vahvuuksia on sitkeästi kukkiva underground.

Joskus kunta tai valtio leikkauksillaan tappaa elinvoimaisen ja uudistumiskykyisen kulttuuritoimijan. Se on yksiselitteisesti tyhmää, sillä kulttuuri on pääsääntöisesti erittäin halpa keino vahvistaa kunnan elinvoimaa ja tarvitsee useimmiten myös julkista rahoitusta. Kerran lakkautettu harvoin enää käynnistyy uudestaan, ja jos tapahtuma ei ole kokenut luonnollista kuolemaa, tilalle ei nopeasti välttämättä synny mitään uutta. Jää vain ankea takapajuinen peräpeiliin katseleva persläpi, jossa ei tapahdu mitään.

Uusiutumiskyky kulttuurin elinvoiman mittarina voisi olla vaikka uusien kulttuuriyhdistysten, uusien luovien alojen yritysten, uusien taiteilijoiden ja uusien tapahtumien tulo paikkakunnalle.

YHTEISÖLLISYYS

Suomessa on ollut niin pitkään monipuolinen ja rikas matalan kynnyksen kulttuurielämä, että sitä on totuttu pitämään itsestäänselvyytenä. Olemme tottuneet siihen, että lapselle löytyy vaikka mitä harrastusmahdollisuuksia ja useimmiten vielä todella edullisesti. Yhdistykset eivät kuitenkaan pysty pyörittämään kaikkea tätä kivaa ja tärkeää ilman asianmukaisia toimintaedellytyksiä.

Paikallisiin kulttuuriyhdistyksiin ei siis kannata suhtautua kuin poishätisteltäviin hyönteisiin, jotka ärsyttävästi surisevat ympärillä rahaa kerjäten. Sen sijaan kuntapäätäjien kannattaa olla säännöllisesti tekemisissä yhdistysten kanssa ymmärtääkseen niiden toimintaedellytyksiä, toiminnan luonnetta ja laajuutta.

Monessa pienessä suomalaisessa kunnassa nimittäin tehdään aivan ihmeitä. Suomea kiertäessäni jaksan aina hämmästyä pikkupaikkakuntien teatteriyhdistyksistä, jotka kykenevät nostamaan lavalle perheitä lapsista isovanhempiin, ja keräämään yleisöön kaikki kynnelle kykenevät isolta alueelta. Kesäteatteriskenemme onkin kansainvälisesti aivan ainutlaatuinen yhteisöllisyyden ilmentymä.

Toinen ainutlaatuinen ylöpydenaihe, joka tuottaa yhteisöllisyyttä ja elinvoimaa Suomen kesässä on taidefestivaalit. Missään muualla maailmassa ei pääse tässä mittakaavassa nauttimaan pikkupaikkakunnilla klassisen musiikin tapahtumista. Niiden sieluna on usein taidemusiikin ammattilaiset, jotka osoittavat valtavaa antamisen halua ja talkoohenkeä pitääkseen yllä toistan epätodennäköisempiä tapahtumia. Itse olen ollut mukana esimerkiksi mökkipaikkakuntani Hetan musiikkipäivillä, joka on maailman pohjoisin taidemusiikin tapahtuma. Monet vaikeat vuodet se on selvinnyt, tekijöinään kourallinen vapaaehtoisia ja seurakunnan kulttuuritahto.

Yksi parhaista koronan jäljiltä syntyneistä kulttuurialaa uudistavista raporteista on ollut OECD:n The Culture Fix. Se suosittelee jäsenmaita investoimaan kulttuuriin. OECD ei kuitenkaan tarkoita investoinnilla jotain sellaista, joka tuottaa välitöntä tuloa. Se muistuttaa, että myös matalan kynnyksen yhteisöllisyyttä lisäävästä ja segregaatiota vähentävästä kulttuuritoiminnasta on taloushyötyä. Hyvinvoiva yhteiskunta on myös taloudellisesti kestävä. Kulttuuri on itsestäänselvästi osa hyvinvointitaloutta, mutta ilahduin siitä, että nimenomaan OECD muistuttaa taloushyödyistä, jotka tulevat siitä, että alueen nuorille on kivaa tekemistä, joka koaa heidät yhteen.

Suomessa yksi yhteisöllisyyden kivijaloista on kirjasto. Useilla paikkakunnilla kirjastot tavoittavat ihmisiä laajasti eri väestöryhmistä ja toimivat yhteisenä olohuoneena. Useassa kaupungissa on myös investoitu, tai ollaan investoimassa kult-

tuuritaloihin, joissa on monipuolisesti erilaista toimintaa kirjastoista galleriatilaan ja kahvilasta black boxiin. Esimerkiksi Raaseporin Fokus on upeasti toimiva tila. Investointi näkyy myös siinä, että lukeminen ja lukutaito vahvistuu: uudet tilat ovat lisänneet kirjaston lainausmääriä 20 %.

Yhteisöllisyyden osalta minä mittaisin sitä, onnistuuko toimija saamaan erilaisia kävijöitä samoihin tiloihin eli onnistutaanko sekoittamaan eri väestöryhmiä kommunikoimaan keskenään. Näin kannustetaan houkuttelemaan mukaan esimerkiksi maahanmuuttajia.

TILASTOT KERTOVAT

Aivan kuten monet maakuntajohtajat ovat oppineet mittaamaan työssä onnistumistaan sillä, ovatko saaneet lobattua tienpätkän, joka kulkee vain oman maakunnan alueella, kuntapäättäjät näkevät elinvoiman mittarina kunnan asukasluvun kasvun. Useimmissa kunnissa se tulee joka tapauksessa laskemaan, joten elinvoima kannattaa ajatella toisin. Minä mittaisin matkailijoita, joita voidaan aina houkutella lisää. Lisäksi kulttuurialan talous- ja työllisyyslukujen sisällä mittaisin erityisesti luovan alan yrittäjien määrää. VTT:n mukaan luovien alojen liikevaihto oli vuonna 2022 noin 14 miljardia euroa. Se syntyi 130 000 pienyrittäjän ja yksinyrittäjän verkostoissa. Pieni on siis lopulta paitsi kaunista, myös isoa.

VOIKO KULTTUURIN VAIKUTTAVUUTTA TUTKIA?

Marjo Mäenpää

Yritän toden teolla miettiä kulttuurin kaikkia mahdollisuuksia ja merkitystä. Pulaan ajatuksissani uudelleen ja uudelleen yöpöydälläni odottavaan sienikirjaan. Korvasieniä on käsillä, mikä olisi virkistävämpää kuin tarpoa surullisilla hakkuuaukioilla kaivelemassa raikattuja soraomonttuja – ja löytää suloinen lohdutus, korvasieni! Joo, ei. Tämä on vähän kaukaa haettu vertaus kulttuurin vaikutuksesta. Ajatuksessani on se, että kulttuuri on samanlainen näkymätön valtakunta kuin sienirihmastot (Sheldrake, 2020). Maailman suurimmat orgaaniset eliöt kannattelevat kaikkea elollista. Ymmärrän kulttuurin samoin. On välillä mahdotonta puhua tai kirjoittaa kulttuurin vaikuttavuudesta ja merkityksestä, kun se on määrittelemätön ihmisen toimissa mukana oleva energiaa liikuttava rihmasto.

Meidän maailmassamme kulttuurin kuitenkin halutaan nähdä vaikuttavan jollain hyödyllisellä tavalla. Kulttuuri ja varsinkin taide nähdään menoerinä. Kulttuurin halutaan tuottavan jotakin koska kulttuurin tuottaminen maksaa. Halutaan vaikuttavuutta ja mittaustuloksia. Vaikka kulttuurin ja taiteen ansaintalogiikat ovat epämääräisiä on yritettävä löytää päteviä taloudellisia syitä puolustaa ja tukea kulttuuria. Yleisen käsityksen mukaan kulttuuri on hyödyllinen hyvinvoinnin ja talouskasvun vipuvartena tai maakuvan kirkastajana.

Kulttuurin määrittely on kulttuuripolitiikan tekijöille ja tutkijoille tärkeää – tämä vaikuttaa siihen, miten kulttuuria tuetaan tai säädellään. Kun kulttuuria määritellään, voidaan puhua instituutioista – niistä rakenteista, jotka tuottavat kulttuuria ja taidetta. Kun ajattelen rihmastoja liitän kulttuurin kansalaisyhteiskunnan sisällä olevaan kanssakäymiseen ja erilaisia yhteisöjä sitovaan sosiaaliseen pääomaan ja taiteen näkyvään läsnäoloon yhteiskunnassa.

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore on määritellyt tutkimustiedon tärkeimmäksi kohderyhmäkseen päätöksentekijät. Kulttuuripoliittisten toimenpiteiden vaikuttavuus on tutkimusta, jota tehdään ennen kaikkea päätöksenteon tueksi. Turun yliopiston erikoistutkija, dosentti Pekka Kettunen neuvoo, että vaikuttavuutta tutkiessa olisi hyvä tietää, minkä asian halutaan vaikuttavan jollain tavalla. ”Vai-

kuttavuuden arvioinnin edistämiseksi tulisi tarkasteluun poimia yksittäisiä julkisen kulttuuripolitiikan toimenpiteitä ja kysyä: mihin kyseisellä toimenpiteellä pyritään ja miten sen tavoitteiden toteutumista voidaan arvioida.” (Kettunen, 2016, s. 10.) Julkista kulttuuripolitiikkaa ohjaavan ministeriön strategiassa tämän hetkisinä tavoitteina on, että taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset ovat parantuneet ja tuotannon ja jakelun muodot monipuolistuneet vuoteen 2025 mennessä, että osallisuus kulttuuriin on lisääntynyt ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa ovat kaventuneet. Lisäksi tavoite on, että ensi vuoteen mennessä kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen (OKM, 2017).

Pekka Kettunen ohjeistaa edelleen: ”Mikäli tulokset saavutetaan, toiminnan vaikuttavuus on todennettua. Englanniksi kysytäänkin ”what works” (mikä toimii). Vaikuttavuuden arvioinnin edistämiseksi tulisi kulttuuripolitiikan pyrkimyksiä konkretisoida ja näin luoda edellytyksiä vaikuttavuuden arvioinnille.” (Ibid.) Kettunenkin muistuttaa, että kulttuuripolitiikalle ei aina ole tarpeen asettaa tulostavoitteita. Kulttuurin tuottaminen ja kehittäminen voi perustua monenlaisiin motiiveihin ja saada aikaan monenlaisia seurauksia.

Cuporen tutkimukset kulttuuripolitiikan vaikuttavuudesta ovat kanavoituneet monille kulttuuripolitiikan alueille. Festivaalien aluetaloudellisista vaikutuksista tehdyssä tutkimuksessa verkostot ja yhteistyö ovat tärkeitä elinvoiman lisääjiä. Tutkimuksen mukaan myös pienemmällä paikkakunnalla arvokasta on kansalaisten osallistuminen (Luonila & co, 2022). Julkinen rahoitus tapahtumille tutkimuksen mukaan kanavoituu toisenlaisin perustein (Luonila & co, 2019). Ikäihmisten hyvinvointiin liittyy parhaimmillaan myös kulttuurihyvinvointi. Tutkimuksen mukaan taiteilijoiden työllistyminen soite-sektorille toisi merkittävän lisän tähän ikäihmisten hyvinvointiin. Esteenä on vain resurssit ja asenteet (Ruokolainen & co, 2023). Tutkimuksen mukaan taide- ja kulttuuri on sekä kulttuurin että innovaatio toiminnan ytimessä. Luova talous alkaa luovuuden kasvattamisesta jo esiopetuksessa ja kouluissa (Kanerva & co, 2023).

Tutkimuksen toimeksiantojen tavoitteet ja toiveet ovat usein eri kuin tutkimustulokset. Festivaalien aluetaloudesta ei löytynyt selkeää panos-tuotossummaa aluetaloudesta vastaaville kuntapäätäjille (Luonila & co, 2022). Sipilän hallituksen kärkihankkeiden toimenpiteitä tutkittaessa tavoitteita on edelleen, kahdeksan vuoden jälkeen vaikea hahmottaa. ”Kärkihankkeen tavoitteet olivat monitahoiset ja epäselvät. Osin siksi sen pitkäaikaista vaikuttavuutta on vaikea todentaa,” tutkijat toteavat. (Jakonen & co, 2024).

Pekka Kettunen rohkaisee tutkimukseen, tiedon käyttöön ja sektoreiden väliin yhteistyöhön. ”Lääketieteen piirissä esimerkiksi ei niinkään neuvota vaikuttavuuden arvioinnin tekemiseen, vaan tutkimustiedon hakemiseen. Voisiko kulttuuri toimia samalla tavalla, hakea tietoa siitä, mikä toimii. Miten muissa maissa toimitaan, onko löydettävissä hyviä keinoja (*what works*) vahvistaa kulttuurin perustaa ja luovan työn toimintaedellytyksiä sekä kansalaisten kulttuuriosallistumista unohtamatta kulttuurin taloutta. Ehkä vertailun avulla olisi löydettävissä myös uudenlaisia julkisen sektorin, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan toimien yhdistelmiä.” (Kettunen, 2016, s. 36.) Mallien hakeminen muualta onkin pätevä metodi tutkimukselle mutta politiikan tekoon sitä ei useinkaan haluta soveltaa.

Cuporen kahdennenkymmenennen toimintavuoden jälkeen rupesin epäilemään, että tutkimustulostemme kohderyhmää ei ole tavoitettu. Kulttuuripolitiikkaa koskevia päätöksiä ja toimenpiteitä ei tehdä tutkitun tiedon perusteella – tai tietoa ei ole saatavilla. Kulttuuripoliittisten strategioitten tavoitteet katoavat kulloissakin hallitusohjelmissa. Kulttuurin perusta ei tunnu vahvistuvan, osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin tuntuu onnistuvan kovin epätasaisesti, luovan työn tekeminen monilla aloilla on kärsinyt ensin rajusti koronapandemiasta ja nyt julkisen rahoituksen leikkauksista. Kulttuuri mainitaan usein juhlapuheissa mutta juhla kalu on paljasjaloin.

Kulttuurin ja taiteen parissa työskentelevät ja elävät ovat tottuneet olemaan puolustuskannalla ja väliin mustasukkaisesti vaatimaan omaa osaansa huomiosta. Valtion strategioissa ja toimenpideohjelmissa kulttuurille ei useinkaan näytä olevan sijaa. Kestävän kehityksen ohjelmissa, innovaatiopolitiikassa kulttuuri-sana ei juurikaan esiinny. Laajassa mittakaavassa on ehkä vaikea ymmärtää, että taide on kaiken näkyvän ytimessä. Oikeita kulttuuripoliittisia tekoja tarvitaan kun kasvatetaan taiteilijoita ja muotoilijoita. Taiteellista ammattitaitoa tarvitaan, kun kehitetään peliteollisuutta, lastenohjelmia, kirjan kansia, uutislähettyksiä, huonekaluja, auton istuimia, talvitakkeja, uusia rakennuksia ja ikkunaverhoja.

Ennakkoluuloton yhteistyö on vaikea laji. Olisi mainiota saada taiteilijoita työhön hyvinvointialalle ja insinööritoimistoihin. Kulttuuriala tarvitsee ammattilaisia monenlaisista lähtökohdista. Hyvä aloite oli Taiken toteuttama *Taide osana organisaatioita* eli TOO-hanke 2019–2022. Sen tavoitteena oli tehdä näkyväksi taiteellisen osaamisen uudenlaista soveltamista ja tuoda taiteilijan asiantuntijuutta laaja-alaisesti yhteiskunnan eri osa-alueille (Taike). Myös strateginen ohjaus ja tuki vaatii monialaisuutta. Selvitimme Cuporessa, että kulttuurin julkisesta rahoituksestakin

vastaa nykyään monta hallinnon alaa. Rahoittajat vain eivät keskustele keskenään. (Sokka & co, 2022.)

Mitkä ovat kulttuurin ja taiteen tavoitteet? Onko kulttuurin tehtävä vahvistaa (talous)kasvua, kehitystä ja kansanterveyttä? Jos kulttuuri aidosti ymmärrettäisiin yhteistyötä ja yhteisöjä synnyttävänä, sivistystä, hyvinvointia, kauneutta, mielihyvää, jännitystä, rentoutusta, vetovoimaa ja pitovoimaa, huoltovarmuutta, taloutta ja innovaatioita kannattelevana kehityksen vipuvartena kulttuuri ei ehkä aina jäisi marginaaliin.

Jonkinlaista kulttuuria on aina ollut olemassa. Me itse voimme valita, mikä on niin kestävä, että sitä jää vielä perinnöksikin. Mielestäni kulttuuri kietoutuu jokaisen elämään juuri niin voimallisesti ja vaikuttavasti niin kuin sienirihmastot. (Varoitus, teen juonipaljastuksen:) Kulttuurin lyhytaikaista ja pitkäkestoista vaikuttavuutta voisi tutkia kuten kirjoittaja sienikirjani lopussa – hän kuvaa omaa hiiva-sienikokeiluaan ”...ja pää pyörällä makasin raukeana hiivan ihmeellisen aineenvaihdunnan vaikutuksen alaisena.” (Sheldrake, 2020. s. 253.)

LÄHTEITÄ

- Jakonen, O. & Ruokolainen, O. (2024). *Juurtuiko mikään? Hallitusohjelman 2015 kulttuurin kärkihankkeen seuranta*. Cuporen työpapereita 23. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö.
- Kanerva, A., Oksanen-Särelä, K., Leppänen, A. & Kurlin Niiniaho, A. (2023). *Musiikin opintopolut*. Cuporen verkkojulkaisuja 70. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2023/musiikin_opintopolut_raportti_cupore.pdf
- Kettunen, P. (2016). *Näkökulmia kulttuuripoliittikan vaikuttavuuteen*. Cuporen työpapereita 1/2016
- Luonila, M., Kurlin, A., Karttunen, S. & Mäenpää, M. (2019). *Taide- ja kulttuurifestivaalien vaikuttavuus: opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraiset valtionavustukset festivaaleille vuonna 2018*. Cuporen verkkojulkaisuja 52. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2019/cupore_festivaaliraportti_2019.pdf
- Luonila, M., Ruokolainen, O., Oksanen-Särelä, K., Kurlin Niiniaho, A., Vähäsantanen, S. & Karppinen, A. (2022). *Taide- ja kulttuurifestivaalien aluetaloudelliset mekanismit: Aluetalousvaikutusten mittaamisen haasteet ja mahdollisuudet*. Cuporen työpapereita 18. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2022/taide-ja_kulttuurifestivaalien_aluetaloudelliset_mekanismit_cuporen_tyopapereita_18.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittikan strategia 2025* (2017) <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>
- Ruokolainen, O., Jakonen, O., Oksanen-Särelä, K., Lahtinen, E. (2023). *Kohti kestäviä ratkaisuja? Ikäihmisten kulttuurihyvinvointi ja taiteilijoiden toimintaedellytykset*. Cuporen verkkojulkaisuja 76. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore.
- Ruokolainen, O., Jakonen, O. & Lahtinen, E. (2023). *Kohti kulttuurihyvinvointialueita - Tilanekuvia taiteilijoiden toimintaedellytyksistä*. Cuporen tietokortteja 11. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_11_iko_valmis.pdf
- Sheldrake, M. (2020) *Entangled Life. How Fungi Make our Worlds, Change Our Minds, and Shape Our Futures*. (Suom. Ulla Lempinen, *Näkömätön valtakunta. Miten sienet muokkaavat maailmaamme, mielimme ja tulevaisuuttamme*, Gummerus Kustannus Oy, Helsinki, 2024)
- Sokka, S., Jakonen, O., Leppänen, A. (2022). *Valtion rahoitus kulttuurille*. Cuporen tietovihko 5. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_kulttuurinrahoitus_tietovihko_2022.pdf
- Taie - Too-hanke (2018–2022) <https://www.taie.fi/fi/taie-vaikuttaa/ohjelmat-ja-projektit/taiteilijan-asiantuntijuuden-ja-valittajatoiminnan>

KULTTUURIN JA KOTISEUDUN YHTEYDESSÄ ON VOIMAA

Markku Mäkijärvi

Olen kotoisin Savonlinnasta. 1960- ja -70 luvuilla Savonlinna oli vireä kaupunki, jonka kesään mahtui monenlaista kulttuuritapahtumaa. Kesän huipennus oli tietenkin oopperajuhlat. Äitini lauloi Savonlinnan Oopperakuorossa ja veljeni kanssa vietimme monta jännittävää kesäpäivää Olavinlinnassa katsoen ja kuunnellessa kuoron ja oopperan harjoituksia ja kenraaliesityksiä – satoi tai paistoi. Mieleeni jäivät upean musiikin lisäksi lähtemättömästi kirkas sininen taivas linnanmuurien yllä, pääskysten kirkuna ja kovat sadekuurot, jotka loivat harjoituksiin ja esityksiin ainutlaatuiset puitteet.

Jälkikäteen ajatellen erilaiset kulttuurielämykset kuuluivat lapsuuteni arkeen ja tulivat vastaan kaikkialla: musiikinopetus ja bändi koulussa, taidenäyttelyt Retretissä, teatteriesitys Putkinotkossa, erilaiset perinneruoat ja käsityöläistavarat Savonlinnan kauppatorilla. Musiikkiopistossa sain perehtyä pianonsoiton kiehtovaan maailmaan innostavien opettajien johdolla. Oma lukunsa oli sitten sukujuhlat ja muut, joissa äidin ja siskosten laulu sekä enojen humpppaorkesteri olivat usein illan kohokohtia.

Kotiseutu, perhe ja suku antavat mielestäni ihmisen kulttuuriharrastukselle syntymäleiman, joka kestää läpi elämän. Lapsuudessa ja nuoruudessa kulttuuri musiikki, nähdyt taideteokset ja koetut kulttuurielämykset säilyvät muistissa ja rakentavat yksilöllistä kulttuuriminää, joka kasvaa ja kehittyy koko elämän. Kotiseudulla ja kulttuurilla on kuitenkin aivan erityinen yhteys: niihin liittyy vahvoja tunnemuis-toja hajuineen ja makuineen, joihin voi aina mielessään palata. Ja usein ainakin osan niistä haluaa kokea uudelleen, jos se vain on mahdollista. Tämä selittää monien suomalaisen kesätapahtumien aikaisemmin vankan perussuosion vuodesta toiseen. Vanhemmat vievät lapsensa ja usein ystävänsäkin lapsuutensa maisemiin, jolloin lapset, ystävät ja tuttavat saavat mahdollisuuden tutustua näihin ainutlaatuisiin

elämyksiin asiantuntevan oppaan johdolla. Näin on tapahtunut ainakin omalla kohdallani.

Nyky-Suomessa kotiseudun ja kulttuurin ikaikainen yhteys on kuitenkin vaarassa katketa. Monien perinteisten kulttuuritapahtumien rahoitus on vaakalaudalla. Maaseutu autioituu ja syrjäisemmät taajamat hiljenevät, jolloin kulttuuritapahtumien perinteinen paikallinen tuki väkisinkin vähenee tai loppuu. Pääsylipputulot ja vapaaehtoistyö yksinään eivät enää riitä tapahtumien järjestämiseen vaan tarvitaan yhteiskunnan, yritysmaailman ja kolmannen sektorin tukea. Suurin osa näistä tapahtumista ei suinkaan tavoittele varsinaisesti taloudellista voittoa, mutta tappiollinen taloudellinen tulos on kyllä ongelma.

Valitettavasti lahjoitus- ja rahankeräyskulttuuri on Suomessa vielä aika kehittymätöntä eikä tällä ole useimmissa tapahtumissa suurta merkitystä joitakin poikkeuksia lukuunottamatta. Suomalaiset säätiöt ja lahjoittajat eivät myöskään ole nähneet laajemmassa mitassa kulttuurin ja kotiseudun välistä kohtalonyhteyttä vaan toteuttavat omia tarkoituksiaan usein aika lyhytjänteisesti tukien pääasiassa yksittäisiä, yleisöä koskiskelevia projekteja kuuluisien taiteilijoiden nimillä ratsastaen. Yritysten tuki on usein, ehkä ymmärrettävästikin, vain määräaikaista eikä kykene luomaan kestävää rakennetta ja pysyvää toimintaa.

Suomalaisen kulttuurin pelastamiseksi tarvitaan uusi yhteiskuntasopimus. Ensinnäkin valtion tulee tunnustaa ratkaiseva roolinsa ja kantaa vastuunsa pitkäjänteisesti kansakunnan kulttuuriperinnön säilyttämisessä ja kehittämisessä. Valtio rahoittaa nykyään valtaosan sosiaali- ja terveydenhuollosta ja olisi todella epäviisasta olla hyödyntämättä kulttuurin tutkitusti positiivisia vaikutuksia kansalaisten terveyteen ja hyvinvointiin. Kulttuuri lisää tutkitusti terveyttä (WHO 2019). Taiteen on todettu edistävän terveyden säilymistä ja hyvinvointia. Laulua ja tanssia käytetään terveydenhuollossa osana monien potilasryhmien hoitoa ja tukemaan paranemista. Kulttuurin kulutuksen on todettu pidentävän elinikää. Biomusiikkitieteelliset tutkimukset osoittavat lisääntyvästi musiikin positiivisia vaikutuksia varsinkin mielen terveyteen, jonka horjumisen alkaa olla yksi nyky-yhteiskunnan suurimmista terveysongelmista varsinkin lapsilla ja nuorilla.

Toiseksi alueellisten toimijoiden – kuntien, yritysten ja järjestöjen – kannattaa panostaa kulttuuritapahtumiin ja -instituutioihin ylläpitääkseen ja vahvistaakseen alueen elinvoimaa ja suomalaisten yhteyttä kotiseutuun myös kulttuurin kautta. Kulttuuriharrastukset kannattaa tuoda tarjolle mahdollisimman varhain, jolloin ne todennäköisesti lankeavat hedelmälliseen maaperään ja tuottavat iloa koko elämän

ajan. Kulttuurin ja kotiseudun kohtalonyhteyttä kannattaa erityisesti vaalia – siinä on alkukantaista voimaa.

Kolmanneksi meidän tulee rakentavassa hengessä haastaa säätiöitä, lahjoittajia, tukijoita ja rahastoja havahtumaan kulttuurin merkitykseen ihmisten hyvinvoinnissa ja kansakunnan elinvoimassa niiden omia alkuperäisiä hyviä tarkoituksiperiä tukien ja vahvistaen.

Lopuksi jokaisen meistä kannattaa tukea omalla henkilökohtaisella panoksellaan – isolla tai pienellä – kulttuuria, koska se tutkitusti tuottaa parempaa elämää ja terveyttä!

KAIKKI UUSI SYNTYY KULTTUURISISTA MERKITYKSISTÄ – EI TALOUDESTA

Marko Nenonen ja Rudolf Laine

Innovaation motiivi voi olla taloudellinen mutta emme keksi sitä taloudesta vaan kulttuurisista lähtökohdista. Siksi kulttuurisilla merkityksillä on yhteiskunnassa paljon vahvempi ja myös käytännöllisempi rooli kuin tavallisesti ymmärretään.

KERRAN MAAILMAN OLI NOLLASUMMAPELIÄ

Eliteoreetikot erottavat toisistaan nollasummapelit ja ei-nollasummapelit. Nollasummapelissä yhden pelaajan voitto on toisen tappio ja päinvastoin. Pelaajien voittojen summa on nolla. Kaikki eivät voi hyötyä yhtä aikaa.

Maaailma ilman talouskasvua on nollasummapeli. Jos resurssit eivät kasva, ainoa tapa lisätä omaa osuuttaan resursseista on ottaa ne joltakulta toiselta. Ennen teollista vallankumousta taloudellinen ja teknologinen kehitys oli tavallisesti niin hidasta, että enempää resurssit kuin hyvinvointi eivät merkittävästi kasvaneet yksilön elämän aikana. Niinpä ihminen ei voinut kokea tai edes odottaa elintasona paranevan elinaikanaan.

Ennen teollistumista ja niin sanottua modernia aikaa yhteiskunnissa ajateltiin tavallisesti nollasummapelin mukaan. Toki ahkera maanviljelijä tai toimelias kauppias saattoi parantaa asemaansa enemmän kuin muut. Uuden arvon luominen sijoittamalla innovaatioihin oli kuitenkin vaikeaa ja menestys epätodennäköistä. Varmempi keino oli koventaa alaiensa riistoa ja ystävystyä vallanpitäjien kanssa, jotka järjestivät etuja suosikeilleen.

Kuningas, joka halusi kansakunnastaan suuren ja mahtavan, ryhtyi tavoittelemaan muiden valtioiden voimavaroja. Maa-alue on luonnostaan nollasummapeli, sillä tuottavaa maata oli miehittämättä vain vähän. Yhden voitto oli aina toisen tappio. Sota olikin tavallisesti tehokkain keino valtakunnan mahdin kasvattamiseen.

Tällainen maailma suosi pysähtyneitä, monotonisia ja hierarkkisia valtarakenteita. Säätynsä rajoja oli vaikea rikkoa. Maailma nähtiin luonnostaan antagonistisena erilaisten kansallisten, etnisten ja uskonnollisten ryhmien välillä mutta myös

yksilöiden ja esimerkiksi heimojen, alueiden ja sukujenkin välillä. Kaikkien nähtiin kilpailevan samoista resursseista ja samojen ihmisten suosiosta.

KUN NOLLASUMMAN MAAILMA KATOSI

Teollinen vallankumous muutti kaiken. Se muutti nollasummamaailman ei-nollasummamaailmaksi, positiivisen summan maailmaksi. Kun resurssit – siis talous – kasvavat, se tarkoittaa kahta asiaa: jakamista on syntynyt lisää mutta tavalla, että yhden vaurastuminen ei ole välttämättä muilta pois.

Se ei tarkoita, että varallisuuden kasvu jakautuisi tasapuolisesti. Silti köyhätkin voivat olla vähemmän köyhiä. 1900-luvun lopulla ensimmäisen kerran ihmisten enemmistö ei elänyt alinomaisessa puutteessa ja kurjuudessa.

Teollistuminen synnytti historiassa ennen näkemättömän varallisuuden kasvun. Uudet teknologiset ratkaisut merkitsivät, että investoinnit tulevaisuuteen voitiin uskoa tuottavammiksi ja varmemmiksi kuin ennen.

Ja niiden tuotto ylittikin kaikki toiveet ja ennustukset. Rikkauksia voitiin luoda aivan eri tavalla kuin ennen. Maaomaisuuteen nojaavan aatelin rinnalle tuli teollisuuspohattoja ja kapitalisteja. Sen lisäksi syntyi miljoonien ja taas miljoonien korkeasti palkattujen ammattilaisten uusi joukko.

Uudet rahakkaat vaativat myös poliittisia oikeuksia sekä lain turvaamaa omaisuuden suojaa. Jo keskiajalla säädettiin Englannin kuuluisassa Magna Carta -sopimuksessa (1215), että kuningas ei voi ryöstää muiden omaisuutta ilman laillisen oikeusjärjestelmän tuomiota. Kukaan ei ollut lain yläpuolella.

KAIKKI UUSI SYNTYY KULTTUURISISTA MERKITYKSISTÄ

Nollasumman maailma ei kokonaan kadonnut, mutta pitkällä tähtäimellä menestys on suurempi ja kestävämpi niillä, jotka pystyvät toimimaan positiivisen summan maailmassa.

Kun nollasumman maailma ei hallitse, yksilöllisyyden merkitys korostuu uudella tavalla. Menestyminen ei uhkaa muiden hyvinvointia, joten se tekee poliittisesta ja sosiaalisesta elämästä helpomman ja turvallisemman kuin nollasummapelin maailmassa. Pelisäännöt yhtenäistyvät ja tasa-arvoistuvat tavalla, joka sallii useamman toimijan tasa-arvoisen aseman. Pelisääntöjen yhtenäistyminen suosii yhteistyötä ja ennustettavuutta.

Yksilön aseman tunnustaminen on suvaitsevaisuuden alkua. Yksilön vapaus ei silti demokratiassa ole koskaan ehdotonta, koska toiselle ihmiselle on annettava sama vapaus ja arvo, minkä itselleenkin ottaa.

Teollistuminen luoma länsimaiden nopea vaurastuminen sekä yksilönvapaus ja suvaitsevaisuus liittyvät yhteen. Tämä kytkös johdatti kehittämään niitä arvoja ja sosiaalisen säännöstön muotoja, jotka kuuluvat länsimaisen markkinatalousjärjestelmän piirteisiin. Vaikka kaikkia ongelmia, edes köyhyyttä, ei ole voitettu, hyvinvoinnin kehitys on ollut länsimaissa historiallisesti ainutlaatuisia.

Yksilön suhteellisen vapaa asema on kenties tärkein seikka Euroopan poikkeuksellisen nousun taustalla keskiajan jälkeen. Eritoten Luoteis-Euroopassa ihmisillä oli melkoinen vapaus päättää tekemisistään – hyvässä ja pahassa. Suku, yhteisö tai alamaisuus eivät kahlinneet samalla tavalla kuin monissa muissa kulttuureissa.

Kaikki uusi, minkä ihminen löytää ja keksii, syntyy kulttuurisista merkityksistä. Ihminen ei luo vain älyllään; *kulttuurinen oppiminen* on usein menestyksen kopioimista. Tämä ei tarkoita halpoja jäljitelmiä vaan kulttuurisen oppimisen tärkeintä seikkaa: kulttuurissaan ihminen tallentaa ja käyttää tietoa ja perinteitä, jotka kulkevat sukupolvelta toiselle ja kulttuurista toiseen. Ajan myötä parhaita ratkaisuja toistetaan enemmän kuin huonoja. Se on kulttuurisen oppimisen evoluutiota, jos niin haluaa sanoa.

Kulttuuriseen oppimiseen vaikuttavat monet seikat. Miksi teollinen vallankumous ei syntynyt Kiinassa tai Intiassa, jotka olivat Euroopan maita mahtavampia imperiumeja? Historioitsija *Prasanna Parthasarathi* sanoo teoksessaan *Why Europe Grew Rich and Asia Did Not* (2011) sen johtuneen siitä, että motiivia uudelle energiataloudelle, kivihillelle, ei Aasiassa ollut. Isossa-Britanniassa oli toisin, sillä siellä metsät olivat jo vähissä. Kivihillen käyttö tuki rautateollisuutta ja Lontoon lämmitystä.

Mutta tämä taloudellinen motiivi oli vain yksi syy. Aasiassa yrittäjät eivät voineet toimia oman päänsä mukaan sillä tavalla kuin Isossa-Britanniassa. Valtion, ruhtinaiden ja virkamiehistön ehdoton valta rajoitti mahdollisuuksia. Siksi kulttuurista ei tullut muutoksen voimaa, vaikka tiede, taide ja kulttuuri kukoistivat Aasiassa kenties vahvemmin kuin Euroopassa.

Motiivi voi siis olla taloudellinen, mutta uuden luominen syntyy kulttuurisista merkityksistä.

Nollasummapeli tuntuu luonnolliselta maailmassa, jossa resurssit ovat rajallisia. Talouden resurssit ovat aina rajallisia, joskin tärkeämmäksi seikaksi on koituksissa luonnonolojen järkkäminen.

Sen sijaan kulttuuriset resurssit eivät ole samalla tavalla rajallisia. Kulttuurissa voidaan luoda periaatteessa rajattomasti ja yllättävästi uusia muotoja, tapoja ja

asioita, jotka muuttavat maailmaa nopeasti. Tämän seikan ymmärtäminen johtaa näkemään kulttuuristen merkitysten arvon paremmin kuin yleensä on tapana.

Biologiassa evoluutio on hidasta mutta yhteiskuntaelämässä uusi tapa voi syntyä nopeasti. *Joseph Henrich* havainnollistaa asiaa kirjassaan *The Secret of Our Success* (2015). Tyynenmeren Oseanian saaristoryhmän alueelta tunnetaan valtava määrä erilaisia ongenkoukkuja. Ne sopivat eri tavalla erilaiseen pyyntiin. Tällaiset keksinnöt syntyvät ja leviävät toisella tavalla kuin niiden peippojen erilaiset nokat, joita Charles Darwin tutki evoluution osana.

Periaatteessa kuka tahansa voi keksiä paremman ongenkoukun johonkin tarpeeseen. Siksi kulttuurisessa luomisessa resurssit eivät rajaudu samalla tavalla kuin taloudessa ja luonnossa. Teknologisen innovaation motiivi voi olla taloudellinen mutta emme keksi sitä taloudesta vaan kulttuurisista lähtökohdista. Käytännölliset esteet toki tekevät monista ajatuksista mahdottomia toteuttaa, mutta kiinnostavampaa on, että perin monet ajatukset ovat olleet ja ovat toteutettavissa. Siihen perustuu se, että ihmiskunnalla ylipäänsä on historia.

MITÄ ME SITTEN PUOLUSTAISIMME

Kulttuurin merkitystä on vaikea nähdä. Meillä ei ole mittaria, jolla osoitamme kulttuurin roolin niissä syy- ja seuraussuhteiden ketjuissa, jotka johtavat toisen valtion tuhoon ja toisen kukoistukseen. Siksi puheet kulttuurista ovat usein hyvin ritualistisia eritoten hallinnossa ja politiikassa.

Vientiteollisuuden tonnit ja eurot ovat helposti mitattava arvo. Kun se on vieläpä suurten omistajien asia, vientiteollisuuden näkökulmat hallitsevat keskustelua ja päätöksentekoa.

Ne, jotka vahtivat pyöriviä paperirullia, saavat itsestään selvästi enemmän palkkaa kuin lapsia kasvattavat opettajat tai kirjastonhoitajat, jotka yrittävät pitää ihmisiä lukutaitoisina. Mutta mikään niistä ajatuksista, jotka loivat paperitehtaat, ei syntynyt paperitehtaissa.

Ja miksi aina ihailemme ja ihmettelemme sitä, kuinka pyramidit rakennettiin? Ei se ole tärkeää. Tärkein kysymys on se, mistä syntyi ajatus rakentaa pyramideja!

Kerrottakoon tässä tarina, joka on liitetty Ison-Britannian pääministeriin, Winston Churchilliin. Churchill, joka oli kahdesti pääministerinä, oli sivistynyt mies, kulttuurin tuntija ja paljon kirjoittanut historioitsija. Kerrotaan – siis tarinana, jota emme tiedä todeksi – että taas erään kerran sotaministeri vaati asehankintoihin lisää rahaa. Mistä minä ne otan, tuhahti Churchill. Sotaministeri ehdotti, että kulttuurista. Siihen Churchill vastasi, että mitä me sitten puolustaisimme.

Kulttuurinen oppiminen tarkoittaa sitäkin, että voimme oppia väärä ratkaisuja ja vahvistaa niiden asemaa. Suurten joukkojen medioissa aggressiivisimmat ja kovaäänisimmät saavat huomiota. Jos haluamme äänemme kuuluville, meidän on käytettävä heidän palstojaan ja tyyliään.

Tämä on uhka luovuudelle ja kulttuurin myönteiselle kehitykselle. Massakulttuuri on entistä rankemmin yksiulotteista, monotonista. *Johan Lundberg*, ruotsalainen kirjallisuustieteilijä, väittää, että Ruotsin valtaalehdissä kulttuuritoimitusten anti on yksipuolistunut. Ja tiedetäänkin, että kulttuuritoimitusten resurssit vähenevät yleisesti eri maissa. Sen sijaan viihteellisyuden merkitys on kasvanut – myös tietokirjallisuudessa, kuten useat kustantajat Suomessakin ovat todenneet.

Tämä johtaa *maailman yhtenäistymiseen*. Se on suurin este luovan moninaisuuden kukoistukselle eli myönteiselle kulttuuriselle kopioimiselle. Jos kaikki seuraavat samoja uutisia, keskustelevat samoilla media-alustoilla ja puhuvat samoista asioista kovaäänisimpien mölyäjien ehdoilla, ajatusten moninaisuus katoaa. Kun vain rääväsuisin saa tunnustusta, suurimpia tyhmyyksiäkään ei pystytä oikaisemaan. Erityisesti yhdysvaltalaiset mielettömyydet Internetissä ohjaavat keskustelua koko maailmassa alati enemmän.

AJATUSTEN JA HYVIEN TAPOJEN MENTAALISET HUBIT

Tärkein asia on suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden, moninaisuuden ja kokeilujen tukeminen. Rohkenemme esittää kolme tärkeimmiksi näkemäämme keinoa sellaisen vahvistamiseen.

Ensin on muistettava, miten talouskasvu vei pois nollasummapelien maailmasta ja tuki demokraattisia ja liberaaleja arvoja. Talouskasvun jakamisen pitää olla reilua eikä talous saa tuhota ympäristöämme, mutta maailma, joka ei vaurastu, voi viedä takaisin järjestelmiin, joissa vain jotkut voittavat.

Toiseksi, on otettava askel taaksepäin ja sulkeuduttava, kehitettävä tiloja – virtuaalisia ja fyysisiä – jotka on suojattu enimmiltä joutavuuksilta. Tämä voi tuntua ahdasmieliseltä elitismiltä, mutta ajatus on toinen. On tärkeää tukea tiloja ja ratkaisuja, joiden myötä omapäiset ihmiset voivat elää hetken toisenlaisessa maailmassa, jota pinnallinen mediahömpä ei sumenna. Silloin voi paremmin ja vapaammin kehittää ideoitaan ja tutkia uusia ajatuksia.

Niinpä on kasvatettava niin sanottujen *pienten tilojen* merkitystä yhteiskuntaelämässä. Tietämisessä ja luovuudessa pienuus ja eristäytyneisyys voi olla usein tärkeämpää kuin joukkoliikkeet. Nämä pienet tilat, pienet piirit, eivät ole suljettuja,

mutta ne ovat elitistisiä siinä mielessä, että niissä ei oleteta toimittavan joukkoviitteiden ja massamedian ehdoilla tai niiden lähtökohdista.

Tämä tarkoittaa kykyä sulkea silmänsä ja korvansa, tapaa eristäytyä ja hiljentyä tärkeimmän edessä. Suuren mölyn kaikkea hallitsevilla mutta jopa vähä-älyisillä media-alustoilla voi jättää omaan arvoonsa.

Kolmas seikka on kuitenkin vaikein. On opittava ymmärtämään, että esihistorialliset vaistomme ovat väärin. Vaistoissamme elää nolla-summapeli, joka on kuvannut oikein todellisuutta silloin, kun resurssit ovat olleet perin niukkoja eikä niiden kasvattamiseen ole ollut näkyviä.

Sen sijaan positiivisen summan maailmassa varallisuuden ja hyvinvoinnin kehitys ei ole nollasummapeliä. Rajat ylittävä yhteistyö on luonnollinen voimavara. Tällainen maailmankatsomus on kosmopoliittinen. Kosmopoliittisuus synnyttää luovuuden keskuksia, pieniä ja suuria tiloja, *"hubeja"*, joissa erilaiset ihmiset tavoittavat toisensa ilman pahantahtoisia kärjistyksiä ja vihapuheita. He verkostoituvat, kuten aikamme kielessä sanotaan eli he tapaavat muita, tekevät työtä ja viettävät aikaansa. "Hubien" merkitystä luovuudelle on korostanut muiden muassa *Richard Florida* eri teoksissaan.

Liittolaisuus ja kanssakäyminen ovat silloin itsestään selvästi myönteinen lähtökohta. Kenellä tahansa tulee olla mahdollisuus rakentaa oma tiensä, jolle perustaa elämänsä ja jolla tuoda panoksensa yhteisölle. Siksi on vahvistettava radikaalisti kulttuurisia ja sosiaalisia järjestelmiä, joilla tuetaan yksilön mahdollisuutta luoda omaa tulevaisuuttaan, osallistua ja tarjota uutta.

Tähän tarvitsemme vuorovaikutuksen ja erilaisten kiinnostusten *mentaalisia hubeja*. Mänttäläinen *"Elinvoimaa kulttuurista"* on juuri tällainen hanke, joka puolustaa positiivisen summan maailmaa. Tarvitsemme isojen ja pienten yhteistyötä niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin kansainvälisesti. Tarvitsemme ajatuksen ja kulttuurin kosmopoliitteja, jotka menevät ohitse sen maailman, jossa kaikki nähdään nollasummapelinä.

Maailma, jossa varallisuuden ja hyvinvoinnin kehitys ei ole nollasummapeliä, on liberaalien, yksilöllisten arvojen ja demokraattisen oikeuksien pohja.

KAUPUNKITILA KULTTUURIN ALUSTANA

Matti Rautiola

Joskus kaupungit syntyivät itsestään. Nyt ne suunnitellaan. Arkkitehtuuria syntyy, kun sitä tilataan. Hyvään kaupunkiin ja arkkitehtuuriin tarvitaan lukuisia taitavia ja määrätietoisia tekijöitä, laadukkaat prosessit ja onnea. En kuitenkaan tarkastele tässä lyhyessä kirjoituksessani arkkitehtuurin syntyedellytyksiä, vaan haluan johdattaa ajatuksia arkkitehtuurin kotimaisemaan, kaupunkirakenteeseen, sen tilojen merkitykseen kulttuurin rikastavana alustana ja vauhdittajana, katutason kulttuurin ja korkeakulttuurin vuorovaikutuksessa.

ESIMERKKINÄ ROVANIEMI, FENIX-LINTU KAUPUNKIEMME JOUKOSSA

Viime vuosien järkyttävät sodat Euroopassa ja Lähi-idässä nostavat kipeästi mieleen toisen maailmansodan aikaisen hävityksen Rovaniemellä, Lapin maan tasalle poltettussa keskuksessa. Legendojen kaupunki oli sodan jälkeen kulttuurisesti repaleinen ja sen kaupunkiperintö oli amputoitu. Kaupungin vanhasta kuvastosta on piirtynyt muistiin uljas, sodassa tuhottu Pohjanhovin funkishotelli, mutta myös kuva luuran-komaisten savupiippujen autiomaasta ja romahtanut rautatiesilta. Vielä 1950-luvulla kaupungin keskustassa oli raunioita, sotilasparakkien perustuksia, savupiippujen ympärille kyhättyjä hökkeliteitä, pommikuoppia, sotaromua, räjähtämättömiä kranaatteja, rakennustelineitä, sementtivalimoita, kahdesti vuodessa markkinat tanssitettoineen ja haitarimusiikkeineen, Lapin ainoa virallinen viinakauppa, juopottelevat asiakkaat kaupan takana olevassa metsikössä ja vaurioituneita ihmisiä. Tämän kaiken sulki syliinsä ihmistä isompi luonto vaara- ja jokimaisemineen.

Kaupungin sielu oli sekä surullinen että iloinen, likainen ja puhdas. Paikkakunnan alkuperäiset, kotiseudulleen palanneet asukkaat kantoivat muistoissaan kadonneen kaupungin mielikuvia ja sen tarinoita. He sijoittivat muistikuviansa elämän tyhjentyneille tonteille ja kaduille. Uusia asukkaita saapui menetetyiltä alueilta ja muualta maasta, ja he toivat mukanaan omat tarinansa kaupunkiin kerrottaviksi. Rujoudesta ja hävityksestä huolimatta tai ehkä juuri sen vuoksi kaupungin identi-

teetti alkoi kasvaa kulttuuriltaan rosoisen moniääniseksi. Kirjallisuus, teatteri, laulut ja elokuvat kertoivat markkinoista ja savotoista, juhannusjuhlista, tukkilaiskisoista, pikkurikollisista ja Ruotsin paluumuuttajista.

Vanhoista rakennuksista oli tuhoutunut sodassa liki 90 %. Kaupungin jälleenrakentamista ohjaavat rakentamisen koodisto ja järjestys olivat kadonneet raunioihin. Kaupunki pystytettiin jäljelle jääneiden harvalukuisten talojen, törröttävien savupiippujen, katuverkon ja kiinteistöomistusten abstraktien rajojen varaan. Alvar Aalto suunnitteli kaupungille yleis- ja asemakaava, joka sai nimen poronsarvikaava. Toimisto suunnitteli 60-luvulta alkaen vielä uuden hallintokeskuksen, kirjaston, teatterin ja kaupungintalon, samoin liike- ja asuinrakennuksia, rivitaloja ja yksityisen pientalonkin. Kaupungissa vuorottelivat hökkelit, rintamamiestalot, tiilitalot ja valkoisiksi rapatut julkiset rakennukset.

Tänään 80 vuotta myöhemmin kaupunki on ulkomaalaisten matkailijoiden kansoittama. Siellä yhdistyvät pohjoisen eksoottiset elämykset ja maailmalla tunnettu Aalto-arkkitehtuurin galleria.

Vaurastumisen seurauksena kaupunki on profiloitunut sotaa edeltävään aikaan verrattuna huomattavasti monipuolisemmin, laadukkaammin ja korkeakulttuurisemmin. Kaupunkiin on toteutettu merkittäviä kulttuurilaitoksia, kuten Arktinen keskus, Wihurin taidemuseo, Korundi -konserttisali, metsätietokeskus Pilke. Lapin yliopiston perustaminen on tuonut nuoret akateemikot näkyville kaduille ja kadunvarsien tiloihin sekä osallisiksi mm. Design Week -tapahtumaan. Julkiset laitokset ovat pysyneet helposti lähestyttävänä ja niiden kynnykset säilyneet matalina. Rovaniemi on vuosikymmenten aikana toiminut alustana rikkaalle kulttuurille ja kasvatanut povellaan maineikkaita tekijöitä. Markkinapaikan riehakas arki on toki jäänyt menneisyyteen, mutta monimuotoisuus ja -arvoisuus, vapaan ilmapiirin perinne ja huikea luonto vuodenaikoinen ovat taanneet kehittyvän ja avoimen alustan erilaisille kulttuurisille ilmiöille.

Kulttuurinen kasvualusta tarvitsee muutakin kuin toimivan liikenteen, työpajat ja asunnot. Savottajätkätkät eivät istu kippurakarkisissä kengissään keskustojen ulkopuolelle rakennetuissa kauppakeskuksissa. Tarinat jäävät syntymättä ja kuulematta. Muotoilun opiskelijat eivät perusta pop-up kahviloita oman viiteryhmänsä tavoittamattomiin, esikaupunkeihin, vaan keskustoihin. Rovaniemen tärkeimpiä tukirakenteita ovat olleet kävelykokoinen kaupunki ja halvat muuntuvat tilat, jotka ovat tarjonneet tekijöille säännöistä vapaita kohtaamisen ja toimimisen paikkoja lähietäisyyksillä. Vapaan vyöhykkeen rinnalla vakaat kulttuurilaitokset ovat ylläpitäneet arvoperintöä ja luoneet jatkuvuuden tunnetta ja luottamusta tulevaisuuteen.

Tämän ajan kaupunkisuunnittelu tuottaa funktionaalista kaupunkia, eriytettyjen toimintojen puumaista oksistoa. Onko Rovaniemen kaltaisen kaupungin menestyksenkäs tulevaisuus eriytettyjen vai sekoitettujen toimintojen kaupunkimalli? Edellyttävätkö väestön, teknologian, ympäristön ja globalisaation paineet jotakin aivan muuta? Kaupungit ovat valmiiksi rakennettuja, mutta kuinka pitkälle kaupunkien rakenteet kykenevät sopeutumaan uusiin vaatimuksiin? Mistä löytyvät uusiumisen kasvualustat, kierrätettävät halvat sisä- ja kaupunkitilat?

NEW YORK, KUTEN KESKIAIKAINEN KAUPUNKI

Rovaniemi on maanläheinen ja rakennetulta historialtaan pienimuotoinen, New York sen jyrkkä vastakohta. New Yorkista kuitenkin löytyi rinnastuksia filosofiyttävääni ja minua askarruttaneeseen kysymykseen ja avaimia Rovaniemen ominaisuuksiin. Olimme vuosien varrella pohtineet rakennettua ympäristöä ja siihen liittyviä merkityksiä. Hän oli ihmistieteensä ja semiotiikkansa lukenut, minä taas olin kouluttautunut rakennetun ympäristön lukutaitoiseksi ammattilaiseksi. Tutkiskelimme sitä, miten rakennettu ympäristö ja arkkitehtuuri kuvastavat valtaa, mitä ovat ”vallan merkit” rakennetussa ympäristössä. Virkistävien keskustelujemme lopuksi päädyimme varsin toteavaan tulokseen: hallinnollinen, kuninkaallinen, uskonnollinen ja taloudellinen valta tai mikä tahansa valta on pyrkinyt perinteisesti korostamaan asemaansa pystyttämällä rakennuksia, joilla on ylivertaisia ominaisuuksia tyylilajista riippumatta. Monumentaalisin, korkein, kiiltävin, etäisin, suurimittakaavaisin, näyttävin, vaurain, kalleimmista materiaaleista tehty rakennus tai muistomerkki julistaa omaa erinomaisuuttaan ja saa sivutuotteena kansalaisen tuntemaan itsensä alamaiseksi.

Teemamme vastakysymys on itse asiassa vielä tärkeämpi. Miten kansalaisyhteiskunta, tasa-arvo ja demokratia kuvastuvat rakennetussa ympäristössä? Monumentti koetaan ylivertaisen vallan symboliksi, mutta mitä jää jäljelle demokratian merkikielelle? Kävellessäni New Yorkissa Broadwayta pitkin viikon välein, panin merkille, että katu oli joka kerta erilainen. Kadun varren ensimmäiset kerrokset muuttuivat alituisen. Kaupunkilaiset perustivat gallerioita, kauppoja, kahviloita, vastaanottoja, toimistoja, verstaita, varastoja ja autokorjaamoja, ja entisiä katosi. Kaupunkikulttuuri sykki lähellä maantasa, pursusi kaduille ja sekoittui ohikulkijoiden arkeen. Tornien katoilla olevat erilaiset arkkitehtoniset muotoaiheet eivät edes näkyneet alas. Katutason rakenne tarjosi tilaa jatkuvasti elävälle muutokselle, kansalaisyhteiskunnalle kaupunkikulttuurisen ruohonjuuritason toimintaympäristön ja näyteikkunan. Tätä tilarakenteen ominaisuutta aloimme kutsua fasilitoinniksi.

Käsitettä ei ole sidottu mihinkään muotoon. Olennaista on, että ominaisuus toteutuu.

Vaikka New Yorkin mittakaava on täysin toinen kuin Rovaniemellä, hersyvän monimuotoisten ilmiöiden mahdollistuminen ja sekoittuminen samassa paikassa ja samaan aikaan tuottivat rikkaan kaupunkikokemuksen molemmissa kaupungeissa ja auttoivat ymmärtämään ”matalan” kulttuurin kasvualustan voimaa.

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN YHTEYS AINEETTOMAAN

Rakennettu ympäristö on materiaaliin kirjattua historiaa, jota on kirjoitettu perinteisesti monumenttien kautta. Maailmanperintökohteiksi on nimetty kulttuurisia kokonaisuuksia, vanhoja kaupunkeja ja yhdyskuntia. Niitä on suojeltu perusteluina mm. arkkitehtoninen laatu, lajityypin ainutkertaisuus tai harvinaisuus, rakennukseen liittyvät historia, tapahtumat tai henkilöt. Surullisen usein rakennuksia puretaan ajattelematta juurevuuden merkitystä ihmisen eksistenssin kulmakivenä. Mutta puretuistakin rakennuksista jää muistijälki, tarinoita sekä rakennusten väliin jääneen tyhjän tilan ja katuverkon imperatiivi, joka ohjaa tulevan rakentamisen morfologiaa. On oikeastaan paradoksaalista, että rakennuksia tulee ja menee, mutta tyhjä tila säilyy. Helsingin eteläisen kärjen vanha rautatienjauha on rajannut rakennusten rintaman pysyväisluontoisesti rautatien muodon mukaisesti sen pohjoispuolelle.

Rakennukset ovat usein yksityisiä, mutta kaupungin tyhjät tilat ovat yhteisiä ja julkisia. Moni populaarikulttuurin ilmiö on saanut alkunsa kaduilla: hiphop, rap, break dance, katutaiteilijat, performanssit, banksyt, slangit, muodit. Alakulttuurit ovat syntyneet yhteisöjen kokoontumisista tietyssä paikassa ja ajassa, pöhinästä, mukaan lukien käytetty kieli.

Kaupunki ja arkkitehtuuri kuvastavat elämänmuotoa, joka on kulttuuriin kiinnittynyt ja sen mukana kehittynyt. Se on syntynyt olosuhteiden sanelemana juuri omanlaisekseen. Se on syntynyt saatavilla olevista aineksista, olosuhteista, materiaaleista ja resursseista, osaamisesta ja perinteistä. Reima Pietilä pohdiskeli, että koska hän puhuu ja ajattelee suomeksi, piirtääkö hän myös suomeksi, tekeekö hän arkkitehtuuria suomeksi. Voidaan kysyä myös toisin päin, jos on rakennettu suomeksi, ohjaako se ajattelemaan suomalaisittain tai luomaan kulttuuria suomalaisittain.

Kaupungit ovat parhaimmillaan ikiaikaisia taideteoksia ja merkittävien arkkitehtuuriluomusten ympäristöjä, mutta myös inspiroivia ja energisoivia alustoja kulttuurin virtaamiselle. Kaupunkisuunnittelu ei saisi olla vain toimivuuden järjes-

telyä, ostoskeskusten sijoittelua eikä esineellistettyä kaupunkikuvaa. Sen tulisi olla kulttuurin suunnittelua, joka lähtee ihmisen mittakaavasta ja vapaiden kohtaamisten mahdollistamisesta sekä luo ympärilleen kaupunkirakentamista. Sisällöistä syntyy kaupunkien vetovoima.

KULTTUURI YHDISTÄÄ AJAN JA PAIKAN – MENNEEN JA TULEVAN, KANSALLISEN JA KANSAINVÄLISEN

Tiina Ritvala

”Kansainvälisyys ei ole reunahuomautus tai lisäliite.” HANNA

LÄMSÄ, TOIMINNANJOHTAJA, SUOMEN KULTTUURI- JA TIEDEINSTITUUTIT RY

Kulttuuri yhdistää ajan ja paikan – menneen ja tulevan, paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen. Kulttuurin itseisarvon, paikallisen- ja kansallisen muistin sekä identiteetin lisäksi kulttuuriin yhdistetään yhä enenevässä määrin taloudellisia merkityksiä ja vaikutuksia – usein kansainvälisessä kontekstissa. Kansainvälinen yhteistyö ja kauppa syventää kulttuurillista vuoropuhelua ja luo positiivisia suoria ja kerrannaisvaikutuksia kansantaloudelle, paikkakunnille ja yksittäisille toimijoille. Toisaalta kulttuurin kansainvälistyminen herättää ristiriitaisia tunteita ja huolia kansallisen identiteetin ja esimerkiksi autenttisen kaupunkitilan menettämisestä, kuten käyty Guggenheim Helsinki keskustelu osoitti. Kulttuuri koskettaa ja on osa identiteettiämme ja siksi kulttuurisektorin kansainvälisyys on herkkä aihe. Seuraavassa nostan laajasta teemasta kolme näkökulmaa.

Ensimmäiseksi, ulkoministeriön kulttuurin ja luovien alojen suurlähettiläs Paula Parviainen toteaa kansainvälisten tutkimusten perusteella, että Suomen maakuvasa on kulttuurillinen ”tyhjiö”. Maamme tunnetaan pitkälti rationaalisena insinöörivaltiona, mutta sen luovempi puoli ja kulttuurinen tarjonta eivät herätä tunteita rajojemme ulkopuolella siinä määrin kuin voisivat sillä maamme kärsii jokseenkin olemattomasta kulttuurimielikuvasta (esim. Brand Finance Global Soft Power Index 2023). Erityisesti kansainvälisessä osaajahoukuttelussa pärjäämisen näkökulmasta on ongelmallista, että kulttuurimme tarjoamat tunnetason positiiviset mielikuvat jäävät pimentoon: taide ja kulttuuri ovat sielunruokaa, joka ylläpitää kaupunkien ja alueiden veto-, pito- ja lumovoimaa. Tarvitaan vasemman aivolohkon järkiperuste-

den lisäksi oikean aivolohkon tunnetta ja luovuutta. Yhä useammin myös tuodaan esille, että Suomi alisuoriutuu suhteessa kansainvälisiin verrokkeihimme luovien alojen osuudessa BKT:ssa. Tilastokeskuksen mukaan luovien alojen, joihin luetaan viitisentoista alaa taidegallerioista luovuutta hyödyntäviin tuotteisiin ja palveluihin kuten pelialaan, osuus Suomen BKT:stä oli 3.1% vuonna 2021, EU:n keskiarvon ollessa 4.4%. Kulttuuri ja luovuus säteilee kansantalouteen laajasti ja siksi ne ovat välttämättömiä vauhdittamaan innovaatioita, joille on myös kansainvälistä tilausta.

Toiseksi, alueiden ja paikkakuntien elinvoimaisuuden vahvistaminen sekä kansallisesti että kansainvälisestä näkökulmasta edellyttää niiden kulttuuripääoman vahvistamista – näihin talkoisiin tarvitaan myös yksityisiä toimijoita ja varoja. Käynnissä oleva tutkimuksemme paljastaa, että valtaosa Suomeen kohdistuvista ulkomaisista sijoituksista uusiutuviin energialähteisiin on sijoittumassa pienille pitkän teollisuushistorian omaaville paikkakunnille, joiden eräänä merkittävänä pulonkaulana on työvoiman houkuttelu alueelle. Kansainvälisestä kiinnostava, vireä ja omantakeinen paikalliskulttuuri voisikin toimia tärkeänä houkuttelijana näille työntekijöille perheineen ja toimia integraation ja sosiaalisen koheesion lisääjänä.

Kolmanneksi, taloudellisen kestävyuden lisäksi kulttuurillisilla innovaatioilla on tärkeä rooli ekologisten ja sosiaalisten ongelmien ratkaisijana. Tämän päivän ongelmat ovat globaaleja, systeemisiä ja monisyisiä, joiden ratkaiseminen edellyttää kansainvälistä monitieteistä ja sektorit ylittävää vuoropuhelua ja kumppanuuksia. Taide ja kulttuuri tarjoavat väylän eri näkökulmien ja intressien yhteensovittamiseen ja kestäväen tulevaisuuden hahmottamiseen. Kaarlo Hildén kiteytti Suomen Kuvalehdessä (8.9.2022): ”Tarvitsemme kipeästi innovaatioita, jotka tukevat siirtymää kohti kestävää tulevaisuutta. Innovaatiopolitiikan ytimessä ovat perinteisesti olleet uusien tuotteiden ja tuottavuuden kasvun synnyttämät mahdollisuudet. Nyt käsillä oleva kestävyysmurros ei ole kuitenkaan luonteeltaan vain teknistaloudellinen, vaan myös eettinen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Se vaikuttaa kaikkeen ja kaikkiin – esimerkiksi siihen, miten liikumme ja asumme, mitä syömme ja kulutamme tai kuinka määrittelemme hyvän elämän ja yhteiskunnan. Murros on siten perusluonteeltaan kulttuurinen ja edellyttää syvällisiä muutoksia ihmisten ajattelussa, toimintatavoissa ja yhteiskunnan rakenteissa”.

Kulttuuri ja taide voi yhdistää historian ja tulevaisuuden antamalla tilaa radikaalille luovuudelle, jota tarvitsemme yhteiskuntamme murroksessa kansainvälisen tutkimuksen rinnalle. Helsinkiin suunnitteilla oleva uusi arkkitehtuuri- ja design-museo pyrkii toimimaan alustana sosiaalisille innovaatioille uudelleen määrittämällä museokonseptin ja piirtämällä kuvaa Suomesta muotoilun ja arkkitehtuurin

rohkeana ja uteliaana edelläkävijämaana. Kulttuurista ammentava pääkaupunki kerää kansainvälistä huomiota ja herättää osaltaan lisää kiinnostusta pienempien paikkakuntien kulttuurihelmiin tutustumiseen. Mänttä ja Verla ovat oivia esimerkkejä pienistä paikkakunnista, joissa kansainvälisen liiketoiminta, Suomen metsäteollisuuden historia ja vireän museotoiminta ovat kietoutuneet ainutlaatuisella tavalla toisiinsa.

VIESTINTÄ RATKAISEE KULTTUURIALALLAKIN

Matti Saarinen

Viestintä on ratkaisevan tärkeä väline. Se käy yhä tärkeämmäksi, vaikka se ei ole juuri minkään asian substanssi. Viestikohina vain sakenee. Valtiot käyvät informaatiosotaa, jossa tosiasioiden muokataan tarkoituksenmukaisesti.

On haastavaa saada sanomansa läpi oikein, oikeille tahoille ja oikeaan aikaan. Se on välttämätöntä, sillä muuten jää vaille huomiota.

Huono ja taitamaton viestintä voi pilata hyvän tarkoituksen: asia on hyvä, jopa tärkeä, mutta siitä ei tiedetä tai kiinnostuta.

FAKTA – MERKITYS – TUNNE

On pystyttävä viestimään 1) asian faktat, 2) asian merkitys ja 3) asiaan liittyvät tunnetekijät. Näistä tunneellisuus on kaikkein voimakkain, jos sen tavoittaminen onnistuu. Taiteilijat ovat tunteen mestareita, joten heillä on tässä suhteessa luontainen etumatka.

Faktat saadaan sisällön asiantuntijoilta, insinööreiltä ja ekonomeilta. Heidän on koulutettu raportoimaan kaikki asiaan liittyvät mitattavat suureet.

Kulttuurin merkityksestä taitetaan peistä: paljonko kulttuuri työllistää, paljonko se tuo vientituloa, lisääkö se elinvoimaa, vaikuttaako kulttuuri huoltovarmuuteen? Tämänkaltaisia merkitysargumentteja tavataan esittää, kun kulttuuritoimijat kamppailevat julkisesta rahoituksesta. Ongelma on argumenttien uskottavuus ja kiinnostavuus.

KUN RAHA LOPPUU

Kun julkista rahaa jaetaan niukuuden oloissa, terveys ja turvallisuus menevät tarvehierarkiassa aina edelle. Kulttuuri saa rahaa, jos jaettavaa riittää.

Nyt elämme aikaa, jona jaettava hiipuu. Kovan paikan tullen kulttuurista leikataan herkästi. Nythän ovat jo sosiaali- ja terveystieteidenkin valtionrahoitukset leikkauspöydällä.

Kulttuurin päärahoittajalla, valtiolla, ovat lähivuosina niskassaan huippuunsa kasvaneen velan korkokulut. Ne ovat paisuttaneet valtion vuoden 2024 velanhoitokulut 3,2 miljardiin euroon (Valtiokonttorin päivitys 8.5.2024).

Rahapula ennakoit kurjistumista. Pakottaako se muutokseen, vai mahdollistaako se sen?

Tässä pätee yleinen sääntö: mikään ei muutu ennen kuin raha loppuu. Nyt rahan loppuminen on lähellä, joten uudelle ajattelulle pitää olla tilaa.

Tunne on kulttuurin ydinominaisuus, ja kulttuuritoimijoiden on opittava käyttämään sitä. Niin tekevät kaikki muutkin.

Kun järki ja tunne kamppailevat julkisuudessa, tunne voittaa aina. Päättäjät eivät lopulta voi perustaa päätöksiään tunteeseen, koska mm. budjetit rajoittavat heitä, mutta kulttuurin on vedottava yleisöihin.

MEDIAN MUUTOS

Medianäkyvyys pitää ansaita. Medialle tyrkyttäminen, narulla työntäminen, ei ole tehokas tie.

Mediatilat ovat liikeyrityksiä. Ne eivät voi eivätkä pysty pelkäämään yleisen kulttuurimyönteisyyden tai hyväntahtoisuuden takia omistamaan huomiota kulttuuritapahtumille. Niillä pitää olla syy siihen, ja se syy voi olla ilmiön syntyminen.

Ilmiö syntyy, kun vahvat tunteet vetävät yleisön kiinnostuksen. Kasvava kiinnostus vaatii mediaa reagoimaan. Siitä alkaa kumuloiva efekti, jota medianäkyvyys kiihdyttää. Kulttuuri ja media pääsevät astumaan yhtä jalkaa.

Yleisöjulkisuutta eivät enää määrää perinteisen median sisällön portinvartijoina toimivat toimituspäälliköt. He jäävät sivuun.

Toki on vieläkin ja erityisesti nyt niin, että esikoiskirjailijalle on Helsingin Sanomien esittelyyn pääsy kirjamyynnin *jack pot*, päävoitto. Mutta toisaalta Internetissä leviävä musiikkiesitys voi ylittää oman kielialueensa kuuntelijapotentiaalin moninkertaisesti.

LISÄÄ YKSITYISTÄ RAHAA

Opetus- ja kulttuuriministeri Sari Multala luetteli Ylen Kulttuurcocktail-tv-ohjelmassa 10.4.2024 suomalaisen kulttuurin rahoituslukuja. Valtion rahaa tulee OKM:n ja myös muiden ministeriöiden hallinnonalojen kautta yhteensä 1,3 miljardia, yhdessä kuntien kanssa 2,2 miljardia. Kotitaloudet käyttävät kirjoihin, teatteriin, konsertteihin ym. 5,7 miljardia.

Yritysten ja säätiöiden tuki on kansainvälisesti verraten miniluokkaa, noin 180 miljoonaa euroa vuodessa. Sekin on iso raha, mutta pieninä palasina ja verrattuna julkiseen rahoitukseen kovin vähäinen.

Kulttuuritoimijat ovat tottuneet kasvun vuosina siihen, että julkinen raha turvaa, vuosi vuodelta, jopa systemaattisesti. Kun se hupenee, kiihtyy valitus. Voi kuitenkin olla, että valtion kulttuuripolitiikkaan tulee paradigman muutos.

Ihmiset ovat kiinnostuneita kulttuurista, he haluavat olla siinä mukana ja antaa panoksensa sen menestymiseen – tekee valtio mitä tahansa. Tarttuvatko kulttuuritoimijat tehokkaasti tähän innostukseen niin, että se kanavoituisi kulttuurin rahoituksen ja kiinnostavuuden vahvistamiseen?

TUNNE ON TAITEEN VOIMA

Taiteessa tunne puhuu. Keskinäisenkin Hollywood-ohjaaja pystyy määrittelemään elokuvansa henkilöistä ne, jotka saavat yleisön sympatiat.

Hän pystyy jopa ohjailemaan yleisön sympatiaa laidasta toiseen lisäämällä henkilöihin tunneominaisuuksia. Positiiviset ja negatiiviset tunteet vaihtelevat samassa tahdissa, katselee yleisö elokuvaa missä tahansa päin maailmaa. Se on esittävän taiteen voima.

Suomessa on aina ollut kulttuuri-ilmiötä, jotka on polkaistu käyntiin ja jopa kukoistukseen kansalaisten omaehtoisilla ja innostuneilla ponnistuksilla. Usein johdossa on ollut taiteen tulieluja, jotka ovat tunteen palolla ja uskomattomalla sitkeydellä saaneet arvostuksensa ja vetäneet joukot mukaansa.

Suomen tärkein yksityisen sektorin kulttuurirahoittaja, Suomen kulttuurirahasto, syntyi 30-luvun lopun köyhässä maassa kansalaiskeräyksellä, jonka aloittivat koululaiset maanlaajuisesti. Laajat kansalaispiirit keräsivät varoja ponttimena vahva kansallistunne. Tulokset osoittivat, että pienessä maassa pohjan perukoilla kulttuuritahto elää, voimistuu ja vahvistaa kansallistunnetta enemmän kuin mikään materia.

ITÄ-SUOMI NÄKYÄ KULTTUURILLAAN

Monet pienet paikkakunnat tunnetaan vain tai ainakin pääasiassa kulttuuri-ilmiöistään. Savonlinnan oopperajuhlat taitaa olla maailman omarahoitettavimpia oopperataloja. Sen on ponnisteltava vetääkseen yleisöä ja saadakseen lipputulot. Silti se on pystynyt laadukkaasti taiteen tuottamiseen. Kansallisooppera ansaitsee arvostuksen, mutta on selvää, että se ei koskaan pääse lähellekään omarahoitettavuutta. Jokainen katsoja on vahvasti sponsoroitu.

Kun Financial Times kulttuurisivuillaan arvioi tai BBC esittelee Savonlinnan uuden oopperan, se profiloit samalla Savonlinnan. Se on näkyvyyttä, johon alueen matkailumarkkinointi ei suurista panoksista huolimatta yllä. Venäläisturismin loppuminen korostaa entisestään sitä, että heikentyvä Itä-Suomi voi erottua lähinnä kulttuurillaan.

Savonlinnassa toimii 1955 perustettu musiikkiakatemia. Se kouluttaa paljolti vapaaehtoisvoimin kesäisillä mestarikursseillaan toistasataa lahjakasta nuorta taiteilijaa ja järjestää kymmeniä konsertteja. Sillä on laajat kansainväliset yhteydet, joita sen professorit ovat antaumuksella rakentaneet. Ulkomailta tulee vuosittain puolet opiskelijoista. Musiikkiakatemian ei Suomessa juuri tunneta. Kansainvälisissä klassisen musiikin piireissä se tiedetään kotikaupunkiaan selvästi paremmin.

KULTTUURI PAIKKAKUNNAN BRÄNDINÄ

Monilla muillakin pienillä paikkakunnilla on onnistuttu luomaan kestäviä taideilmiöitä, jotta vahvasti profiloivat paikkakuntaa. Suomen lyhyessä kesässä ja niukalla markkinalla nämä ovat suorastaan sankarillisia suorituksia. Näitä ovat esimerkiksi Kuhmo, Mänttä, Tammisaari, Kemijärvi, Ilmajoki, Mikkeli ja Mäntyharju.

Rahoitusta kerätään eri tahoilta. On oppittu löytämään mesenaatteja ja keskustelemaan sponsorien kanssa.

Pääkaupunkimetropolissa toimivat nuorten lahjakkaiden muusikoiden muodostamat barokkiyhtyeet, esimerkiksi Helsingin barokkiorkesteri, joka pitkään oli valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella.

Kansainvälisesti pitkälle edistyneen suomalaisen barokkikokoonpanon laatu ymmärrettiin. Se sai merkittävän osan rahoituksestaan esiintymisistä Euroopan suurten barokkimaiden vaatavimmille yleisöille.

Kuulostaa kaupalliselta puhua tässäkin yhteydessä brändistä, mutta siitä on kyse kulttuuri-ilmiössäkin, ja brändin tekee erottuminen, omaperäisyys ja huippusaavutukset.

Kulttuuritapahtuma on pienten suomalaisten paikkakuntien brändi. Ilman kulttuuria niistä ei näkyisi tai tiedettäisi juuri mitään.

Tästä voidaan arvioida kulttuuribrändin merkitystä seudun elinvoimalle. Paikkakunnat ja niiden kulttuuritoimijat yhteistyössä elinkeinojen kassa ovat avainasemassa elinvoimapotentialin vapauttamisessa.

Suurissa kulttuurimaissa yksityisen sektorin kulttuurin tuki on luonnollisesti paljon mittavampaa. Yleisöpotentiaalikin on tietysti monikertainen pieneen maahan verrattuna.

Tämä ei koske vain Yhdysvaltoja vaan myös Euroopan suuria maita. Maailmankuulun Salzburgin musiikkijuhlien suurin sponsori ennen suuryrityksiä on sen ystäväyhteisö *Freunde der Salzburger Musikfestspiele*. Tosin Ruotsissa säätiöiden rahoitus painottuu enemmänkin tieteeseen ja tutkimukseen.

URHEILUKIN ELÄÄ TUNTEELLA

Urheilussa, sen yleisö- ja markkinointiviestinnässä, vahvat tunteet jyräävät. ”Tunteiden paloa koko kaudeksi” -sloganilla mainostetaan vain Suomessa pelattavan pesäpallon Superpesis-sarjaa kasvavalle yleisölle. Samankaltaiset tunneargumentit hallitsevat suurten maailmanlajienkin vetovoimaviestintää.

Kilpailun jännitys vetää yleisöä ja kansainvälisten huippukisojen voitot ruokkivat kansallistunnetta. Urheilu menee tunteisiin, saa valtavasti medianäkyvyyttä eikä siinä pyörivillä rahamäärillä tunnu olevan kattoa.

Urheilun tunnevaikutus ulottuu ruohonjuuritasolle. Ajatellaanpa seuratoimintaa: valtavasti uhrautuvaa vapaaehtoistyötä, massiivista junioritoimintaa, perheiden osallistumista, rahoituksen keruuta pienin palasin, vaikutusta paikkakunnan elinvoimaan, yritysten ymmärrystä urheilunäkyvyyden tuomaan goodwilliin, vahvasti tunnepohjaista brändisamaistumista.

KILPAILU NOSTAA TUNNETTA

Kilvoittelu, ponnistelu jatkuvasti parempaan tuo taiteellisiinkin saavutuksiin jännitysmomentin. Se lisää yleisön kiinnostusta ja innostusta, minkä osoittavat monet arvostetut kilpailut ja näyttelyt.

Huippusaavutukset kiinnostavat yleisöä ja saavat näkyvyyttä, mutta niiden takana on yksilöiden sinnikäs ponnistelu ja paljon perustason koulutusta.

Sisältö on vahva. Se on välttämätön mutta ei vielä riittävä ehto. Viestintää tarvitaan, jotta tunteen voima saadaan välittymään ja vaikuttamaan yleisöön.

JA VALTIO SITTEEN?

Mitä suomalaisen kulttuurin päärahoittaja valtio nyt aikoo? Syksyllä valmistuu kulttuuripoliittinen selonteko. Se antaa suuntaviivat, jotka saattavat myötäillä valtion roolin vähenemistä. Voi olla, että paine yksityiseen rahoitukseen kasvaa.

Valtio voisi arvostaa ja kannustaa kulttuurin yksityisiä tukijoita sallimalla rahoituspanosten verovähennysmahdollisuuden. Kun kansalaiset verotetuista varoista tukevat kulttuuriyhteisöä, joka taas maksaa työstään veron, voisi moninkertai-

sen veron helpottaminen tuoda kulttuuriin ja sen myötä muuhunkin yhteiskuntaan uutta positiivista elinvoimaa. Mitä todennäköisimmin se kannattaisi.

YKSITYISEN TUKIJAN ARVOSTUS

Vaikka valtion budjetin kulttuurirahoituksen osuus joskus vielä kasvaisi, on kansalaisyhteiskunnan aktivoimalla ja yksityisen sektorin osallistumisen edistämällä joka tapauksessa merkityksensä.

Yksityisen sektorin, yksityisten kansalaisten ja instituutioiden taloudellista ja arvovaltatukea on kannustettava tehokkaalla viestinnällä, tunteen voimalla. Hyvien, ansiokkaiden ja isänmaallisten taiteen tukijoiden ja heidän tekojensa on saatava ansaitsemansa arvostus. Kansalaisia kiinnostaa laajalti kulttuurin harrastaminen ja siihen osallistuminen, jos heille organisoidaan siihen mahdollisuuksia.

KULTTUURIN YSTÄVÄT LIIKKEELLE

Hyvin monilla ellei lähes kaikilla taidemuodoilla on ystäväpiirejä, kulttuuriin intohimoisesti suhtautuvien ihmisten yhteisöjä. Ne haluavat tukea ja kannustaa nimikkotaidelaitostaan. Vastineeksi riittää usein syventyminen taiteeseen ja sen tekemiseen.

Tämä populaatio on luonnollinen perusta, kun kansalaisten kiinnostusta, harrastusta ja innostusta voidaan kanavoida suomalaisen kulttuurin tukemiseen ja edistämiseen, laajenevaan yhteisöllisyyteen kulttuuri-ilmiöiden parissa ja hyväksi. Tässä joukossa ovat innokkaimmat suomalaiset kulttuurin ystävät, jotka ovat valmiita antamaan panoksensa valitsemansa taiteilijöiden hyväksi. Se on kova ydin, joka on saatavissa innostavaan aktiivisuuteen ja toimintamuotojen monipuolistamiseen. Siinä rakennetaan jo niin järjestäytyneelle pohjalle, että kyse on kulttuurielämän sisäisestä viestinnästä.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA

Pirjo Sanaksenaho

”Taide on sen ytimessä, miksi yhteiskunnat ovat olemassa.”

SUNA VUORI, IMAGE 8.3.2023

Taiteilijajärjestöjen yhteisjärjestö Forum Artis pohti hallituksensa kokouksessaan keväällä 2024 hypoteettisesti taidelakon järjestämistä vastalauseena kulttuuriin kohdistuville leikkauksille. Mitä jos kaikki kulttuuri ja taide suljettaisiin ihmisten kokemuspöydästä viikon ajaksi? Mitä tarkoittaisi, että tehtäisiin näkyväksi se, missä kaikkialla taide ja kulttuuri meitä ympäröi. Teatterit, museot, galleriat, konserttitalit ja elokuvateatterit suljettaisiin, näytökset peruttaisiin. Senhän koimme jo pandemia-aikana. Musiikkia ei radiosta kuulisi, suoratoistopalvelut lakkaisivat toimimasta, televisiosta tulisi pelkkiä uutisia. Mitä tapahtuisi kirjakaupoille ja kirjastoille? Peitettäisiinkö hyllyt, huputettaisiinko näyteikkunat? Ei saisi tanssia, sirkusteltan liepeet solmittaisiin kiinni. Voisiko juoda kahvia taitavasti muotoillusta mukista, istua kauniilla tuolilla? Ajatusleikin mahdollisuus tulee vastaan viimeistään arkkitehtuurin osalta. Miten suljemme kaupunkiympäristön ja arkkitehtuurin pois kokemusmaailmasta? Kulttuuri ja taide sen osana ympäröi meitä joka puolella – se on ihmisenä olemista.

Aikamme kulttuurikeskustelu on polarisoitunutta, kuten muukin yhteiskunnallinen keskustelu. Vastakkainasettelu korostuu sosiaalisen median alustoilla. Mediahuomio saadaan klikkauksia keräävillä kohuotsikoilla. Arkkitehtuurista kirjoittava toimittaja kysyy soittaessaan, mitä mieltä olen jostakin rakennuksesta, toivoen saavansa vastakkaisen mielipiteen jonkun muun esittämälle arviolle, vaikka kiinnostavampaa olisi lukea tai kuulla, miksi tietty rakennus on sellainen kuin on. Mitkä prosessit ja arvoasetelmat ovat johtaneet kyseisen talon rakentamiseen tai mikä ajassamme vaikuttaa rakennetun ympäristön laatuun ja estetiikkaan. Se toki vaatisi enemmän taustatyötä ja useamman asianosaisen haastatteluita, kuin kysyä joltain, tykkäätkö vai etkö tykkää. Rakennusten purkamiseen tai säilyttämiseen liittyvä problematiikka saatetaan kuitata ruma/kaunis -argumentilla: kaunis pitää säästää,

ruma voidaan purkaa. Kenen katsojan silmällä kysymystä arvioidaan, onkin jo vaikeampi määrittää.

Kulttuuripolitiikka saa kullakin hallituskaudella oman sävynsä riippuen vallassa olevista puolueista. Neljän vuoden sykli kulttuuri-ilmaston muuttumiseen on lyhyt. Kulttuurin rahoitus on vain 0,5 prosenttia valtion budjetista, mutta silti siihen kohdistuu paineita heikossa taloussuhdanteessa. Väestön ikääntyminen, kaupungistuminen, maahanmuutto, digitalisaatio, globalisaatio ja geopolittiset muutokset koskettavat myös taide- ja kulttuurikentän toimintaedellytyksiä. Tutkimusjohtaja Timo Aron mukaan vuonna 2040 Suomessa on vain kolme kasvukeskusta: Helsinki, Tampere ja Turku.¹ Nämä seutukunnat vetävät muuttajia niin kotimaasta kuin ulkomailta. Tyhjentyvissä taajamissa jää rakennuksia tyhjilleen. Toisaalta työn teon tavoissa ja paikoissa tapahtui koronapandemian myötä iso muutos ja voimme vasta arvailla, miten tekoälyn hyödyntäminen muuttaa tulevaisuudessa työntekoa ja vapaa-aika lisääntyy.

Kun kaupungit kilpailevat investoinneista, asukkaista ja matkailijoista, kulttuuri ja taidetarjonta ovat tärkeitä vetovoimatekijöitä palveluiden ja liikenteen toimivuuden ohella. Rakennettu ympäristö; kaupunki katuineen, aukioineen, puistoineen ja rakennuksineen on kehys, jonne elämä asettuu. Vaikka digitaalisessa maailmassa kommunikoidaan, viihdytään ja tehdään työtä, se ei korvaa fyysisiä paikkoja, joilla on historia, materiaalisuus, värit ja tuoksut. Paikan henki, genius loci, vaikuttaa ihmisten kokemuksiin ja tunteisiin. Etätyöskentelyn myötä voimme valita työnteon paikan, jonka henki inspiroi meitä ja kannustaa keskittymiseen ja tehokkaaseen työhön. Fyysisellä paikalla on väliä virtuaalisessakin työssä.

Tyhjenevien taajamien elinvoiman kannalta kulttuurilla ja taiteella voisi olla nykyistä suurempi rooli. Hyvänä esimerkkinä tästä on esimerkiksi Paimio, jossa Alvar Aallon suunnittelema parantola kerää matkailijoita ja arkkitehtuurista kiinnostuneita ympäri maailman. Kun isoja merkkirakennuksia jää tyhjilleen, on niiden ylläpidon kiinteistökulut iso menoerä. Jos niihin kyetään ideoimaan uusia käyttötarkoituksia ja toimintaa, jonka vaikutukset ulottuvat omaa pitäjää kauemmaksi, arvokkaan kulttuuriperinnön säilyminen mahdollistuu. Paimion parantolan hotelli- ja residenssitoiminta ja taidenäyttelyt lupaavat hyvää. Vastaavasti useilla paikkakunnilla seurakunnat omistavat arvokiinteistöjä, joiden ylläpito maksaa, mutta kirkollisverot vähenevät. Voitaisiinko vanhoista pappiloista ja seurakuntasaleista luoda

¹ Helsingin Sanomat 22.2.2019

tiloja taiteelle ja kulttuurille, tai työtiloja etätyöskentelijöille? Kolmannen sektorin vapaaehtois- ja kansalaistoiminta voisi tukea tätä muutosta.

Kulttuuri -sanan alkuperä on latinan *colere*-verbissä (viljellä) ja siitä johdetussa sanassa *cultura*, viljelys. Hengenviljely on paikkakuntien elävyyden, inhimillisyyden ja viihtyisyyden avain. Kun koronapandemian aikana kokoontuminen ja kulttuuritapahtumat kiellettiin, ihmiset loivat taide-elämykset itse. Yhteislaulu kantautui parvekkeelta toiselle kaikuena kivitalojen seinistä ja liikutti jotain sisimmässämme. Musiikki, taide, toi ihmiset yhteen.

KULTTUURI JA LUOVUUS ”MOVERS AND SHAKERS”

Jukka Savolainen

Kulttuuri on käsitteenä laaja kokonaisuus, joka kattaa kaikki elämämme osat alueet. Opetushallituksen määritelmä siitä, mitä kaikkea kulttuuri käsittää on jotakuinkin kaikki mitä ihmisinä ja yhteiskuntana teemme.¹ Itse keskityn nyt miettimään hieman kapeampaa otantaa pelkistäen ja osin yksinkertaistaen. Keskityn katsomaan kulttuuria välineenä uudistaa ja kehittää meitä niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla. Puhun kulttuurin rinnalla luovuudesta, joka on käsittelemäni kulttuurin perusedellytys.

Työskenneltyäni yli 20 vuotta kulttuurin parissa, suurimman osan siitä ajasta johtavissa tehtävissä kulttuurilaitoksissa, tai -instituutioissa, huomaan edelleen kysyväni itseltäni: mitä kaikkea kulttuuri ja luovuus voikaan yhteiskunnalle ja sen muutokselle tarjota. Kysymys ei ole uusi ja siihen on hyvä palata aina määräajoin. Muistan hyvin kevään 2002, kun Richard Florida julkaisi kirjansa *The Rise of the Creative Class*². Olin silloin vielä töissä New Yorkissa, luovassa yrityksessä, joka rikkoi rajoja, loi uutta ja uudisti, käyttäen luovuutta laaja-alaisesti muutoksen välineenä. Se ”aalto” minkä Richard Floridan kirja laittoi liikkeelle, tai nosti laajempaan tietoisuuteen, oli merkittävä, niin työskentelemässäni yrityksessä, kuin laajemminkin. Luovuus nähtiin, ainakin hetkellisesti, avaimena uudistumiseen ja kehitykseen ja se selitti monia onnistumisia ja muutoksia yhteiskunnassa ja ravisteli rakenteita luovien alojen laitamilla. Huomaan, että tarvitsemme nyt samalaista herätystä ja viestiä siitä, mitä kulttuuri ja luovuus voi yhteiskunnallisena muutosvoimana tarkoittaa tänään ja siinä millaisena haluamme yhteiskunnan nähdä huomenna.

MITEN VOIMME YHDESSÄ VIEDÄ MUUTOSTA ETEENPÄIN JUURI NYT?

Aalto Yliopisto puhuu radikaalista luovuudesta ja sen merkityksestä muutoksen tekemisessä, kun pelkkä rakenteiden parantaminen ei riitä, vaan tarvitsemme isompaa uudistusta.³ Uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo, työnimeltään AD-museo, pyrkii taas toimimaan katalysaattorina yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi, tuoden luovan työn ja sen työkalut kaikkien ulottuville. AD-museo katsoo maailmaa

arkkitehtuurin ja muotoilun silmin ja demokratisoi arkkitehtuurin ja muotoilun työkalut, jotta voimme rakentaa kestävästä yhteiskuntaa yhdessä. AD-museo pyrkii uudistamaan ajatustamme siitä, mitä kaikkea museo tarkoittaa ja mikä sen rooli yhteiskunnassa on.⁴

Muutoksen tekeminen ei tapahdu yksin, vaan tarvitsemme kaikki mukaan luodessamme parempaa huomista kaikille meille. Vuonna 2022 Sitra, osana heikot signaalit raporttia, järjesti osallistavan projektin ja näyttelyn *Mitä jos? Toisenlaisia tulevaisuuksia*.⁵ Näyttely loi katsauksia ja tulkintoja toisenlaisiin tulevaisuuksiin kuuden teeman kautta: töissä, kotona, luonnossa, kaupungilla, päättämässä ja metaversumissa. Hankkeen alkuvaiheessa Sitra järjesti sarjan työpajoja ja keskustelutilaisuuksia, jossa valittujen tekijöiden kanssa tulevaisuutta visioitiin yhdessä. Valmiissa näyttelyssä luovien ammattilaisten osallistavien prosessien kautta tekemät teokset taas toimivat lähtösteinä erilaisten maailmojen kuvittelulle ja olemassa olevien oletusten haastamiselle. Mukana olivat graafinen suunnittelija ja taiteilija Kiia Beilinson, suunnittelija Pasi Kärkkäinen-Tunkelo, videotaitelija Irene Suosalo, kuvanveistäjä ja mediataiteilija Pekko Vasantola, taideteollinen muotoilija Dario Vidal sekä Femma Planningin perustajat suunnittelumaantieteilijä Efe Ogbeide ja kaupunkimaantieteilijä Milla Kallio.

Näyttelyn osallistava prosessi ja tulevaisuuden tulkinnat ovat mielestäni hyvä konkreettinen esimerkki, kuinka luovuuden avulla voimme yhdessä tarkastella ympäristöämme ja kuvitella miten maailma voisi toimia, jos valitsimme toisin. Projekti saikin Association of Professional Futurists myöntämän IF-palkinnon tavastaan käsitellä kompleksisia kysymyksiä.⁶ Toinen konkreettinen oppi näyttelystä oli se, että meillä on edessämme aina valintoja, jotka vääjäämättä muuttavat tulevaisuuttamme. Valintamme yksilöinä voivat olla hyvinkin erilaisia ja se tulevaisuuden kuva, jonka kollektiivisesti näemme, ei olekaan yksi yhteinen kirkas kuva, vaan aika sumuisa eri vaihtoehtojen kompromissien summa. Yksi syy miksi AD-museota tehdäänkin, on se, että tarvitsemme kohtaamispaikkoja, jossa voimme törmäyttää ajattelua ja tulevaisuuden visiointia turvallisessa ympäristössä, kirkastaen yhteistä tulevaisuuden kuvaamme. Tämä rooli kuuluu mielestäni kaikille kulttuurilaitoksille, kysymys on vain se, kuinka rohkeasti kulttuurilaitokset tämän roolin ottavat.

LUOVUUS JA ELINVOIMA

Tuki- ja rahoitusrakenteet ovat olennaisia pitäessämme huolta kulttuurin ja luovan työn edellytyksistä ja rajoja rikkovasta uudistavasta voimasta. Kulttuuri ja luovuus tarvitsevat myös puolestapuhujia, tutkijoita, kuraattoreita ja muita tulkitsijoita, jot-

ta kulttuurin moninaiset vaikutukset pystytään tuomaan näkyviin ja niiden voima voidaan valjastaa oikein. Se, miten haluamme kulttuurin merkityksen näyttäytyvän on kiinni myös siitä, miten me, kulttuurin ammattilaiset, siitä puhumme ja millaisen ympäristön me sille sitä kautta luomme.

Lähdemme usein liikkeelle siitä, mitä kulttuuri tarvitsee, jotta se voi tarjota avaimia elinvoimaan. Entä, jos käännämme ajatuksen hetkeksi toisinpäin? Mitä elinvoimaisuus tarvitsee vahvistuakseen? Jos lähdemme liikkeelle elinvoimaisuudesta ja sen erilaisista tarpeista, voimmeko tunnistaa kulttuurin roolia toisin, tai kohdennetummin, jolloin pystymme myös avaamaan kulttuurin merkityksen selkeämmin ja konkreettisemmin? Entä jos havaitsemme, että elinvoima tarvitseekin jotain muuta, kuin mitä kulttuurikenttä tällä hetkellä pystyy tarjoamaan? Olemmeko valmiita muuttamaan, jotta pystymme vastaamaan tarpeeseen paremmin? Mitä olemme valmiita tekemään tavoittemme, elinvoimaa kulttuurista, eteen?

Selvää on, että kulttuuri ja luovuus on yksi avain muutokseen ja elinvoimaisen yhteiskunnan luomiseen. Rihard Florida kirjoitti vuonna 2002:

“I call the age we are entering the creative age because the key factor propelling us forward is the rise of creativity as the primary mover of our economy”.

Nyt kun olemme eläneet Richard Floridan kuvaamaa aikaa jo hyvän tovin, on luovuus syvällä rakenteissamme ja sen merkitys on koko ajan yhä tärkeämpi. Ehkä kysymys onkin nyt, kuinka teemme tarvittavan kulttuurimuutoksen, jotta emme enää joudu luovuuden ja kulttuurin merkityksen kysymysten äärelle, vaan voimme löytää ratkaisuja isompiin muutoksen kysymyksiin - kulttuurin tekijät ja luovat ammattilaiset ovat tämän hetken ”movers and shakers”.

¹ <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-kulttuurilla-tarkoitetaan>

² https://www.goodreads.com/book/show/60042.The_Rise_of_the_Creative_Class

³ <https://www.aalto.fi/en/radical-creativity>

⁴ <https://www.admuseo.fi/toteutus suunnitelma>

⁵ <https://www.designmuseum.fi/fi/exhibitions/mita-jos/>

⁶ <https://www.apf.org/association/if-awards-winners-2023>

ULOS METSÄSTÄ, RANTAA KOHTI

Erik Söderblom

Isso kuva. Sulavien jäävuorien myötä näyttävät sulavan maailmassa kaikki muukin. Zygmunt Bauman tämän sulamisen havaitsi ja sanoitti: *Liquid Modernity*. Kaikki tuntuu olevan muuttuvaa, hahmotonta, käsittämätöntä, suunnatonta, arvotonta, epäselvää, epävarmaa, hallitsematonta, järjetöntä ja yhteensovittamattomasti ristiriitaista. Ideologioiden romahduksesta on seurannut libertaarisen talousajattelun ylivalta, sen myötä bruttaali postkolonialistinen talousvaltaan pohjaava globalisaatio ja lopulta politiikan ja vallan suhteen katkeaminen. Valta on jossain, kansanvalta ei missään.

Maailmaa hallitsevat hankalasti sisäkkäiset ääri-ilmiöt: käsittämättömän kokoisten vaurauksien äärimmäinen keskittyminen toisaalta ja miljoonia koskeva äärimmäinen köyhtyminen toisaalta. Samanaikainen syntyvyyden lasku ja ylikansoittuminen. Äärimmäinen yksilöytyminen ja samanaikaisesti tapahtuva maailman väestön globaalin mittakaavan laumaantumisen. Yksilön yhä suurempi näennäinen vapaus, ja saman vapauden yhä tiukemmat rajat yhdistettynä yhä tiukempaan kontrolliin. Luonnon suojeleminen ja sen samanaikainen lisääntyvä ryöstökäyttö. Työn immaterialisoituminen eli helpottuminen ja saman työn samanaikainen fyysinen ja psyykinen rasittavuuden kasvu. Kaiken läpinäkyvyys ja kaiken hämärtyminen, kaiken helpottuminen ja kaiken hankaloituminen, kaiken yksinkertaistuminen ja kaiken monimutkaistuminen.

Kaikki liittyy kaikkeen. Myös sään ääri-ilmiöt ovat osaa samaa jatkumoa. Rankkasateet ja kuivuus. Kuumuus ja kylmyys. Myrskyt. Tulvat. Itse maapallo yhtyy hätähuutoon. Lisääntyvät maanjäristykset ja tulivuorten purkaukset ovat seuraamusta napa-alueiden jäämassojen painon pienentymisestä. Nämä ovat merkkejä, jotka ovat luettavissa kaikkialla maailmassa. Kaikki maat ja kansakunnat, joilla on siihen resursseja, valmistautuvat enemmän tai vähemmän näkyvästi tuleviin maailmanlaajuisiin katastrofeihin. Valmistautumista on sekin, että kaivataan vahvaa johtajuutta. Se, että nämä vahvat johtajat ovat kriminaaleja, petkuttajia ja tappajia tuntuu enemmistöille olevan toisarvoinen asia.

Entä Suomi? Tämä lastu pohjoisilla laineilla. Miellämme itsemme mielellämme joksikin irralliseksi, saareksi, mutta maailman laineet lyövät kyllä tähänkin rantaan. Kaikki polyongelmaisen globuksen ilmiöt näkyvät täällä, mutta omalla, omasta historiasta kumpuavalla kotoisalla kuorrutuksella. Suomalaiset ongelmat, myös kulttuurin, ovat paikallisia, mutta ne ovat heijastuksia globaalisista ilmiöistä, osa niitä, eikä niitä pääse pakenemalla pakoon.

Kun siis asetumme tukemaan suomalaista kulttuuria, mitä me silloin teemme, mihin me tähtäämme, millä keinoin, miksi, mihin tarkoitukseen? Globaalissa mitakaavassa.

***

Näyttäisi olevan niin, että kullakin kulttuurilla on oma lähdekoodinsa, kulttuurinen DNA:nsa, tavallaan. Jotain, joka tämä kulttuuri on, ytimessään, ja jota se ylisukupolvisesti kuljettaa.

Venäjällä se on orjuus. Venäjän yhteiskunta perustui orjuuteen jo 800–900-luvulla Rurikin ja ruusien, eli Roslagenin varjaagien eli viikinkien, aikaan. Myöhemmin slaavit ja mongolit jatkoivat samaa perinnettä. 1800-luvulle tultaessa yhteiskunnan rakenne oli edelleen sama. Venäjä rakentui aristokratiaan ja orjuuteen. Tuli vallankumous. Venäjän korvasi Neuvostoliitto. Se rakentui politiikkaan ja orjuuteen. Neuvostoliitto meni, tuli jälleen Venäjä. Poliittokratia vaihtuu plutokratiaan ja oligarkiaan. Orjuus jää. Sama jatkuu. Näin yleistäen.

Entä Ruotsi? Nämä samat ruusit ja varjaagit. Laivansa kyllä liikkivat myötätullessa hyvin, mutta vastatuullessa, ja varsinkin Venäjän jokia ylävirtaan mentäessä, oli soudettava. Jotta soutaminen onnistuisi, piti ensin sopia, minne mennään, ja sitten yksituumaisesti toteuttaa sovittu suunnitelma. Epätahtiin soutamisesta ei tule kuin sotkua. Eli, siinä missä varjaagit orjuuttivat Venäjän alueen jokivarsien heimot ja jättivät perinnöksi orjuuteen perustuvan yhteiskunnan, he itse samalla harjoittelivat neuvottelemista ja demokratiaa. Samoilla menetelmillä ja kyvyillä Ruotsissa mennään vieläkin, ja ne ovat kääntyneet maan eduksi.

Ja Suomi? Mikä on se kulttuurinen refleksi, jota me toistamme aina vain? Kun ruotsit soutivat Ruusiiin eli Ruslandiin eli Venäjälle, reitti kulki rannikkoa pitkin, josta myöhemmin tuli Suomen rannikko. Laiva näkyi – rannikolla sytytettiin merkituli muita suomenheimolaisia varoittamaan. Tulet syttyivät pitkin rantoja sitä mukaa kun laivat etenivät, jotta heimolaiset tietäisivät suojautua. Mistä suoja löytyi? Metsästä. Linnavuorelta. Linnavuoret olivat aikansa pommisuoja. Rannikolla ei juuri kiinteää asutusta ollut.

Historiallisesti Suomen kamaralla on asunut naapurimaita löyhemmin organisoituneita suhteellisen pieniä ryhmittymiä vailla sotakalustoa. Suomi on perinteisesti ollut naapurimaita niin sanotusti vähemmän kehittyneet. Ja mitkä olivat nämä naapurimaat? Ruotsi ja Ruotsi. Sekä idässä, että lännessä. Russland ja Ruotsi ovat sanoina samaa perua. Ja eikös Ruotsi ole edelleen se verrokki, jota ihannoidaan ja vihataan?

Vieras laiva näkyy – suomalainen juoksee metsään. Näin tuolloin. Mutta eikö tämä ole juuri se kuvio, joka on toistunut pitkin Suomen historiaa, ja toistuu edelleen? Vieraan edessä asetumme siilipuolustukseen. Tämä on meidän fobiamme, jota me mielellämme varjelsimme itsetuhoon saakka. Menköön kaikki, kunhan meidän Suomi pysyy. Meidän kulttuuri on paras kulttuuri, koskaan, missään.

Suomalaisten suhtautumisen ulkomaailmaan voi kyllä ymmärtää. Rooma valloitti Suomen 1200-luvulla. Jos tähän katolilaisuuden aikaan suomensyntyinen ihminen halusi osaksi historiaa, hänen oli opittava kaksi uutta kieltä, latinaa ja ruotsia. Hänen oli vaihdettava nimensä. Hänen oli vaihdettava uskontonsa. Koko identiteetti oli laitettava uuteen uskoon, niin sanotusti. Eikö tämä ole suurin piirtein juuri sitä mitä nyt vaadimme Suomeen muuttavilta, kostoksi omasta muinaisesta kohtelustamme?

Historian hengitys on syvä ja pitkä, pidempi kuin muistimme. Ehkä juuri sen takia se pääsee niin vahvasti elämään meissä ja meidän kauttamme.

Suomi on historiallisesti ollut pieni, sen takia heikko ja heikkouden takia eristäytynyt. Eristäytyminen on ollut selviytymiskeino. Myös Suomen kieli on ollut osa puolustusstrategiaamme, se on ollut metsämme, linnavuoremme. Vaippa ja piilopaikka. Eristäytynyt. Heikko. Pieni. Tämä on se mitä meillä on. Näistä kolmesta me ponnistamme. Kysymys kuuluu, ja on aina kuulunut: miten me voimme kääntää nämä eduksemme?

Jos heikko olisikin asia, joka pakottaa viisauteen, taipuisuuteen? Jos ulkoisesti heikko osoittaisikin sisäisen voiman ja sisäisen tasapainon tarpeellisuuden?

Jos pieni olisikin tässä maan ja maailman tilanteessa, ei haitta, vaan hyöty?

Historia opettaa. Kun Venäjä vuonna 1899 kärjisti Suomen kohdistuneet venäläistämispyrkimyksensä niin kutsuttuun helmikuun manifestiin, tämä kilvoitti Suomessa välittömään vastarintaan. Kolmessa viikossa hiihrettiin maan silloisessa noin kahden ja puolen miljoonan väestössä kokoon 523 906 puumerkkiä Venäjän pyrkimyksiä vastustamaan adressiin. Pienuus kääntyi eduksi ja heikkous voimaksi.

Nyt, vuonna 2024, ymmärrys ja kokemus siitä, että Suomi on pahassa jamassa, lienee yhteinen. Maata kohtaavat taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset haasteet,

jotka ovat kokoluokkaa, jota me emme toisen maailmansodan jälkeen ole tottuneet kohtaamaan. Elämme siinä mielessä historiallisia hetkiä. Eikö nyt olisi aika jälleen rakentaa pienuutemme ja heikkoutemme varaan jotain kestäväää ja vahvaa.

Helmikuun manifestin ja Suuren adressin aikaansaama syke kantoi. Seurasi vuosia, joita on kutsuttu Suomen taiteen kultakaudeksi. Suomi koostettiin ja vahvistettiin silloin kulttuurin keinoin. Miksi siis ei nyt?

Pienuus voi olla etu ja heikkous voi muuttua voimaksi. Sitten siinä on se kolmas, se eristäytyminen.

Tiedämme että Suomessa on kestävyysvaje. Meitä on liian vähän pyörittämään edes tämän kokoista maata. Mutta olemme silti vuosisatojen mittaan onnistuneet rakentamaan monta hyvää asiaa. Meillä on jotakuinkin toimiva lainsäädäntö, meillä on jotakuinkin toimiva oikeusjärjestelmä, meillä on kulttuurikenttä, joka eristäytymisen seurauksena on jälkijätöinen ja hieman umpimielinen, mutta ei se niin huono ole, etteikö siinä olisi jotain hyvääkin.

Mutta eristäytymisellä ei tee mitään. Se on huono juttu, eikä se muuksi muutu. Maailma on muuttunut ja muuttumassa ehkä isommin kuin olemme uskaltaneet tajuta. Tätä se on, tämä *Liquid Modernity*. Suomen on avauduttava, sanan kaikissa merkityksissä, mitään vaihtoehtoja ei ole. Metsään pakeneminen, linnavuorella piileskely ei tässä tilanteessa toimi. Sen sijaan meidän kannattaisi astua rantaan, muutosta vastaan, sitä tervehtien. Sillä tavalla uudesta voisi tulla osa meitä, ja meistä osa uutta. Avautumalla autamme maailmaa, ja maailmaa auttamalla autamme parhaalla tavalla itseämme.

Muutos ei ole helppo, koska meidän pitäisi voittaa kulttuurimme ylisukupolvinen perustrauma, voittaa fobia, kirjoittaa lähdekoodi uudestaan, muuttaa DNA. Mutta voisi se onnistuakin, jos me tiedostamme haasteen. Ja hyväksymme sen. Se mitä ”olla suomalainen” tarkoittaa, sen merkitys, pitäisi päivittää. Käsite ”suomalainen” pitäisi luoda uusiksi, ei kokonaan mutta monelta osin. Tämän asian tiedostaminen ja hyväksyminen. Se on ehkä se vaikein. Tärkein se on varmasti.

ELINVOIMAA KULTTUURISTA -PAMFLETIN KIRJOITTAJAT

ANNE BRUNILA (KTT) on toiminut ekonomistina Suomen Pankissa, neuvonantajana Euroopan komissiossa, ylijohtajana valtiovarainministeriössä, Metsäteollisuus ry:n toimitusjohtajana ja Fortumin johtajana ja johtoryhmän jäsenenä. Lisäksi hän on ollut Sammon, Koneen, Storaenson ja Sanoman hallituksissa ja Aalto-yliopiston hallituksen puheenjohtajana. Tällä hetkellä hän toimii Suomen elokuvasäätiön hallituksen puheenjohtajana.

RALF GOTHÓNILLA on maailmanlaajuinen ura pianistina ja kapellimestarina alkaen 1967. Hänen kansainvälinen pedagoginen vaikutuksensa musiikissa on ollut vaikuttava. Seitsemän professuuria eurooppalaisissa yliopistoissa sekä mestarikursseja neljässä maanosassa. Eräs ahkerimmin levyttäneistä suomalaisista taiteilijoista. Kansainvälisten kilpailujen usein kutsuttu tuomari. Kirjoittanut kolme kiisteltyä essee-kokoelmaa musiikin ja elämän fenomenologiasta. Perustanut kolme suomalaista musiikkijuhlaa. Savonlinnan oopperajuhlien taiteellinen johtaja 1984–87.

HENNA HELANDER on arkkitehti, arkkitehtivaikuttaja ja yrittäjä. Helander on rakentamisen moniottelija, kaavoittaja, rakennuttaja ja kuntaosaaja. Hän on ollut myös Paimion parantola säätiön ensimmäinen toimitusjohtaja, Helsingin kaupungin viimeinen yliarkkitehti, Espoon WeeGee/EMMA:n suunnittelusta palkittu arkkitehti sekä Suomen arkkitehtiliitto SAFA:n pitkäaikainen puheenjohtaja.

KAARLO HILDÉN on Taideyliopiston rehtori, jolla on yli kahden vuosikymmenen kokemus asiantuntijaorganisaatioiden kehittämisestä hallituksen jäsenenä, konsulttina ja johtajana. Hänen kiinnostuksen alueisiinsa kuuluvat mm. kulttuuri- ja koulutuspolitiikka, organisaatiodynamiikka, kompleksiset järjestelmät ja kestävät tulevaisuusratkaisut.

JUHA HUUSKONEN on työskennellyt kulttuurikentällä monissa eri rooleissa – taiteilijana, kuraattorina ja tuottajana. Hän on ollut perustamassa monia ruohonjuuritason organisaatiota ja tapahtumia kuten katastro. fi mediataidekollektiivi, Pixelache-festivaali ja Open Knowledge Finland ry. Viimeisen kymmenen vuoden ajan hän on johtanut Suomenlinnassa sijaitsevaa HIAP (Helsinki International Artist Programme) taiteilijaresidenssiä. Hän aloittaa Frame Contemporary Art Finland säätiön johtajana elokuussa 2024.

PIRKKO KASANEN (PhD Bostonin yliopisto, talousmaantiede) on toiminut tutkijana, koordinaattorina, ohjelmanjohtajana ja konsulttina energiaa ja ympäristöä sekä ikäihmisten elämää koskevissa hankkeissa. Eläkeiän kynnyksellä Pirkko kirjoitti kirjan ”Valmistaudu vapauteen. Aloittelevan eläkeläisen työkirja” (Otava 2021). Kauneus on ollut Pirkolle tärkeää jo lapsesta alkaen, ja työn alla on nyt kauneuden merkitystä koskeva kirja.

EERO KASANEN on Aalto-yliopiston rahoituksen professori emeritus. Hän on toiminut Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun dekaanina ja Helsingin kauppakorkeakoulun rehtorina sekä professorina USA:ssa ja Espanjassa. Nykyisin Syöpäsäätiön varapuheenjohtaja ja Emil Aaltosen säätiön hallituksen jäsen. Nykyinen tutkimusintressi yritysten ja yhteiskunnan työnjako. Aktiivinen musiikin kuuntelija ja Salzburgin musiikkijuhlien ystävät ry jäsen.

KARI KORKMAN (KTM) tunnetaan parhaiten saavutuksistaan Helsinki Design Weekin perustamisessa ja johtamisessa vuodesta 2005. HDW:sta on kasvanut merkittävin Helsingin ja Suomen muotoilumainetta ylläpitävä festivaali, joka on keskeisellä tavalla edistänyt muotoiluun liittyvän kaupunkikulttuurin luomista. Karilla on laaja-alainen ja edistysellinen näkemys muotoilusta ja hän luo aktiivisesti mahdollisuuksia uudenlaisen muotoilun esiintuomiseen. Hän on World Design Weeks -verkoston sekä Fiskars Design Art & Design Biennalen perustaja. Kari on Luovi Productions Oy:n toimitusjohtaja.

MIKKO KOSSELLA (KTT) on pitkä kokemus strategisesta johtamisesta sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Hän oli aktiivisesti mukana Nokian menestystarinan rakentamisessa 1984–2007 ja sen jälkeen Sitrassa Suomen uudistumiskykyä kehittämässä 2008–2020. Hän toimii tällä hetkellä Aalto-yliopiston sekä Kordelinin säätiön hallituksen puheenjohtajana sekä usean yksityisen ja julkisen sektorin organisaation aktiivisena neuvonantajana.

SEIJA KULKKI on emeritusprofessori Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulusta. Hän johti vuosina 2000–2010 Helsingin kauppakorkeakoulun Tiedon ja Innovaatioiden Tutkimuskeskusta (CKIR, Center for Knowledge and Innovation Research). CKIR osallistui moniin Suomen ja Euroopan tietoyhteiskuntahankkeisiin. Seija Kulkki on ollut vierailuva tutkija INSEADissa, Ranskan Fontainebleauissa, Japanissa Tokion Hitotsubashi yliopistossa sekä USA:ssa Stanfordin ja Harvardin yliopistoissa. Hän tutkii yritysten, teknologian ja talouden yhteiskunnallisia vaikutuksia Stanfordin SCANCOR-alumnitutkimusohjelmassa sekä tämän yhteistyöohjelmassa Harvardin Weatherhead Center for International Affairs'in kanssa.

RUDOLF LAINE valmistui vuonna 2023 Cambridgesta koneoppimisen maisteriksi ja aloittaa tohtorin tutkinnon Oxfordissa 2024. Hän tutkii tekoälyturvallisuutta ja asuu Lontoossa. www.strataoftheworld.com/.

PANU LEHTOVUORI on Yhdyskuntasuunnittelun teorian professori Tampereen yliopiston Arkkitehtuurin yksikössä. Vuosina 2005–2012 hän toimi Kaupunkitutkimuksen professorina Viron taideakatemiassa Tallinnassa. Lehtovuoren tutkimusteemat liittyvät kaupunkitilan poliittiseen voimaan, kaupunkitilojen tilapäisiin käyttöihin ja yhdyskuntarakenteen kokonaiskestävyyteen. Vuodesta 2024 alkaen hän johtaa TURNSiä, yhtä Tampereen yliopiston neljästä strategisesta ja pitkäjänteisestä tutkimusalueesta. <https://research.tuni.fi/turns/>

RAINER MAHLAMÄKI on vaikuttanut laajasti arkkitehtuurin alalla Suomessa. Hän on toiminut arkkitehtuurin professorina Oulun yliopistossa, Arkkitehtuurimuseon hallituksen puheenjohtajana ja Suomen Arkkitehtiliiton puheenjohtajana. Rainer Mahlamäen tärkeimpiä töitä ovat Puolan juutalaisten historian museo Varsovassa ja Suomen metsämuseo Lusto Punkaharjulla sekä käynnissä olevat hankkeet Zurawie-hybridikortteli Puolan Gdan´skissa ja Lost Sheti-juutalaismuseo Lietuan Seduvassa. Rainer Mahlamäen työt syntyvät uskosta kunkin toimeksiannon ainutlaatuihin taustaan. Hän haluaa ymmärtää ihmisiä, joille hän suunnittelee, maisemaa, jota hän muuttaa ja historiaa, jota hän edustaa.

ROSA MERILÄINEN on Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n pääsihteeri. Hän on kirjailija ja kulttuurilobbari, jonka tehtävä on nostaa kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallista arvostusta ja taloudellisia toimintaedellytyksiä. Hänellä on pitkä tausta politiikassa ja kulttuurialan sekatyöläisenä. Hän on ammattikehtaaja ja feministi, joka on esiintynyt niin tulennielijänä kuin uimahyppääjänä ja jolla on musta vyö taekwondossa ja harrastaa suomalaisen nykyrunouden kääntämistä arabiaksi. Kirjailijana hän on julkaissut niin romaaneja, vessapaperin kuin oopperalibretonkin.

MARJO MÄENPÄÄ (FT) on Kulttuuripoliittisen tutkimuskeskuksen Cuporen johtaja. Hän on työskennellyt aiemmin mm. Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen vastuualueen johtajana, Taiteen edistämiskeskuksen TAIKEN johtajana ja Aalto-yliopiston mediatuotannon professorina sekä kustantajana.

MARKKU MÄKIJÄRVI on professori, sisätautien ja kardiologian erikoislääkäri sekä sisätautiopin dosentti. Vuodesta 1984 hän on työskennellyt Helsingin yliopistollisessa keskussairaalassa. Hänen tutkimustyönsä kohdistui aiemmin sydämen rytmihäiriöihin ja nykyään organisaatioiden kehittämiseen ja johtamiseen. Tällä hetkellä Mäkijärvi toimii Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin johtajaylilääkärinä vastaten sairaanhoidosta, tutkimuksesta ja opetuksesta sekä valmiudesta ja varautumisesta. Työnsä ohella hän on toiminut yritysten ja säätiöiden hallituksissa. Mäkijärvi on Savonlinnan Musiikkiakatemian valtuuston puheenjohtaja.

MARKO NENONEN Tampereen yliopiston dosentti. Hän jäi eläkkeelle Tampereen yliopiston historian yliopistonlehtorin toimesta vuonna 2024. Nenonen on kirjoittanut useita teoksia ja artikkeleita mm. noitavainoista ja liikennehistoriasta sekä yleistajuisia artikkeleita ja kolumneja eri aiheista. Tarkemmin: www.markonenonen.fi.

KARI PULKKI on Helsingin yliopiston professori. Hän on Salzburgin musiikkijuhlien ystävät Suomessa ry:n puheenjohtaja.

MATTI RAUTIOLA valmistui arkkitehdiksi Tampereen teknillisestä korkeakoulusta 1975. Työura suomalaisissa arkkitehtitoimistoissa sekä osakkaana ARRAK arkkitehdeissä alkoi jo opiskeluaikoina. Rautiola on opettanut suomalaisissa ja ulkomaisissa yliopistoissa, toiminut useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä luottamustehtävissä, Rakennustietosäätiön yliasiamiehenä sekä tällä hetkellä Designmuseon ja Arkkitehtuurimuseon Ystävät DAMY ry:n puheenjohtajana.

TIINA RITVALA on kansainvälinen liiketoiminnan professori Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa. Hän keskittyy tutkimuksessaan ja opetustyössään kestävään kehitykseen sekä sektorit ylittävien kumppanuuksien dynamiikkaan yritysten, järjestöjen sekä kulttuuri- ja kaupunkitoimijoiden kesken. Ritvala on julkaissut tieteenalansa johtavissa lehdissä kuten *Academy of Management Review*, *Journal of International Business Studies* ja *Journal of Management Studies*.

MATTI SAARINEN (VM) on pitkään työskennellyt viestinnän parissa, mm. Nokian ja Nesteen viestintäjohtajana, ja toimii nyt viestintätoimisto Kreab Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Matti pyrkii edistämään vapaan kentän taideyhteisöjen asiaa toimimalla niiden hallintoelimissä.

PIRJO SANAKSENAHO on rakennussuunnittelun professori ja arkkitehtuurin laitoksen johtaja Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa. Hän valmistui arkkitehdiksi TKK:sta 1993 ja väitteli tekniikan tohtoriksi 2017. Sanaksenahon opetusalaan kuuluu julkisten rakennusten suunnittelu. Hän johti sosiaali- ja terveysalan rakentamisen tutkimusinstituutti Soteraa vuosina 2014–2019. Aiemmin hän opetti asutosuunnittelua. Hän on lisäksi osakkaana Sanaksenaho Arkkitehdit Oy:ssä yhdessä Matti Sanaksenahon kanssa. Toimiston töihin kuuluvat mm. Turun Pyhän Henrikin ekumeeninen taidekappeli, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön laajennus Töölössä, opiskelija-asuntoja Vaasassa ja Villa CIPEA Nanjingissa Kiinassa. Toimisto on osallistunut useisiin kansainvälisiin näyttelyihin, mm. Venetsian arkkitehtuuribiennaleen. Pirjo Sanaksenaholla on ollut lukuisia luottamustoimia arkkitehtuurin alalla.

JUKKA SAVOLAISELLA on pitkä historia ja tausta kulttuurialalla. Savolainen on toiminut Designmuseon johtajana vuodesta 2012. Nykyisin hän toimii AD-museoyhtiön toimitusjohtajana ja Arkkitehtuurimuseon ja Designmuseon museonjohtajana. Ennen uraa museoalalla, Savolainen työskenteli New Yorkissa sikäläisen yrityskentän ja kulttuurialan rajapinnassa. Jukka on aktiivinen sekä Suomessa että kansainvälisesti erilaisissa verkostoissa ja luottamustoimissa, joista voi mainita esim. Suomen New Yorkin kulttuuri-instituutin ja Muotoilun tiedotuskeskuksen, joissa hän toimii hallituksen puheenjohtajana. Kansainvälisistä verkostoista kiinnostavia ovat esim. Design- ja taideteollisuusmuseoiden johtajien verkosto (aiemmin puheenjohtaja, nyt ohjausryhmän jäsen), sekä Seoul Design Award, jossa hän toimii kansainvälisenä neuvonantajana.

YRJÖ SOTAMAA on kansainvälisesti arvostettu muotoilun koulutuksen ja tutkimuksen asiantuntija. Hän on Taideteollisen korkeakoulun pitkäaikainen rehtori (1985–2008) ja Aalto-yliopiston emeritusprofessori. Sotamaa on toiminut muotoilun professorina ja asiantuntijana Yhdysvalloissa, Englannissa, Kiinassa, Tanskassa, Itävällässä ja Koreassa. Hän on perustanut muotoilukoulutuksen ja -tutkimuksen maailmanjärjestön Cumulus Associationin ja toiminut sen presidenttinä. Aalto-yliopisto syntyi hänen syksyllä 2005 tekemästään aloitteesta.

ERIK SÖDERBLOM on monipuolinen teatteri- ja oopperaohjaaja, takanaan enemmän kuin sata ensi-iltaa. Hän on toiminut myös lavastajana, käsikirjoittajana, libretistinä, kääntäjänä ja näyttämömusiikin säveltäjänä. Teatterityönsä ohella Söderblom on työskennellyt mm. Q-teatterin hallituksen puheenjohtajana, perustamansa Baltic Circle-festivaalin taiteellisena johtajana, Helsingin Juhlaviikkojen toiminnanjohtajana ja Tampereen teatterikesän kuraattorina. Teatterikorkeakoulussa hän on toiminut näyttelijätyön professorina ja vararehtorina. Hän vaikuttaa & Espoon teatterin – The International Theatre of Finlandin johtajana aina tämän vuoden loppuun asti, jonka jälkeen hänen taiteellinen työskentelynsä jatkuu eri puolilla Pohjoismaita ja muualla.